

5

028

1937

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 1.

Asiainhoitoja Yöritö

5/1 1937

Prahassa 5 päivänä tammikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 8.

1 325 Lal. S 36.
7/1-37 -2
5 C28

Ulkosainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle lähettää tämän ohella
raporttinsa aiheesta

"Tšekkoslovakian ja Puolan suhteet".

Asiainhoitaja:

Alföntilä

P r a h a . . . . . SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

P r a h a . . . . . ssa 5 p:nä tammi . . . . . kuuta 1937.

1 / 325 Pal. 8 -37.

Asia: Tšekkoslovakian ja Puolan suhteet.

8/1-37

5 C28

Tš:n ja Puolan välillä jo kolme vuotta kestänyt jännitys näyttää yhä edelleenkin jatkuvan. Senjälkeen kun syksyllä 1935 Tešenin alueen puolalaisen vähemmistön kohtelun johdosta syntynyt selkkaus johti m.m. ministeri Grzybowski pois kutsumiseen Prahasta, on lähettiläspaikka ollut miehittämättä siitakin huolimatta, että Tš. jo viime kesänä nimitti jälleen lähettilään Varsovaan. Lähettilään lisäksi siirrettiin täällä kauan toiminut lähetystöneuvoskin pois - konsuliksi Tešeniin ja Varsovasta lähetettiin v.a. asiainhoitajaksi Beckin luottamusmies kapteeni M.CHodacki, joka aikaisemmin on edustanut maataan ulkomailla ainoastaan sotilasattasena Helsingissä ja Tukholmassa. Toimittuaan täällä vuoden hänet siirrettiin joulun jälkeen Puolan ylikomisaariksi Danzigiin tri Pa-péen tilalle, joka taas nimitettiin lähettilääksi Prahaan /vaikkakaan ei ole vielä tänne tullut/. Černinpalatsissa ei oltu tietenkään tyytyväisiä tällaiseen väliaikaiseen edustukseen eikä myöskään edustajaan henkilökohtaisesti, joka lienee liian tarmokkaasti valvonut maansa etuja. Niinpä min. Krofta olikin eräässä tilaisuudessa sanonut: "Tuo sotilas ei tee muuta kuin pommittaa minua nocteillaan", tuoden siten peittelemättömästi julki, mitä hän heimokansansa edustajasta ajatteli.

Ennen Chodackin täältä lähtöä tiedustelin häneltä, millaisiksi Tš:n ja Puolan väliset suhteet olivat kehittyneet hänen toimikautenaan. Hän pyysi minua tulemaan lähetystöön "katsomaan ja lukemaan". Eteeni tuotiin n. puolen

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi . . . . . ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

metrin korkuinen asiapaperipinkka, johon oli koottu jäljennökset Tš:n hallitukselle vuoden aikana jätetyistä vastalause-notteista akteineen. Näitä papereita selaillessani, huomasin, että eräässä nootissa /no. 741, 19/6-36/ oli protestoitu sen johdosta, että muuan Tešenissä asuva puolalainen muurari, jolla oli kolme alaikäistä lasta, oli keskellä yötä suorastaan heitetty rajan yli Puolan puolelle. Toisesta nootista ilmeni, että eräänäkin päivänä oli karkoitettu 32 puolalaista. Seuraavassa asiapaperissa pantiin vastalause sen johdosta, että 200 puolalaista työmiestä oli siirretty sisämaahan ja heidän tilalleen oli otettu tšekkiläisiä työläisiä jne. Tämäntapaisia nootteja oli satakunta. Niiden tyyli oli pikemmin karskin sotilaan kuin kohteliaan diplomaatin.

Chodaacki sanoi viime syksynä ehdottaneensa min. Kroftalle molempien maiden suhteiden parantamista siten, että aloitettaisiin karkoitusten lopettamisella ja asianomaisten palauttamisella kotiseuduilleen. Vastaukseksi annettiin, että ensin olisi järjestettävä Varsovan ja Prahan poliittiset välit. C:n sanojen mukaan Puola on aina valmis saattamaan suhteensa Tš:aan normaaliksi, kunhan Tš. suostuu kohtelevaan puolalaista vähemmistöä edes sillä tavalla kuin se kohtelee muita vähemmistöjään. Puola haluaa järjestää nämä suhteet suoraan eikä muiden valtioiden välityksellä. Rydz-Smiglyn Pariisin matka, tai Beckin käynti Lontoossa enempiä kuin Rumanian kuninkaan ja ulkoministerin äskettäinen vierailu Prahassa / ja jälkimmäisen myös Varsovassa / tai Papéen nimitys Prahaan, jotka seikat Tš:ssa mielellään tulkitaan osoitukseksi jännityksen laukeamisesta Prahan ja Varsovan välillä, eivät C:n mukaan ole millään tavoin vaikuttaneet näihin suhteisiin. "Koska Tš. omasta puolestaan ei ole mitään tehnyt välien parantamiseksi, voidaan pikemmin tilannetta pitää vielä jännittyneempänä".

Tš:n Venäjän politiikasta puheen ollen, joka on avannut tien kommunistille Eurooppaan, hän arveli, että Tš:ssa nyt pelätään ukrainalaisia, joiden toimintaa Puolassa on täältä käsin tuettu. Siksi on tahdottu toimittaa täältä 50.000 ukrainalaista ja ruteenilaista Venäjälle. Asiasta onkin allekirjoitettu sopimus, mutta Moskova on sen mukaan ottanut vastaan vain 15.000. Sanomalehdissä taas on mainittu ainoastaan, että 800 "epäsuotavaa" ulkomaalaista on siirtynyt Venäjälle.

Tš:n hallituksen taholta on, kuten tunnettua useampaan otteeseen ehdotettu riidan alistamista Kansainliiton tai sovintooikeuden ratkaistavaksi. Mutta Puola ei ole siihen suostunut, koska sen mielestä molempien maiden välisestä vähemmistösopimuksesta muutenkin riittävän selvästi ilmenee, mitä sitoumuksia Tš. on antanut puolalaisen vähemmistönsä suhteen, joita sitoumuksia se ei ole täyttänyt. Tš. taas kiistää tämän huomauttaen, että päinvastoin Puola ei ole noudattanut sopimusta ja vetoaa siihen, että Puolastakin on karoitettu Tš:n kansalaisia ja että 20.000 Puolassa asuvalta slovakkilaiselta on riistetty kaikki valtiolliset oikeudet ja mahdollisuus kulttuuritarpeittensa tyydyttämiseen. Tällä vähemmistöllä ei kuulu olevan ainoatakaan omakielistä kansakoulua, slovakki- ja puolalaisten pappien lukumäärä on supistettu mahdollisimman pieneksi, slovakki- ja puolalaisten kirjojen, kalenterien ja aikakauskirjojen levittämistä koetetaan estää jne.

Neuvostovenäjän lähettiläs sanoi minulle kerran sivumennen Tš:n ja Puolan riidasta, että Puola on siinä vahvemmalla puolella, koska tšekkoslovakkeja on Puolassa enemmän kuin puolalaisia Tešenissä.

Ei ole epäilystäkään siitä, ettei Tš. nykyään hartaasti haluaisi päästä parempiin suhteisiin Puolaan, mutta Puolalla ei näytä olevan siihen halua. Siihen viittaa myös Puolan torjuva asenne min. Kroftan joku aika sitten esittämään toivomukseen, että Puolan ja Ranskan uusi lähentyminen edistäisi myös Prahan ja Varsovan välien parantumista. Presidentti Beneš lähellä oleva "Lidové Noviny" totesikin tämän johdosta apealla mielellä: "Ranskan hallituksen pyrkimykset tässä suhteessa eivät ole ilmeisesti johtaneet tulokseen. Sen vuoksi on kentaali Rydz-Smiglyn kanssa käydyillä neuvotteluilla huomattavasti pienempi poliittinen merkitys. On täysin selvää, että Puolan politiikassa min. Beckin sana on määrävä - - -, joka ilmeisesti ei ole halukas parantamaan Puolan - Tš:n suhteita".

Beckin joulun edellä pitämä ulkopoliittinen puhe oli Prahalle jonkun verran arvoituksellinen, siinä kun ei Tš:stä mainittu sanaakaan. "Venkov" /agr./ piti sitä kuitenkin hyvänä enteenä, koska tähänasti kummassakin maassa pidetyissä poliittisissa puheissa on vain toisia arvosteltu eikä mitään myön-

teistä esitetty. Lehden mielestä sekä Pariisi että Lontoo toivovat Puolan ja Tš:n suhteiden parantamista, jota kantaa lehtikin sanoo itse aina puoltaneensa molempiin pohjoisiin naapureihinsa nähden. Syynä siihen, ettei ystävällisiä suhteita ole saatu aikaan ovat muka vasemmistososialistit.

Ulkopolitiikan johtoa lähellä oleva "České Slovo" huomioi tyydytyksellä että Beck Neuvostvenäjään nähden oli pidättäytynyt hyökkäävästä arvostelusta ja teki siitä seuraavan johtopäätöksen: "Aikana, jolloin pidetään nopeasti tekais-tuja puheita bolševismivaarasta ja sitä vastaan kohdistuvasta taistelusta, on mielenkiintoista todeta, että Venäjään rajoittuvan maan ministeri ja jonka e-päällään hautovan Saksan kanssa Venäjää vastaan suunnattuja vihamielisiä hank-keita ei puhunut mitään tästä vaarasta. Beckin puheesta saa sen yleisvaikutuk-sen, että Puola lähennyttyään Ranskaa ja Englantia palaa takaisin intensiivi-seen yhteistyöhön Euroopan kanssa".

Sosialidemokraattinen "Pravo Lidu" arvosteli Beckin Saksan politiikkaa, pyrkien koskettelemaan sen arkaan kohtaan, seuraavaan tapaan: "Beckin sanojen mukaan ei suhteissa Saksaan ole tapahtunut mitään muutosta ja hermostuneisuus on näin ollen aiheeton. Näistä sanoista ilmenee kuitenkin, että Puolassa hyvin seurataan tapahtumia ja todetaan, että liian läheinen poliittinen yhteistoiminta Saksan kanssa tuottaa Puolalle enemmän vahinkoa kuin hyötyä - - -. Kun hän se-littää, että Puola ei salli mitään muutoksia Danzigin kysymyksessä, olisi hyvä jos hän selittäisi, millä keinoin Puola aikoo puolustautua mahdollisen "yllä-tyksen"varalta, koskapa on tunnettua, että kaikki aloitteet Danzigin Hitlerin kannattajien tekoihin tulevat Berliinistä - - Danzigin kysymys narisee Puolan - Saksan ystävyydessä ja Puolan yleinen mielipide on tietoinen siitä, että Danzigin kysymyksen merkitys Puolalle on suurempi kuin miksi herra ulkoministeri on sen leimannut".

Närkästyneenä tästä "Pravo Lidu"n arvostelusta "Venkov" huomautti, että tämäntapainen selostus on vain omiaan yhä enemmän pilaamaan suhdetta Puo-laan.

Oli miten oli, Tš:n ja Puolan lähentyminen ei ole mikään yksinkertai-nen asia. Puolalaisethan ja tšekit ovat luonteeltaankin sangen erilaiset ja

heidän poliittiset etunsaakin ovat monessa suhteessa vastakkaiset lähinnä suhtautumisessa naapureihinsa. Niinpä tšekit esimerkiksi eivät voi antaa puolalaisille anteeksi sitä, että nämä ensimmäisinä mursivat Hitlerin Saksan eristämiseksi tarkoitettun muurin. Kun vielä ottaa huomioon ne törkeät syytökset, joita yksin viime vuoden kuluessa kummassakin maassa julkaistuissa epälukeisissa poliittisissa lentolehtissä on esiintuotu toisen maan julkisista henkilöistä, käsittää, miten vaikeata on löytää pohjaa näiden slaavilaisten veljeskansojen todelliselle ystävyydelle.

Asiainhoitaja:

Alf Jönstila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Trabassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Asiainhoitaja Yönteli

10/2 1937.

Prahassa 10 päivänä helmikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 131.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 2 / 325 Pal. 1937.		
15/2.37	-2	Lit.
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 2 aiheesta

"Tšekkoslovakia - Puola. II"

Asiainhoitaja:

Ujontila

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

P r a h a s s a 10 p:nä helmi- kuuta 19 37.

Asia: Tšekkoslovakia - Puola. II.

ULKOASIAINMINISTERIÖN

2 / 285 Pal. 37.

15/2 -37	-2	LIT.
5	C28	ASIA

Puolan diplomaattinen edustus Prahassa, joka lokakuusta 1935 lähtien on ollut väliaikaisessa hoidossa, on äskettäin saatettu vakinaiseksi, joten molempien maiden väliset suhteet voidaan muodollisesti pitää jälleen normaaleina.

Että ne alkaisivat kehittyä myös ystävällisiksi tai sydämmellisiksi, siihen ei ainakaan viittaa se puhe, jonka uusi lähetti-läsnä piti jättäen valtuuskirjansa. Tšekäläisessä lehdistössäkin on tuo puhe leimattu sangen pidättyväiseksi. Papée esiintoi siinä vain tyydytyksensä sen johdosta, "että hänen on suotu työskennellä molempien naapurivaltioiden, Puolan ja Tšekkoslovakian suhteiden kehittämiseksi" vakuuttaen pitävänsä velvollisuutenaan "kiinnittää huomionsa kaikkeen, mikä voi tehokkaasti edistää sitä, että meidän molempien valtioiden tosiasiallisten arvojen oikeaan arvioimiseen perustuvaa molemminpuolista ymmärtämystä ja kunnioitusta jatkuvasti enemmän syvennetään". Papéen tulon johdosta Tšekkoslovakian lehdistö otti jälleen puheeksi maan suhteet Puolaan korostaen vastakohtien keinotekoisuutta ja toivomusta, että kohteliaisuus muuttuisi todelliseksi ystävyudeksi. "Národní Listy" /kansall. demokr./ Osoitti Puolalle seuraavan toivumuksen: "Näkisimme Tš:ssa mielellään, että Puolan taholta julkisesti ja selvästi ilmoitettaisiin, haluaako Puola sovintoa Tš:n kanssa ja ettei se pidä kiinni puolalaiseen vähemmistökysemykseen perustuvasta kielteisestä kannastaan. Tämä kysymys ei ole niin kriittillinen, ettei sitä voisi ratkaista molempia asia-puoia tyydyttävällä tavalla. Se on herättänyt Tš:ssa sen vaikutuksen, että Puo-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lalla olisi tällaista sovintoa vastaan muitakin syitä, joita se ei halua mainita, tai ettei se ole lainkaan kiinnostunut sovinnosta Tš:n kanssa - - - Ehkäpä nyt kun Puola on lähettänyt uuden lähettiläänsä Prahaan on oleva enemmän tilaisuuksia suhteisiin Puolan uukupolitiikan ja Tš:n välillä, jotka molemmipuolisella hyvällä tahdolla helposti voisivat johtaa lähentymiseen".

Niinä muina syinä, joihin lehti viittaa, voidaan pitää m.m. sitä seikkaa, josta tšekkiläisessä diplomaattikunnassakin puhutaan, että Puola tahallisesti haluaa pitää Tešenin vähemmistökyseystä jatkuvasti avoinna voidakseen Tonavan laaksossa mahdollisesti sattuvan selkkauksen varalta itse siihen sekaantua. Tukea tälle käsitykselle olen saanut myös keskusteluitani asiainhoitaja Chodaakin kanssa.

Ministeri Papée'n kanssa olen keskustellut Tš:n Bukarestin lähettilään Jan Šeban vuoden vaihteessa julkaisemasta kirjasta "Venäjä ja pikku entente". Papée piti tätä kirjaa ainutlaatuisena tapahtumana diplomatian historiassa ja ihmetteli suuresti, että ulkoasiainministeri Krofta oli kirjaan sepittänyt myötämielisen esipuheen, vaikkakaan hän ei joka suhteessa yhtynytäkään alaisensa diplomaatin poliittisiin käsityskantoihin. Papée sanoi kirjan Puolassa vieroittaneen Tš:sta sille tähänasti ystävällisetkin piirit. Tässä omalla tavallaan sekä Tš:ssa että ulkomailla melkoista huomiota herättäneessä kirjassa käydään viidessä kohdassa Puolan kimppeun.

1. Šeba pitää valitettavana, ettei Puolan ja Venäjän välistä rajaa vedetty Corsonin linjan mukaan, mikä olisi tehnyt Neuvostovenäjän Tš:n naapuriksi. "Kysymys neuvostovenäkkien joukkojen läpikulusta Ranskan-Venäjän ja Tšekkoslovakian - Venäjän sopimuksen mukaisesti olisi silloin ollut paljon yksinkertaisempaa".

2. Puolan määrävillä tahoilla ei ole vielä luovuttu toivomasta yhteistä rajaa Unkarin kanssa. Sellaisen rajan toteuttaminen tietäisi Slovakian hävittämistä.

3. Šeba leimaa Puolan suhtautumisen Tešenin kysymykseen vihamieliseksi. Tešen on muka alkuaan tšekkiläinen alue, johon siellä alkaneen kaivosteollisuuden johdosta on siirtynyt puolalaisia työmiehiä.

4. Puola on "vallanhimossaan" siirtänyt rajansa kohtuuttoman kauas itään ja vaatinut valtansa alle suuria vähemmistöjä /ukrainalaisia/ ajattelematta oikeudenmukaista vähemmistöpolitiikkaa.

5. Šeban mielestä Puolalla ei ole pätevää hallitusta ja sen sisä- samoin- kuin ulkopolitiikka johtaa valtakunnan hajoamiseen.

On selvää, että tällaiset liian avomieliset, ettei sancisi arvostelukyvyn puutetta osoittavat väitteet aktiivisen diplomaatin julkaisemassa teoksessa ovat joutuneet asianmukaisen arvostelun kohteeksi kaikissa Tš:man rajoittuvissa maissa. Tekijän omassa maassa on varsinkin kansallinen keskusta asettunut kirjaan nähden kielteiselle kannalle. Niinpä maalaisliittolainen "Venkov" antoi sille seuraavan huomion: "Mainonnassakin on välttämätöntä pysyä tietyissä rajoissa. Olkaamme vilpittömiä: Jos joku tuolla tavalla meidän hallituksestamme kirjoittaisi, niin sellainen kirja meillä takavarikoitaisiin".

Tuntuu siltä kuin tällä propagandakirjalla, jossa korostetaan pikku ententeⁿ ja Neuvostoliiton yhteisiä intressejä samalla kun siinä kylvetään eripuraisuuden siemeniä Puolan ja Rumanian, Puolan ja Saksan sekä Saksan ja pikku ententeⁿ välille, olisi kokonaan ammuttu yli maalin. Tällä karhunpalveluksella min.Šeba ei ole suinkaan parantunut Tš:n suhteita Puolaan.^{1/}

Tämän päivän lehtien mukaan on Šeballe myönnetty pitkäaikainen "loma".

Asiainhoitaja:

Ujontila

^{1/}

Kun eräässä viime vuoden poliittisessa tiedotuksessa kosketeltiin sitä tapaa, jota Prahassa noudatetaan takaisinkutsukirjeen jättämisen suhteen, mainittakoon että tri Papée jättäessään valtakirjansa ojensi presidentille samalla edeltäjänsä rapellikirjeen. Näin ovat menetelleet useimmat muutkin viime vuoden aikana tänne tulleet uudet lähettiläät, viimeksi Ranskan ja Rumⁿalan. Lähettilään tullessa poiskutsutuksi ottaa presidentti hänet vastaan yksityisessä audienssissa ja tarjoaa hänelle lähtiäisiksi päivälliset, jos toimipaikka on ollut Praha. Valtuuskirjan jättötilaisuudessa lähettiläät valokuvataan yhdessä presidentin kanssa ja kuvat julkaistaan lehdissä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Asiainhoitoja Yöntilä

11/2 1937.

Prahassa 11 päivänä helmikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 132.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
3	328 Pal.	37.
15/2-37	-2	LII
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 3 aiheesta

" Tšekkoslovakian lentokentät".

Asiainhoitaja:

A. Junttila

P r a h a ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

3 / 25 Pal. 27

P r a h a ssa 11 p:nä helmi kuuta 1937. 15/2 - 37

Asia: Tšekkoslovakian lentokentät.

5 C 28

Tšekkoslovakian lentokentät näyttelevät yhä edelleen keskeistä osaa Saksan Tš:aa vastaan harjoittamassa kiihoituksessa samoinkuin Prahan ponnistuksissa tämän propagandan yhteydessä esitettyjen väitteiden torjumiseksi. Asian luonnosta lankeaa, ettei kaikki, mitä siitä maailman lehdistössä kirjoitetaan mukaanluettuna eräiden Suomen lehtien sekä omat että kirjeenvaihtajansa lähettämät artikkelit ole tosiasiajn kanssa yhtäpitävää. Seuraavassa koetan lyhyesti selostaa, missä valossa näitä asioita Prahassa katsellaan.

Saksalaisen propagandan lähtökohtana on, kuten tunnettua, että Neuvostoliitolla on hallussaan lentokenttiä Tšekkoslovakiassa ja että venäläiset upseerit toimivat opettajina tšekkiläisissä joukoissa.

Černin palatsissa nämä väitteet leimataan suorastaan valheeksi ja selitetään, että tšekkiläisessä armeijassa on vain kaksi venäläistä ja hekin koepalvelusta suorittamassa. Saksalaisen "valhepropagandan" sanotaan saaneen alkunsa siitä, että viimevuoden alussa Neuvostovenäjällä julkaistiin kartta uusista lentokentistä Tš:ssa, josta kartasta saksalaisiin lehtiin otettiin jäljennös, mutta muuttamalla sen teksti siten, että "novii" sanan tilalle pantiin "naši". Näin väärennetyinä tuli kartan otsikoksi "meidän lentokentämme" Tšekkoslovakiassa.

Ei voida kieltää, ettei Tš:n vastapropagandaa, jossa etenkin on korostettu Saksan pyrkimystä bolševismiin vastustamisen varjolla sekaantua Tš:n sisäisiin asioihin, olisi hyvin hoidettu, sillä onhan tähän seikkaan saatu esim.

Englannin johtavat poliitikot kiinnittämään huomionsa ja ottamaan asia esille

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Englannin parlamentissakin.

Unkarin lähettiläs kertoi luottamuksellisesti saaneensa kuulla, että Prahan politiikan johto kaikin keinoin koettaa saada Englannin yhdessä Ranskan ja pikku ententen kanssa kiinnostumaan Saksan hyökkäyksen varalta Tšekkoslovakian koskemattomuutta turvaavaan takuusopimukseen.

Tammikuun 14 päivänä Reuterin toimisto tiedotti, ettei Englannin virallisissa piireissä uskota edellä viitattuihin Saksan lehdistön levittämiin huhuihin ja että Englannin Prahassa oleva lentoattashea oli ottanut vastaan virallisen kutsun, joka myös oli osoitettu muille täällä oleville sotilasasiamiehille, käydä henkilökohtaisesti vakuuttautumassa saksalaisten viimeisten 12 kuukauden aikana esittämien väitteiden paikkansapitämättömyydestä. Tämä Reuterin tieto, joka samoihin aikoihin oli tšekäläisissäkin lehdissä, osoittautui kuitenkin vääräksi. Englannin lähettiläs mainitsi minulle, ettei majuri Beaumont ollut tällaista kutsua vastaanottanut, mutta kyllä sen johdosta pyytänyt Lontoosta ohjeita, koska kysymys oli muuttunut kansainväliseksi. Eräillä niihin aikoihin pidetyillä kutsuilla Černin palatsissa tiedustelin asiaa vielä viiden maan sotilasasiamieheltä, mutta kaikki vastasivat, että ainoastaan Englannin lentoattashea oli saanut kutsun. 28/1 julkkaistiin sitten lehdissä Englannin hallituksen kielteinen vastaus, jota perusteltiin sillä, että tuollainen tarkastus tietäisi puuttumista kahden vieraan valtion väliseen riitaan, joka ei suoranaisesti kiinnosta brittiläistä hallitusta.

Reuterin toimisto oli myös tiedoittanut, että viime keväänä täällä kuollut Saksan sotilasasiamies eversti Tschunke oli saman vuoden alussa niinkään saanut kutsun käydä itse paikalla tutustumassa lentokenttiin, mutta ei ollut sitä noudattanut. Sen johdosta että saksalainen propaganda oli väittänyt, ettei tällaisella tarkastuksella ole mitään merkitystä, koska muka sotilasviranomaiset voivat ennen tarkastusta naamioida kentät, julkaisi Tš:n tietotoimisto 22/1 puolustusministerin tšekäläisille sotilasasiamiehille äskettäin lähettämän kiertokirjeen, jossa selostettiin Tschunken käyntiä vuosi sitten tšekäläisessä yleisesikunnassa. T. oli ilmoittanut "varmasta lähteestä" saaneensa tietää, että eräällä hänen mainitsemallaan paikkakunnalla valmistettiin venäläisille ilmavoimille lentokenttää ja että venä-

läisiä sotilaita oli työssä mukana. Yleisesikunnan II osaston päällikkö oli vastannut, ettei tieto perustunut todellisuuteen ja ehdottanut, että jos hänen tietoonsa tulisi että jossakin rakennetaan Neuvostoliiton armeijalle lentokenttää, hän tulisi heti saman osaston päällikön luo, joka on oitis valmis autolla lähemmään sotilasasiamiehen määräämään paikkaan. Suunnan olisi Tschunke itse saanut määrätä. Jos tieto osoittautuisi vääräksi, niin yleisesikunta ei vastaisuudessa vastaisi enää samanlaatuisiin kyselyihin. Kirjeelmässä oletetaan, että eversti T. oli tästä ehdotuksesta ilmoittanut Berliiniin.

Saksan lähettiläs mainitsi, ettei T. vainajan arkistossa ollut mitään merkintää tästä asiasta. T. oli hänelle kyllä kertonut, että yleisesikunnassa oli kerran vastattu: "Jollette usko, niin voitte heti adjutantin kanssa lähteä määräpaikkaan". T. oli kuitenkin tulkinut tämän vastauksen leikinlaskuksi.

Tiedustellessani Saksan nykyiseltä sotilasasiamieheltä, kuinka monta lentokenttää hän arvioi täällä olevan, sain vastaukseksi 152 apukenttineen.

Ranskalla ei ole täällä sotilasasiamiestä, mutta sensijaan sotilaskomissio, johon nykyään kuuluu viisi upseeria. Komission päällikkö, kenraali Faucher arveli, että lentokenttiä koskeva kiihoitus oli muodostunut saksalaisille suureksi fiaskoksi.

Selostaessaan t.k. 8 päivänä tri Goebbelsin Hampurissa pitämää puhetta, jossa myös kosketeltiin Tšekkoslovakiaa, Tš:n lehdet totesivat, että saksalainen propagandakin on pakotettu huomattavasti supistamaan syytöstensä alaa, kun nyt myönnetään, ettei ole kysymys venäläisistä, vaan tšekkiläisistä lentokentistä, mutta kuitenkin tilanteen pelastamiseksi väittää, ettei sillä ole käytännössä eroa ja että Tš. on siitä huolimatta venäläisten lentokoneiden emälaiva.

Äskettäin puhuin näistä asioista myös paavin nuntiuksen kanssa. Hän sanoi lähettäneensä erään papin "pyhinvaellusmatkalle" Slovakiaan ja Karpaattivenäjälle, jossa tämä sitten oli todennut olevan muutamia epäilyttävän näkyisiä lentokenttiä.

Oli miten oli, tosiasia on, että Tš:ssa on suuri määrä sotilaslentokenttiä ja että niitä viime aikoina on suuresti laajennettu ja lisätty. On mahdollista, että ne ovat ensi sijassa tarkoitettut omaa tarvetta varten, mutta on myös ilmeis-

tä, että vaaran tullen ne asetetaan liittolaisen ja nykyisen poliittisen konstellation vallitessa lähinnä Neuvostovenäjän käytettäväksi. Se seikka, että Englannin ja Saksan sotilasasiamiehet ovat saaneet kutsun, jota eivät ole noudattaneet, käydä itse paikassa tarkastamassa, ei suinkaan vielä todista sitä, ettei venäläisillä olisi täällä lentokenttiä. Tuskin kukaan sivullinen voi päätellä mikä tai mitkä epälukeisista lentokentistä ovat nimenomaan venäläisten.

Joka tapauksessa ovat tšekkiläisten slaavilaiset sympatiat kovin suuret. Siinä suhteessa he eivät ainakaan ketään petä.

Tä:n lehdistö on tyydytyksellä huomioinut Englannin yleisön mielipiteen tuomitsevan kannan saksalaiseen propagandaan nähden ja kysyy, mihin tämä kiihoitustoiminta tähtää. "Právo Lidu" /sos.dem./ vastasi tähän kysymykseen tavallaan epäsuorasti seuraavasti: "Pidämme hallussamme maakappaletta, joka kiinnostaa kaikkia demokraattisia suurvaltoja, jotka eivät voi suoda Saksalle hegemoniaa. Tämä muuten tiedetään Saksassa ja siksi ei tule sotaa".

Asiainhoitaja:

R. J. J. J. J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Puhassa olevan lähetyksen raportti n:o 4.

Asiakshoitaja Yrjötilä

19/2 1937

Prahassa 17 päivänä helmikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 163.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
4/125 Pal. N:o 137.		
22/2-37	-2	LII
SYYSKÄ	LOKAKU	JÄNU
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 4 aiheesta

"Rasvakysymys Tšekkoslovakiassa."

Asiainhoitaja:

Ujontila

P r a h a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

4/325 Pal. 37

P r a h a ssa 17 p:nä helmi kuuta 19 37.

22/2-37

Asia: Rasvakysymys Tšekkoslovakiassa.

5-1028

Kuten lähetystö aikaisemmin on ministeriölle tiedoittanut, muodostui voimennekkipula viime vuoden loppupuolella Tšekkoslovakiassa varsin kriittiseksi ja varastojen vähentämiseksi oli ryhdyttävä voimenvientiin Saksaan ja Italiaan vientipalkkioiden turvin. Syynä voimennekkipulaan on lähinnä rasvojen kulutuksessa viime vuosina tapahtunut muutos. Niinpä on margariinin kulutus, erään tšekkiläisen ammattilehden mukaan, kolmen viime vuoden aikana lisääntynyt n. 5000vaunullisella rasvojen kokonaiskulutuksen pysyessä suurin piirtein entisellään. Tästä ilmenee, että margariinin menekkilisäys on tapahtunut voimennekin kustannuksella, mikä on herättänyt suurta huolestumista maatalouspiireissä, sillä onhan karjatalouden kannattavuus suuresti riippuvainen juuri maitotaloudesta. Maitotalouden avustamiseksi on hallitus jo ryhtynyt ensinäisiin margariininvalmistuksen supistamista tarkoittaviin toimenpiteisiin. Toistaiseksi on vain kalleimpien margariinilaatujen tuotantokiintiöitä pienennetty, jotta kalliimpaa margariinia käyttäviä kuluttajia saataisiin siirtymään voimennekäyttöön, kun sitä vastoin halvemman margariinin kuluttajat eivät tule kysymykseen voimennekuluttajina, ellei heidän ostokykyä voida tuntuvasti korottaa. Samaan suuntaan meneviä ehdotuksia margariinin verotukseen ja hintapolitiikkaan nähden on parhaillaan pohdinnan alaisina.

Maitotaloustuottajain taholta on samalla ryhdytty voimennekin lisäämistä tarkoittaviin toimenpiteisiin. Osuusmeijerit ovat nimittäin päättäneet

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

laskea markkinoille yhtenäisellä laatumerkillä varustettua voita, jonka valmistus tulee olemaan valtion maidontarkastuslaitoksen jatkuvan valvonnan alainen. Maidontarkastuslaitos on jo aloittanut työnsä 35 meijerissä, joiden voista on otettu näytteitä laadun tutkimista varten. Laatumerkillä kauppaan tuleva voi myydään standardisoiduissa pakkauksissa. Maitotaloustuottajat toivovat laatumerkin käytäntöön ottamisen vaikuttavan ratkaisevasti voion kulutukseen ja pitävät sitä tärkeänä tekijänä kilpailussa margariinin kanssa.

Rasvakysymyksestä lehdistössä käydyin väittelyn johdosta julkaisi "Prager Presse" helmikuun 11 päivänä virallisella taholla laaditun kirjoituksen, jossa kiinnitetään huomiota seuraaviin näkökohtiin.

Margariinin valmistus oli virallisten tuotantokiintiöiden mukaan vuodesta 1933 lukien

1933	6410	vaunullista
1934	7523	"
1935	6763	"
1936	7500	".

Siitä ilmenee, että margariinin menekki ei ole kovin paljon muuttunut ja ettei keinorasva ole muka työntänyt pois markkinoilta, niin kuin on väitetty, 5000 vaunullista voita. Tämän väitteen tueksi vedotaan vielä toiseen tilastoon. Kun luotettavia numeroita ei ole saatavana voion tuotannosta, josta 7/8 on maataisvoita, otetaan lähtökohdaksi lypsylehmien luku, joka oli kunkin vuoden ensimmäisenä päivänä:

1931	2,433,830	kpl.
1932	2,464,616	"
1933	2,476,570	"
1934	2,516,805	"
1935	2,500,226	"
1936	2,437,214	".

Laskettujen lypsylehmien lukumäärän pieni vähentyminen v. 1935 ei johdu - niin selitetään - margariinin käytöstä, vaan yksinomaan vv. 1934-35 vallinneesta kuivuudesta ja siitä aiheutuneesta rehunaaineiden puutteesta. Täten katsotaan sel-

vitetyksi, että keinorasvat eivät ole vaikuttaneet voin tuotantoon, jonka määrä, n. 10,000 vaunullista on pysynyt ennallaan. Väkiluvun kasvamisen ja muuttuneiden elintapojen vuoksi on rasvan kysyntä lisääntynyt ja ainoastaan tämä kasvanut kysyntä on kohdistunut margariiniin ja keinorasvoihin, koska väestön laajat kerrokset eivät ole jaksaneet maksaa luonnon voin ja sianrasvan hintoja.

Samassa yhteydessä huomautetaan siitä, että maataloudessa on vaikeata paremmin käyttää hyväksi maitotaloustuotteita sen johdosta, että näiden tuotteiden valmistus samoinkuin myynti on vielä puutteellisesti järjestetty. Viitataan myös siihen, että Tšekkoslovakiassa pitäisi olla yhtä suuria mahdollisuuksia voinvientiin ja siitä saataviin hyviin hintoihin, kuin paljon pienemmällä Itävallalla.

Pyrkiikö Tšekkoslovakia voissa margariinin avulla omavaraiseksi ja onko sillä teollisuusmaana siihen mahdollisuuksia huomioonottaen eräät kauppoliittiset/näkökohdat, siitä ei edellä olevan nojalla voi vielä tehdä mitään varmaa johtopäätöstä. Tilaston mukaan oli voin tuonti Tšekkoslovakiaan viime vuonna valtavasti vähentynyt eli 1,328 tonnista v. 1935 225 tonniin. Samalla oli voin vienti noussut 2 tonnista 172 tonniin. Suomalaisen voin vienti Tšekkoslovakiaan supistui 8,1 tonniin, oltuaan edellisena vuonna 218 tonnia.

Asiainhoitaja:

R. J. J. J. J.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prakas~~se~~ olevan lähetyksen raportti n:o 5.

Asiainhoitaja Yönteli

24/9 1937.

Prahassa 24 päivänä maaliskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 327.

5 525 Pal: 8 37.
20/3-37 -2
5 C28

Ulkosainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 5 aiheesta
"Suomen ja Tšekkoslovakian väliset kauppasopimusneuvottelut".

Asiainhoitaja:

M. Junttila

P r a h a . . . . . S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

P r a h a s s a 24 p:nä maalisk. kuuta 1937.

5 325 Pal. 3 37

20/3-37

Asia: Suomen ja Tšekkoslovakian väli-
set kauppasopimusneuvottelut.

5 C28

Noin kuukauden päivät Tšekkoslovakian kanssa käydyt kauppasopimusneuvottelut päättyivät 22 päivänä maaliskuuta, jolloin kauppasopimukseen tehtävä kolmas lisäpöytäkirja siihen liittyvine nootteineen parafoitiin. Lisäpöytäkirja päätettiin saattaa väliaikaisesti voimaan huhtikuun 20 päivänä edellytettynä, että Suomen ja Tšekkoslovakian paperiteollisuuksien kesken pääsiäispyhien jälkeen käytävät neuvottelut niinkään johtavat sopimukseen.

Vaikka Suomen ja Tšekkoslovakian välisen uuden kaupallisen järjestelyn voimaan tulosta näin ollen ei vielä ole 100 prosenttista varmuutta, lienee silti paikallaan jo nyt esittää eräitä näkökohtia päättyneiden neuvottelujen kulusta ja sopimuksen merkityksestä.

Kun edellinen kiintiösopimus Tšekkoslovakian kanssa oli tehty kalenterivuodeksi, olisi ollut asianmukaisempaa ja edullisempaakin ryhtyä neuvotteluihin jo ennen vuodenvaihdetta. Niinpä ehdotustamme kananmunakiintiön korottamisesta vastustettiin sillä perusteella, että koko vuodeksi vahvistettu tuontimäärä oli jo jaettu 14 maan kesken. Suomelle oli etukäteen varattu vain vuoden 1936 kiintiömäärä, vaikkakin suomalaisten munien vienti Tšekkoslovakiaan oli sitä suurempi. Nyt voitiin vain antaa lupaus ottaa huomioon Suomen toivomukset, kun kiintiö on käytetty.

Tšekkoslovakian neuvottelukuntgan kuului kaksi edustajaa kustakin seuraavasta ministeriöstä: ulkoasiain-, maatalous-, raha-asiain- ja kauppaministe-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

riöstä. Neuvottelukuntaa johti ensimmäinⁿ ministeriön kauppapoliittisen osaston päällikkö ministeri tri Jul. Friedmann, jota pidetään täällä alansa etevimpänä edustajana / hän on juutalainen ja jo ennen maailmansotaa tunnettu asianajaja/, Vaikka Tšekkoslovakian oli samassa kuussa neuvoteltava kymmenkunnan muun maan kanssa, hän hoiti henkilökohtaisesti myös meidän neuvottelujamme. Hänen taktiikkanaan näytti olevan koettaa mahdollisimman suurella määrällä tehdä meille myönnöksiä tullietujen ja kiintiöiden suhteen saadakseen meidät luopumaan ehdotuksesta Tšekkoslovakian suosituimmuuden rajoittamisesta Suomen tullitariffin puuvillalanka- ja kangasnimikkeissä samoin kuin ikkunalasissa. Hän oli myös valmis järjestämään ostositoumuksia ja saattamaan tšekäläisiä suurliikkeitä yhteyteen suomalaisten viejien kanssa. Tämä koski etenkin faneeriviilujen, tärpätin, ferrokromin ja ruudin vientiä Tšekkoslovakiaan. Faneeriviiluissa saatiin aikaan sellainen järjestely, että muun tšekäläinen toimintani sitoutuu kuluvaksi vuodeksi ostamaan kaksi kertaa sen määrän, mikä Suomesta viime vuonna tänne vietiin. Ettei tärpätissä, joka on tullivapaa, ja ruudissa päästy samantapaiseen järjestelyyn, johtui siitä, että neuvottelujen kuluessa kävi ilmi, että näiden suomalaisten tuotteiden koko vuoden tuotanto oli jo loppunumyty. Suomen valtuuskunta joutui sangen noloon asemaan, kun ministeri Friedmann esitti jäljen-
nöksen Valtion Ruutitehtaan eräästä kirjelmästä, jossa ilmoitettiin, ettei tavaraa ole ja että vasta vuoden kuluttua voitaisiin mahdollisesti toimittaa ensimmäinen lähetys. Balatahinhoja luvattiin ostaa Suomesta ensi vuoden alusta kaksi tonnia vuodessa, jos hinta ja laatu sopivat.

Melko suuria tullialennuksia saatiin seuraaville tavaroille / suluissa nykyinen tulli/: Puolukat 12 /18/ ja 18 /30/, jäkälä, kuiva tullivapaa /20/, sulfaattipiki 12:50 /90/, mäntyöljy 12:50 /90/, kumilattiat 500 /2000/, kumihihnat 1000 /2000/, lankarullat 100 /128/, sukset 280 /400-600/, puukot 2100 /3500/, kirgut 300 /432/, kaikki sadalta kilolta. Etenkin mäntyöljyä ja sulfaattipikeä koskevilla tullialennuksilla saattaa olla myös suuri käytännöllinen merkitys. Näitä tuotteita pitäisi Enso-Gutzeitⁱⁿ nyt voida sijoittaa tänne monen miljoonan markan arvosta.

Suomelle myönnettyistä kiintiöistä on merkittävin juustokiintiö, jota lisättiin 50 tonnia ollen yhteensä 250 tonnia. Siitä on 30 tonnia varattu rasiajuuston tuontia varten, jonka tuotia t^ukäläisten maatalouspiirien taholla alussa jyrkästi vastustettiin, koska rasiajuustoa valmistetaan runsaasti Tšekkosloviassaakin. Voikiintiötä koroitettiin myös jonkun verran, mutta sillä on tuskin oleva suurempaa käytännöllistä merkitystä, koska voinvientimahdollisuudet tänne kuluvanakaan vuonna eivät näytä erikoisen lupaavilta. Sen sijaan on todennäköistä, että munakiintiö tänäkin vuonna tulee ylitetyksi.

Neuvottelujen vaikein ja etenkin asianomaisten Suomen teollisuuksienkin kannalta katsottuna tärkein kysymys oli saada Tšekkoslovakia luopumaan suosituimmuudesta alussa mainittujen tekstiili- ja lasitavarain suhteen. Tämän kysymyksen johdosta neuvottelut olivat jo vähällä katketakin. Suomen ehdotusta vastustettiin monesta syystä. Huomautettiin siitä, että Tšekkoslovakian tekstiili- ja lasiteollisuudet sijaitsevat maan saksankielisellä rajaseuduilla, missä työttömyys ja puute on suurin. Saksalaiset autonomistit saisivat jälleen aiheutta väitteisiinsä, että hallituksen kauppapolitiikassa ei oteta riittävästi huomioon saksalaisen väestön etuja. Erikoisesti korostettiin sitä seikkaa, että luopuminen suosituimmuudesta voi muodostua vaaralliseksi ennakkotapaukseksi ja että muutkin maat tulisivat esittämään Tšekkoslovakialle samanlaisia vaatimuksia. Viitattiin siihenkin, että Tšekkoslovakia tulisi Suomessa nauttimaan vain kolmannen luokan valtion kohtelua joutuessaan huonompaan asemaan kuin jopa Saksa ja Unkari. Pitkän epäröinnin jälkeen Tšekkoslovakian neuvottelukunta kuitenkin lopulta suostui tähänkin vaatimukseen huolimatta siitä, että eräillä tahoilla olisi oltu valmiita tämän periaatteen vuoksi kokonaan luopumaankin Suomen viennistä.

Pari päivää neuvottelujen jälkeen tapasin eräitä valtuuskunnan jäseniä, jotka yksityisesti esittivät minulle erinäisiä vaikutelmiaan neuvotteluista. Ministeri Friedmann vakuutti minulle - ilmeisesti aivan tosissaan - että häntä oli kovasti moitittu, siitä, että hän oli puoliväkisin pakottanut eri ministeriöt tekemään Suomelle suunnattomia myönnytyksiä, jotka eivät kuitenkaan lopulta vieneet toivottuun päämäärään. Hänelle oli sanottu, että etenkin Enso-Gutzeitin

tuotteille myönnetyt alennukset tulevat suuresti vahingoittamaan kotimaista vastaavaa teollisuutta.

Neuvottelujen yhteydessä järjestettiin myös eräitä lähetystössä vireillä olleita muitakin kauppapoliittisia kysymyksiä. Niinpä puukkojen tuonti saatiin vapautetuksi aseluvan alaisuudesta ja suolien ja kuivuneen jäkälän tuontia haitanneet esteet poistetuksi. Lisäksi hankittiin takeet siitä, että Suomeen matkustaville turisteille annetaan riittävä määrä valuuttoja.

Uuden lisäsopimuksen parafoimisen johdosta tšekkiläiseltä taholta lehdistölle annetussa uutisessa sanottiin m.m. "Nach den neuen Abmachungen wird die Einfuhr finnischer Waren um rund 75 % gesteigert, während die tschechoslovakische Ausfuhr nach Finnland eine Reduktion um 10 % erfährt. Von den Kürzungen werden hauptsächlich Textilien und Glas betroffen, während sich die erhöhten finnischen Kontingente hauptsächlich auf Produkte der Holzerzeugung beziehen. Die bedeutendste Rolle im Aussenhandel der Tschechoslovakei mit Finnland spielen nicht die Waren, deren Lieferung eingeschränkt wird, sondern Eisen und Eisenwaren /21,7 Mill. Kč/. An Wolle und Wollwaren exportierte die Tschechoslovakei 1936 für 6,9, an Seide und Seidenwaren für 3,3 und an Konfektion für 2,5 Mill. Kč. Die Glaslieferungen erreichten rund 3 Mill. Kč".

Uutta sopimusta on epäilemättä Suomen kannalta tervehdittävä suurella tyydytyksellä. Siinähan on mielestäni Tšekkoslovakialta saatu kaikki ne edut ja myönteetykset, mitä se nykyoloissa on voinut antaa. Kauppapoliittista tietä on täten jälleen hankittu uusia mahdollisuuksia väennillemme Tšekkoslovakiaan. Suomalaisten vientipiirien mielenkiinnosta Tšekkoslovakian markkinoita kohtaan riippuu, missä määrin nyt saatuja huomattavia etuja tullaan käytännössäkkin käyttämään hyväksi.

Olisi ollut suotavaa, että Suomen paperiteollisuuden taholta jo neuvottelujen loppuvaiheessa olisi jätetty tšekkiläiselle paperiteollisuusliitolle ehdotus molempien maiden paperiteollisuuksien väliseksi sopimukseksi, jota Prahassa jo oli odotettu. Nyt lykkääntyy lisäsopimuksen väliaikainen voimaan saattaminen siksi myöskin, että Tšekkoslovakian tekstiili- ja lasiteollisuudella on mahdollisuus tuntuvasti lieventää niihin kohdistuvien suosituimmuuden rajoitusten tehoa.

Asiainhoitaja:

Ujontila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 6.

Asiainhoitaja Yönteli

2/4 1937

Prahassa 7 päivänä huhtikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 369.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
6 / 125 Pal. 1937.		
124-37		
RYHMÄ	LUOKA	ASIA
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 6 aiheesta

"Suomen ulkopolitiikka ja Tšekkoslovakia".

Asiainhoitaja:

M. Junttila

P r a h a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

P r a h a ssa 7 p:nä huhti kuuta 1937.

Asia: Suomen ulkopoliittikka ja
Tšekkoslovakia.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No	6 / 335 Pal. 1137.	
12/4-37	3	LIT
MYHMÄ	O. ASIU	ASIA
5	C28	

Vielä vuoden vaihteessa saattoi varsinkin Tšekkoslovakian maaseutulehdissä silloin tällöin lukea tendenssimäisiä kuvauksia Saksan politiikan vaikutuksesta Suomessa, lentokentistä "Fascistisen Suomen" osuudesta Saksan ja Venäjän välisessä tulevassa sodassa y.m.s. Ministeri Holstin Moskovan matkan samoin kuin presidentin vaalin jälkeen on lehdistön sävy ja suhtautuminen Suomeen tässä suhteessa kokonaan muuttunut.

Näiden kahden tapahtuman on täällä katsottu merkitsevän huomattavaa suunnan muutosta maamme politiikassa yleensä. Tehdessäni aikanaan selkoa tri Kroftalle nykyisestä politiikastamme ja suhteistamme Neuvostovenäjään, ulkoministeri lausui tyydytyksensä sen johdosta, että nämä naapurussuhteet olivat niin huomattavasti parantuneet lisäten leikillä: "Katsokaa vaan ettei saksalainen propaganda rupea lyömään rumpua siitä, että bolševikkibasillit nyt alkavat Suomen kautta työntyä Eurooppaan" / niin kuin Tšekkoslovakiasta on sanottu sen tehtyä sotilasliiton Moskovan kanssa/.

Niistä epälukuisista artikkeleista, jotka Tšekkoslovakian lehdistö viime aikoina on omistanut Suomen politiikalle, olen näytteeksi poiminut seuraavat otsikot: Suomen - Venäjän lähentyminen, Moskovan- Helsingin ystävyys, Venäjän ja Suomen välisissä maljapuheita Moskovassa, Fascismin tappio, Ud.SSR schützt die kleinen Völker / Die Rote Fahne/, Demokratian herääminen Suomessa, Moskova kosii Suomea, Komedia Suomen ulkoministerin kanssa/slovakk. oppositiolehti/,

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriöille.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja Pohjoismaiden puolueettomuusryhmä. Voi sanoa, että nämä kirjoitukset ovat olleet asiallisia, vaikkakin jokin lehti on pyrkinyt värittämään esityksensä sisäpoliittisen kantansa mukaisesti. Seuraavassa pyydän saada selostaa muutamia kuvaavimpia katsantokantoja.

"Bohemia" /demokraattinen/ korosti artikkelissaan, että Suomi omaksuttuaan eduskunnan valtavalla enemmistöllä pohjoismaisen suuntauksen on rakentanut politiikkansa ehdottoman puolueettomuuden pohjalle. Jos tähänasti jäätymäpisteessä olleet suhteet Venäjään nyt vähitellen alkavat lämmetä, on sitä pidettävä tämän ulkopoliittisen suuntauksen edullisena seurauksena .

Emigrantilehden "Die deutsche Revolution" maaliskuun viimeisessä numerossa olleessa kirjoituksessa " Hitlerin Saksa uhkaa Pohjolaa" sanotaan Suomesta: "Jos vielä äskettäin näytti siltä kuin Suomi ei olisi ehdottomasti vastahakoinen Hitlerin järjestelmän Venäjän vastaisille suunnitelmiille, on nyttemmin Suomen ulkoministerin Holstin käynti Moskovassa muuttanut Suomen ja Venäjän väliset suhteet aivan huomattavasti ystävällisemmiksi. Suomen uuden presidentin Kallion vaalin jälkeen näyttää olevan syytä olettaa, että Suomi enemmän kuin koskaan aikaisemmin suhtautuu torjuvasti tuontapaisiin saksalaisiin toivomuksiin ja tulee edelleen kehittämään suhteitaan Skandinaviaan"

"Die Wahrheit" /poliitt. viikkojulkaisu/ esitti v.k. 22 päivän numerossaan ylitsevuotavaa ylistystä Suomen politiikalle: "KALLION hallituksen muodostaminen viime lokakuussa on tehnyt lopun tuosta vaarallisesta suuntauksesta, Suomen luopumisesta Kansainliiton periaatteista ja kollektiivisesta turvallisuudesta - - - Holstin viisas politiikka on muutamassa kuukaudessa luonut ystävälliset suhteet Skandinavian ja Baltian maihin samoin kuin Neuvostoliittoon. - - - Holsti saattoi ilmoittaa Neuvostohallitukselle, ettei Suomi osallistu "ristiretkeen" Neuvostoliittoa vastaan enempää kuin sitä vastaavaan ryhmytykseenkään. Holsti selitti maansa haluavan liittyä lännen demokratioiden järjestelmään"

Kommunistinen "Rote Fahne" julkaisi "Pravo Lidussa" /sos.dem./ olleen seuraavan sisältöisen artikkelin Neuvostoliiton ja Suomen suhteista: "Suomen vapaus ansaitsee huomiota myös keski-Euroopan näkökulmalta katsottuna. Suo-

mella on huomattavasti vähemmän asukkaita kuin Tšekkoslovakialla, mutta on pinta-alaltaan enemmän kuin kaksi kertaa suurempi. Tämän johdosta siinä voisi olla jotain houkuteltavaa sellaiselle suurvallalle kuin Neuvostoliitolle. Mutta Suomi on siinä onnellisessa asemassa, että se sijaitsee kaukana keski-Euroopasta ja niistä suurvalloista, jotka heittävät varjonsa keski-Eurooppaan. Samaan aikaan kun Neuvostoliitto valmisti Suomen ulkoministerille ystävällisen vastaanoton ja sydämmellisesti muistutti mieleen, että Neuvostoliitto myönsi Suomelle oikeuden itsenäisyyteen ja ensimmäisenä suurvaltana tämän tunnusti, Goebbelsin Tšekkoslovakian vastaisen Berliinin propagandan keskitetyt hyökkäykset kiinnittivät itseensä koko kansainvälisen yleisen mielipiteen huomion. Mikä ero Neuvostovenäjän suhtautumisessa välittömään naapuriinsa sekä pieniin kansoihin ja nykyisen Saksan asenteessa naapureihinsa ! Lisäksi Neuvostoliitollakin on autoritääriinen hallitusjärjestelmä, jotavastoin Suomi samoinkuin Tšekkoslovakia on demokraattinen tasavalta. Sitäpaitsi on muistettava, että Tšekkoslovakialla on ammoisista ajoista saakka ollut Saksaa vastaan omat historialliset rajansa eikä milloinkaan ole ollut saksalaisten hallussa, jotavastoin Suomi jo kauan ennen maailmansotaa oli venäläinen kuvernementti" / ! /.

Omanlukunsa kaipaa tšekäläisen ulkoministeriön äänenkannattajassa "Prager Pressessä" "Suomen uudesta suunnasta" julkaistu pääkirjoitus, josta on myös ollut otteita eräissä Suomen lehdissä. Artikkelin merkitty Varsovasta lähetetyksi ja jos voin luottaa tiedoittajaani on se myös lähtöisin Tšekkoslovakian Varsovan lähetystöstä. Vaikkakin Suomen poliittinen muutos siinä esitetään laajasti ja sängen myötämieleisesti, näyttää siltä kuin sen päätarkoitus olisi ollut korostaa vastakohtia Suomen ja Puolan politiikassa ja letkautella etenkin jälkimmäistä. Suomen nojautuminen läntisiin demokratioihin ja lähentyminen Venäjään merkitsee lehden mukaan iskua Puolalle, joka pyrkii poliittisesti johtamaan Vianan meren ja Mustan meren välillä olevia valtioita. Suomen uusi suuntaus, joka sai ensimmäisen ilmauksensa ministeri Holstin matkassa Moskovaan, oli muka yllätys Puolan yleiselle mielipiteelle, joka on tottunut näkemään Suomen jyrkästi vihamielisellä kannalla Neuvostovenäjään nähden. Puolan hallitus-

kaan ei ollut siihen aikaan selvillä tästä suunnan muutoksesta Puolan virallisen tietotoimiston levittämistä uutisista päättäen, niissä kun m.m. sanottiin Suomen suhtautuvan epäluuloisesti ulkoministerinsä Moskovan matkaan. Kun Varsovan lehdet julkaisivat tiedon "vapaamielisen talonpoikaisjohtajan" KALLION vaalista ilman kommentaareja, jäi yleinen mielipide epätietoiseksi tämän presidentin vaihdon todellisesta luonteesta ja sen suuresta merkityksestä." Se pitää edelleenkin Suomea tuona itä-Euroopan valtiona, jolla on parhaat suhteet Saksaan ja huonimmat Neuvostoliittoon, jota vastoin Suomi todellisuudessa on aikeissa kiinteästi liittyä Skandinavian demokraattisiin valtioihin ja niiden kautta Euroopan länsivaltioihin. Seei tiedä, että Svinhufvudin eron kautta saksalaisystävällinen suunta Suomessa on väistynyt sen toisen suunnan tieltä, joka haluaa olla Neuvostoliiton kanssa yhtä hyvissä suhteissa kuin Saksaan." Tämän todistamiseksi lehti vetoaa eronneelle presidentille omistettuun kiitos- ja jäähyväisadressiin, josta se muuten on löytänyt käänteen joka on sanallisesti yhtäpitävä sen kanssa, jonka pääministeri Tatarescu osoitti Titulesculle tämän erotessa "hyvät suhteet kaikkiin valtioihin, erittäinkin naapurivaltioihin/".

Lehti tulee sitten seuraavaan johtopäätökseen: "On helposti käsitettävissä mikä merkitys Suomen tapahtumilla on Euroopan olojen kehitykselle yleensä ja Puolan politiikalle erittäin. Toisaalta olisi kuitenkin väärin päätellä, että Suomen tapahtumat ja Rumⁿalan politiikka sumentaisivat Puolan suhteita näihin valtioihin. Puolan ulkopolitiikka on tottunut menemään niin pitkälle kuin olosuhteet sallivat. Jos nämä ovat sille vastakkaiset, se mukautuu niihin. Suomen tapauksessa se on valmiiden tosiasian edessä".

Kuten edellä olevasta ja varsinkin laajemmin selostetusta virallisen tahon kannasta ilmenee, on Tš. suurella tyydytyksellä tervehtinyt Suomen nykyistä ulkopolitiikkaa. Min. Holstin Moskovan matka ja se tavaton huomio, joka siihen yhä vieläkin on kiinnitetty, on käsittäkseni Tš:ssa saanut kokonaan loppumaan Suomea vastaan sitä ennen kohdistetun valhepropagandan.

Asiainhoitaja:

Ryöntili

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Práhassa olevan lähetystön raportti n:o 7.

Asiainhoitaja Gyökölä

16/4 1937

Prahassa 16 päivänä huhtikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 390.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No. 7 / 325 Val. 1937.		
2074-37	5	
	CSAHO	
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää raporttinsa no. 7 aiheesta

"Tšekkoslovakian vähemmistöpolitiikan uusin vaihe".

Asiainhoitaja:

M. J. Junttila

P r a h a ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

P r a h a ssa 16 p:nä huhti kuuta 19 37.

Asia: Tšekkoslovakian vähemmistöpolitiikan uusin vaihe.

ULKOASIAINMINI	
2074-37	7/325 Pel. 37.
	OSASTO
5	C28

Kuten ministeri Krofta molempien kamarien ulkoasiainvaliokunnille esittäin esittämässään katsauksessa kansainväliseen tilanteeseen erikoisesti alleviivasi, on Tšekkoslovakia lukemattomin, erottamattomin sitein kytketty maailman politiikkaan ja sen tärkeimpiin ongelmiin. Tällainen asema pienelle valtiolle ei ole suinkaan kadehdittava, kaikkein vähemmän sellaiselle maalle kuin juuri Tšekkoslovakialle, joka on kokoonpantu sangen erilaisista osista, joita tuskin voi pitää elimekänllisesti yhteen kuuluvina. Virallisessa kielessä puhutaan vielä historiallisista maista, Böömistä ja Määristä, vastakohtana rauhansopimuksissa saaduista alueista. Näiden eri osien oikeuslaitostakaan ei ole vielä saatu yhtenäiseksi, vaikka maan itsenäisyydestä saakka täällä on ollut erikoinen unifikatio- eli yhtenäistyttämismministeriö.

Ulkoasiainministerin mielestä nykyisessä kansainvälisessä pulassa eroittuvat kolme vaaran ahjoa, Välimeren, keski- ja itä-Euroopan vyöhyke sekä kaukainen itä heittävät tavalla tai toisella varjonsa myös Tšekkoslovakiaan, jossa levottomina seuraavaan kaikkia kansainvälisiä tuulahduksia ja eletään ainaisessa pelossa joutua naapurien himokkaiden pyyteiden kohteeksi.

Vaikka Tšekkoslovakian turvallisuuspolitiikka rakentuu liittosopimukseen kahteen - etäällä toisistaan olevaan - suurvaltaan ja lisäksi pikku ententeen, joka poliittisesti on yhtä vahva tai yhtä hauras kuin sen jäsenten vaihtelevat edut, on täällä viime aikoina ulkopoliittisen jännityksen painos-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tuksesta ruvettu oivaltamaan, että tärkeän oman avun mahdollisuus on laiminlyöty tähänastisella vähemmistöpolitiikalla, joka on antanut aihetta arvosteluun. Maan sisäisen aseman lujittamiseksi on täällä kuluvana vuonna pyritty kahden sisäpoliittisen kysymyksen ratkaisemiseen, joilla on myös huomattava ulkopoliittinen kantavuus.

Kuten tunnettua on Karpaattivenäjälle rauhansopimuksissa ja Tšekkoslovakian hallitusmuodossa taattu autonomia. Tätä itsehallintoa Tšekkoslovakia ei ole kuitenkaan toteuttanut, minkä johdosta sen sisäiset ja ulkopuolella olevat vihemiehet ovat tuontuostakin väittäneet, ettei Tšekkoslovakialla ole siveellistä oikeutta protestoida rauhansopimusten rikkomista vastaan. Tšekkien taholta on syyistäkin vedottu siihen, että tämä noin 800.000 henkeä käsittävä, alkeellisella tasolla oleva väestö, josta jo ennen sotaa 70 % oli lukutaidottomia, on ensin nostettava edes jonkinlaiselle sivistystasolle. Sitä paitsi vallitsee Karpaattivenäjällä täydellinen kielellinen sekasotku, alueen väestö kun puhuu 14 eri kielellä. Vaikka nämä asukkaat ovat kovin uskovaisia ja patriarkaalisia saavat esimerkiksi vaaleissa kommunistit siellä aina valtavasti ääniä. Maa on taloudellisestikin sangen kurjassa tilassa ja muussakin suhteessa takapajulla. Pitkien neuvottelujen jälkeen Tšekkoslovakian hallituksen on vihdoin ollut pakko jättää valtiopäiville lakiesitys Karpaattivenäjän autonomiasta. Sen mukaan tulee siellä korkeimpana siviiliviranomaisena toimimaan kuvernööri, joka on vastuunalainen tasavallan hallitukselle ja Karpaattivenäjän tulevalle parlamentille. Lakiesitys ei vielä sisällä hallitusmuodon edellyttämää täydellistä itsehallintoa, mutta sitä voi pitää sen ensimmäisenä vaiheena.

Tšekkoslovakian ratkaisemattomista kansallisuuskysymyksistä edellä olevan pitäisi olla sekä juriidisesti että teoreettisesti valtion sisäisen eheyden kannalta arkaluontoisin, mutta todellisuudessa se on tässä suhteessa vasta viimeisellä sijalla. Kun näin alkeelliselle väestölle annetaan itsehallinto-oikeus, on luonnollista, että maan muutkin kansallisuudet, saksalaiset, slovakit, unkarilaiset ja puolalaiset, joilla näyttää siihen olevan paljon suurempi moraalinen oikeus, ovat tyytymättömiä.

Näistä muista kansallisuongelmista on pulmallisin suurimman, 23 % koko maan väestöstä muodostavan saksalaisen vähemmistön olojen järjestäminen, kuten myös lienee käynyt ilmi niistä raporteista, joissa lähetystö on tätä kysymystä käsitellyt. Kysymys on jälleen tullut ajankohtaiseksi ja antanut aiheita sanomalehtiväittelyyn Tšekkoslovakiassa ja etenkin sen naapurien lehdistössä niiden neuvottelujen johdosta, joita pääministeri Hodža on käynyt tämän vähemmistön aseman parantamiseksi. Sudeettisaksalaisten tyytymättömyys on tietenkin lähinnä kohdistunut kielilakeihin, noihin sodanjälkeisen natsionalismin tuotteisiin ja niiden soveltamiseen. Mainittakoon vain, että saksankielinen väestö, joka pitää Prahaa omana pääkaupunkinaan, ei näe täällä kieltään ei katujen kulumissa eikä liikkeiden mainostuskilvissä, mutta sensijaan se kyllä huomaa, että aivan vieraskieliset nimitykset, kuten "Vacuum Oil Company" ja "Au Chat noir" jne. ovat sallitut. Rautatieasemilta voi löytää saksankielisen tiedonannon, mutta vasta viimeisellä sijalla tšekin, ranskan ja englannin kielten jälkeen, siitäkään huolimatta, että ulkosaksalaiset muodostavat lähes puolet maassa liikkuvista matkustajista. Lisättäköön vielä, että saksankielisiltä alueilta pääkaupunkiin lähetetyt virkakirjeetkin palautetaan, jolleivät ole tšekinkielisiä yms.

Tšekkien taholta on tähänasti joltisellakin menestyksellä voitu pitää tyytymättömät saksalaiset kurissa. Kun kymmenen vuotta sitten tilanne näytti hieman kärjistyneeltä n.s. saksalaisten aktivistien liikehtiessä, saatiin koko liike sillä vaimennetuksi, että aktivistien johtajat otettiin hallituksen jäseniksi. Viime vuonna kutsuttiin hallitukseen jälleen yksi saksalainen ministeri ja siten sidottiin myös kristillis-sosiaalinen puolue hallituskokoukseen. Syytä siihen oli se, että vuoden 1935 vaaleissa oppositiossa oleva Henleinin puolue oli saanut n. 75 % saksalaisista äänistä ja vastaavan määrän edustajia, joten hallituskokouksella ei ollut enää enemmistöä parlamentissa yksinomaan saksalaisten sosialistien ja maalaisliittolaisten kanssa. On muuten huomattava, että Tšekkoslovakiassa hallituksia ei kaadeta, vaan vaalien jälkeen niitä vain tarpeen mukaan vain paikoillaan. Nykyisessä hallituksessa on siis kolme saksa-

laista ministeriä, mutta hallita he eivät silti saa, sillä todellisudessa ratkaistaan kaikki tärkeimmät asiat tšekkiläisten ministerien muodostamassa "sisärenkaassa". On ilmeistä, että saksalaiset ministerit eivät oke voineet paljoakaan saada aikaan edustamansa väestöryhmän hyväksi, mistä on ollut seurauksena, että he ovat suureksi osaksi menettäneet selkänöjansa maassa, samalla kun Henleinin liike on saanut yhä uhkaavamman luonteen. Tämän vastapainoksi nämä saksalaiset ministerit perustivat joku aika sitten uuden järjestön, n.s. nuoraktivistisen liikkeen. Tšekkiläisellä taholla tähän järjestöön on suhtauduttu suopeasti ja annettu sen vapaasti toimia sekä kilpaila Henleinin kanssa saksalaisen väestön kiihoittamisessa. Viimein saksalaiset hallituspuolueet jättivät pääministerille erikoisen toivomusluettelon. Kolmiviikkoisten neuvottelujen jälkeen nuoraktivistinen liike saavutti jonkinlaisen voiton. Luvattiin taata, että saksalaiseen /myös unkarilaiseen/ vähemmistöön kuuluvia henkilöitä otetaan valtion virkoihin samojen perusteiden mukaan kuin tšekkejä ja siinä suhteessa /23 %/, jonka he muodostavat valtakunnan koko väkiluvusta ollen hallituksella kuitenkin oikeus vaatia ehdotonta lojaalisuutta valtiota kohtaan. Yleiset työt saksalaisella alueella luvattiin tästä lähtien antaa ensi sijassa paikallisille urakoitsijoille ja työläisille. Sosiaalihuoltoa ja opetusta koskevissa kysymyksissä tullaan ottamaan huomioon oikeudenmukainen suhteellisuus budjettivarojen jaossa. Viranomaisten kirjelmiin saksalaisille kunnille, joiden väkiluku on alle 3000 tullaan liittämään saksankielinen käännös.

Sudeettisaksalaisille tehdyt myönnytykset merkitsevät melkoista suunnan muutosta Prahan sisäpolitiikassa. Siihen ovat vaikuttaneet sekä sisä- että ulkopoliittiset syyt. Se seikka, että Saksan valtakunta on jälleen tullut merkittäväksi tekijäksi Euroopan ja myös maailman politiikassa, ei ole tässä kehityksessä suinkaan näytellyt pienintä osaa. Tšekkiläisissä diplomaattipiireissä väitetään, että Englantikin on alkuvuodesta tässä suhteessa painostanut Prahaa. Jotta Englantia ei suututettaisi oli tällainen ele välttämätön, joka sitten sopivan propagandan avulla lisäksi leimattiin "demokraattisen oikeudenmukaisuuden" periaatteen soveltamiseksi. Hallituksen virallisessa tiedonannossa

myönnettiin, että hallitusmuodon säännöksiä ei ollut noudatettu saksalaisiin nähden, että vähäksymällä perustavaa laatua olevia määräyksiä oli tehty suuria poliittisia virheitä ja että kaukonäköisen valtiotaidon tehtävänä on valtion eheyttämiseksi ja demokratian tukemiseksi tehdä tässä suhteessa perin pohjaisia korjauksia.

Tämän "sovinnon" merkitystä hieman vähentää se seikka, että neuvotteluihin ei kutsuttu ottamaan osaa suurinta saksalaista puoluetta, jolla edustajakamarissa on 44 paikkaa eli kaksikertaa niin paljon kuin noilla pikkupuolueilla yhteensä. Henlein pitääkin näitä myönnytyksiä täysin riittämättöminä ja vaatii edelleen todellisen tasa-arvoisuuden tunnustamista ja kansallisuus- ja kielirajojen koskemattomuuden takaamista. Tällaista ratkaisua taas, joka merkitsee samaa kuin kansallista autonomiaa, vastustavat tšekkiläiset puolueet yksimielisesti. He eivät halua edes keskustella moisesta vaatimuksesta. Henlein omasta puolestaan lohduttautuu sillä, että hänellä "on aikaa odottaa". Hänen uhkauksensa vedota ulkolaiseen apuun, elleivät tšekit suostu neuvottelemaan hänen esittämällään pohjalla, eivät näytä heitä paljonkaan liikuttavan. Henleinin kanta on lisäksi se, että Tšekkoslovakian suhteet Saksaan vasta sitten voivat muodostua todella tyydyttäväiksi, kun sudeettisaksalainen kysymys on järjestetty.

Pääministeri Hodžan neuvottelujen tulokseen ovat tšekiläiset saksalaiset asettuneet enemmän odottavalle kannalle. Tšekkiläinen oppositio on verraan lievästi arvostellut tehtyjä myönnytyksiä, mikä johtuu puolueiden ja lehdistön hyvästä kurista. Kun tätä kansallisuuskysymyksen ratkaisua on tahdottu arvostella siltä kannalta, että tasavallan maine demokraattisena esikuvana Euroopassa säilyy, ovat sisäiset erimielisyydet saaneet väistyä syrjään.

Hallituksen asema radikaalisiin aineksiin nähden on tavallaan helpotunut ulkopoliittisten ja taloudellisten näkökohtien vaikutuksesta. Jos taloudellinen nousu edelleen jatkuu ja onnistutaan viennin lisäämisessä ja etenkin alempien kansankerrosten alhaisen elintason nostamisessa, niin voidaan epäilemättä myös poistaa monta kansallista hankauskohtaa, jotka loppujen lopuksi juontavat juurensa taistelusta jokapäiväisestä leivästä.

Asiainhoitaja:

Ujontila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prakassa olevan lähetyksen raportti a:o g.

Asiainhoitaja Yönteli

29/4 1937

Prahassa 29 päivänä huhtikuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 436.

8/326 Pal. S '37.
4/s-37
5 C28

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 8 aiheesta

" Prahan ulkopoliittinen asema".

Asiainhoitaja:

Alföntilä

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

P r a h a s s a 29 p:nä huhti kuuta 1937.

8/226 Sal. 3 137

Asia: Prahan ulkopoliittinen asema.

4/5-37

5 C28

T.k. 26 päivänä kävin ministeri Kroftan luona, joka Beogradin konferenssista palattuaan on ollut muutamia viikkoja vuoteen omana. Lausuttuani hänelle tyydytykseni sen johdosta, että Tšekkoslovakian lehdistö oli ministeri Holstin Moskovan matkan jälkeen suhtautunut Suomen politiikkaan asiallisemmin ja suopeammin kuin sitä ennen, tri Krofta sanoi voivansa Tšekkoslovakian ^{kin} kannalta katsoen tervehtiä ilolla Suomen ja sen itäisen naapurin välisten suhteiden parantumista.

Keskustelun siirryttyä Neuvostovenäjän oloihin hän arveli, ettei vielä varmuudella voi sanoa, mihin suuntaan kehitys tulee siellä käymään. Vaikkakin nykyistä kehitystasetta on nimitetty bonapartismiksikin, ei se hänen mielestään kuitenkaan sitä ole. Hänen tietojensa mukaan Saksa on valmis lähentymään Moskovaan niin pian kuin sikäläisessä järjestelmässä on tapahtunut jonkinlainen muutos ja siinä mielessä on myös Saksanyleisesikunnan taholta asetettu yhteyteen Venäjän sotilasjohdon kanssa.

Prahan- Moskovan sopimuksen johdosta hän piti tarpeellisena korostaa, että Tšekkoslovakialla ei ole Venäjän kanssa pitemmälle kehittyneitä sotilaallisia suhteita kuin muidenkaan maiden kanssa ja että täällä ei ihailta kommunistista järjestelmää. Tuo sopimus on Tšekkoslovakialle sangen mukava, koska Moskova ei vaadi Tšekkoslovakialta mitään. Päinvastoin siitä on ollut sisäpoliittisestikin hyötyä: kotikommunistit ovat parlamentissa kannattaneet sotilasmäärära-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

hojen myöntämistä ja siinä suhteessa esiintyneet miltei yhtä innokkaasti kuin natsionalistit kymmenen vuotta sitten. Heidän tunnussanansa on ollut, että kansanvaltaa on suojeltava fascismia vastaan.

Tšekkoslovakian ja Saksan välillä hän katsoi nykyään vallitsevan jonkinlaisen aselevon. Oletettuja venäläisiä lentokenttiä koskeneet sanomalehtihyökkäykset olivat tauonneet senjälkeen kuin Göring ja Göbbels olivat havainneet, että etupäässä Unkarista käsin levitetetyt huhut olivat osoittautuneet vääriksi. Itävallan lähetystöstä, joka tavallisesti on hyvin informoitu, saamieni tietojen mukaan eivät Tšekkoslovakian pyrkimykset hyökkäämättömyys- samoin kuin sanomalehtihyökkäämättömyyssopimuksen aikaan saamiseksi Saksan kanssa ole johtaneet mihinkään tulokseen./.

Ministeri Kroftan mielestä Italian Tšekkoslovakiaan nähden nykyään noudattama asenne on vihamielisempi kuin Saksan. Syyt siihen eivät ole oikein selvät. Hänen käsityksensä mukaan Mussolini on Unkarille antanut joitakin lupauksia rajaintarkistuskysymyksessä. Selvitettyään suhteensa Jugoslaviaan Italia pyrkii nyt lähentymään myös Rumaniaan. Italia on tyytymätön Englantiin jos senkin vuoksi, että tämä on alkanut osoittaa entistä suurempaa mielenkiintoa Keski-euroopan maita kohtaan. Italian ärtyneisyys Prahaa kohtaan voisi ehkä johtua pakotepolitiikasta, mutta olihan samalla kannalla Jugoslaviakin Abessinian sodan aikana. Sitä mitä Mussolinin luottamusmiehes Gayda äskettäin kirjoitti Tšekkoslovakian saksalaisvastaisesta politiikasta, hän piti suorastaan typeränä. Kysymys voi koskea vain Tšekkoslovakian omia saksalaisia, joiden asemaa ei voi edes verrata siihen kohteluun, joka tulee Italian saksalaisten osaksi.

Niiden huhujen johdosta, että Unkari olisi valmis luopumaan rajaintarkistusvaatimuksesta Jugoslaviaan nähden, ministeri Krofta sanoi: On totta, että Unkarin ulkoministeri on tarjonnut Jugoslavialle sopimusta, jossa Unkari sitoutuisi kunnioittamaan Jugoslavian rajaa ehdolla, että Jugoslavia suostuisi paremmin kohtelevaan unkarilaisia vähemmistöään. Tähän oli Stojadinovitsh vastannut, ettei hän tarvitse tällaista julistusta, koska Unkarin on muutenkin kunnioitettava maan alueellista eheyttä. Unkarilaisesta vähemmistöstä hän taas

ei halunnut lainkaan keskustella. Näin ollen Stojadinovitsh oli hylännyt Unkarin tekemän tarjouksen. S. oli lisäksi selittänyt, että Jugoslavia ei aio erikseen neuvotella Unkarin kanssa. Krofta lisäsi, että kaikki kolme pikku ententen maata ovat valmiit asiasta yhteisesti neuvottele^{maan}. Pikku ententen jäsenvaltio ei voi ilman liittoneuvoston suostumusta, joka nyt Beogradissa hyväksyi Jugoslavian-Italian sopimukseen, vastaisuudessa tehdä erikoissopimusta jonkun muun maan ja ennen kaikkea ei Unkarin kanssa. Tuo periaate, jota jo liittoneuvoston ohjesääntökin edellyttää, vahvistettiin uudelleen Beogradin konferenssissa. /Sen ainoa positiivinen tulos/Tšekkoslovakialle/. Kun Prahank-Moskovan sopimus tehtiin, hankittiin siihen etukäteen Rumanian ja Jugoslavian kirjallinen suostumus. Jos nyt Rumania haluaa seurata Jugoslavian esimerkkiä ja tehdä sopimuksen Italian kanssa, on sen meneteltävä samalla tavoin.

Samaan aikaan kuin Italia etelästä käsin pyrkii loitontamaan Rumaniaa Prahasta, toimii Puola pohjoisessa samassa mielessä. Beckin äskettäin Bukarestissa käymät neuvottelut olivat kuitenkin johtaneet vain turistikisoihin ja se ei ole paljon. Krofta sanoi, ettei Puola rakasta Tšekkoslovakiaa, kuten tiedetään, ja että se mielellään näkisi pikku ententen hajoavan. Puolan Prahank lähettämällä tuntuu olevan halua parantaa Prahank-Varsovan suhteita, mutta ei voi mitään tehdä, ellei Beck muuta ohjeitaan.

Yleisvaikutelmani edellä olevasta keskustelusta on, etenkin kun Venetsian konferenssissa on koetettu myös hämmentää paranemaisillaan olevia Prahank ja Wienin suhteita, että ministeri Krofta itsekään ei erikoisemmin koettanut salata sitä tosiasiaa, että Tšekkoslovakian ulkopoliittinen asema on melko lailla heikentynyt ja että pyrkimykset Prahank eristämiseksi eivät ole vaille merkitystä. Ministeri Kroftan ainoa toivo nykyisen jännityksen laukeamiseksi tuntui olevan Englannin puuttumisessa Tonavan laakson ongelmiin.

Hänen kabinettipäällikkönsä tri Jina, joka oli mukana Beogradin konferenssissa, selitti että Jugoslavian-Italian sopimus oli jättänyt pikku ententen perustukset koskematta ja että Jugoslavia oli tehnyt itsensä syyppäksi vain muodolliseen virheeseen, koska se ei ollut alistanut sopimusta neuvoston

hyväksyttäväksi. Muuten se oli koko ajan pitänyt Prahan ja Bukarestin neuvotte-
lujen tasalla.

- - -

Rooman- Berliinin akselin aiheuttama jännitys Tšekkoslovakian ja sen naa-
purien välisissä suhteissa kuvastuu tietenkin myös tšekäläisessä lehdistössä.
Puolivirallisessa "Prager Pressessä" huhtikuun 25 päivänä olleessa pääkirjoituk-
sessa tarkastellaan Euroopan uutta poliittista konstellatiota Saksan-Italian ja
Englannin välisen köydenvedon merkeissä. Italian uutta linjaa pidetään sen tu-
kena ja mahdollisesti aseena odotettavissa olevissa Euroopan poliittisissa neu-
votteluissa. Lehti asettuu puolustuskannalle väittäessään, ettei Tšekkoslovakia
ole milloinkaan aliarvioinut Italian ja Saksan keski-Eurooppalaisia etuja, sekä
polemisoit "Giornale d'Italia"n Venetsian neuvottelun johdosta esittämää väitettä
vastaan, että Wienin ja Prahan välillä muka vallitsee Tšekkoslovakian saksalais-
vastaisesta linjasta juontuva ristiriita. Jos italialainen lehti tarkoittaa
Tšekkoslovakian ulkonaisia suhteita Saksaan, siltä on jäänyt huomaamatta, että
Tšekkoslovakia ja sen politiikka on parhaammalla tahdollaan pyrkinyt ja pyrkii
yhteisymmärrykseen myös Saksan kanssa ja jatkaa: "Die Tschechoslovakei findet im
zentraleuropäischen Gebiet mit ihrer Politik der Kleinen Entente und dem Willen
zur Verständigung und Zusammenarbeit mit Oesterreich und Ungarn bei Respektie-
rung aller natürlichen Interessen Italiens und Deutschlands ihr Auskommen. Sie
glaubt, dass die neue europäische Lage angesichts des weitgehenden Einflusses
der übrigen Grossmächte, insbesondere natürlich Englands, auch auf die italie-
nische und deutsche Politik nicht ohne Einfluss bleiben wird, dass diese Politik
die an sich gesunden Grundlagen der Verständigung, die auf der Achse Rom-Berlin
realisiert worden sind, der Exklusivität und Einseitigkeit entheben und auf
diese Weise auch zur Festigung der freundschaftlichen Tendenzen in den Bezieha-
ungen zwischen allen Staaten des e i g e n t l i c h e n Zentraleuropa bei-
tragen wird."

Vapaamielisen "Lidové Noviny"n pääkirjoituksessa 24/4 puolustettiin niin-
ikään Tšekkoslovakian ulkopolitiikkaa korostamalla sen aina olleen sillä kannalla,
että Keski-Euroopan lähentyminen ei ole toteutettavissa ilman Saksaa ja Saksaa
vastaan, mutta että muillakin suurvalloilla on etuja valvottavanaan Tonavan laak-
son oloja järjestettäessä. Siksi on Englannin ja Ranskan osoitettava aktiivisem-
pää intressiä näitä asioita kohtaan.

Kansallissosialistinen poliitikko Jan Štranský käsitteli "Přítomnost"in
/Nyky aika/ viime numerossa kysymystä siitä, onko Englanti Tšekkoslovakian puo-

lella vai eikö tullen myönteiseen vastaukseen. Hänen mielestään Tšekkoslovakian propaganda on ollut tehokkaampi kuin Saksan sillä: "Nykyään on jo kyllin tunnettua, että Englannissa harjoittamamme propaganda on ollut tuloksellista; julkinen mielipide on meille ilmeisesti suopea, meitä ei enää vahingoita revisionismi eivätkä saksalaisten hyökkäykset".

Sudeettisaksalainen oppositiolehti "Zeit" julkaisi 17/4 Lontoon kirjeenvaihtajansa lähettämän artikkelin, jossa väitettiin, että suurin osa Saksaa vastaan tähdätystä toiminnasta on Prahasta lähtöisin, jotta Englannin yleinen mielipide kannattaisi brittiläisten sitoumusten ulottamista itään. "Virallinen brittiläinen politiikka ei ole kuitenkaan toistaiseksi ollut halukas antamaan Tšekkoslovakialle sitovia vakuutuksia. Päinvastoin vastattiin vielä tämän vuoden alussa Tšekkoslovakian hallituksen viralliseen tiedusteluun, että "brittiläinen hallitus ei voi sitoutua antamaan sotilaallista apua konfliktin sattuessa Saksan ja Tšekkoslovakian välillä eikä suojelemaan Tšekkoslovakiaa Saksan taholta tapahtuvalta hyökkäykseltä". Puoliviralliselta taholta oli kuitenkin annettu ymmärtää, että tuota kannanottoa on pidettävä "vain muodollisena selityksenä" ja että Tšekkoslovakiaa koskeva konflikti kuten yleensä "jokainen vakavampi itäeurooppalainen konflikti on luonnollisesti ehdottomasti käsittävä myös länsi-Euroopan ja siten tekevä Englannin syrjässä pysymisen mahdottomaksi". Lehden mielestä tämä epävirallinen vastaus ei kuitenkaan tyydytä Prahaa, minkä vuoksi Englanniäta tahdotaan pitemmälle meneviä muodollisia sitoumuksia. Tonavan laaksoa ja kaakkois-Eurooppaa uhkaavien vaarojen poistaminen on nykyhetken tehtävä. Italian-Jugoslavian sopimus on tätä vaaraa oleellisesti vähentänyt.

Sitä laajaa diplomaattista toimintaa, joka on pantu alulle keski-Euroopan maissa, seurataan tietenkin Tšekkoslovakiassa sangen hermostuneesti - ehkä syystäkin. Yksityisissä keskusteluissa tšekkien kanssa ei ole harvinaista kuulla todehtavan, että koko tämä aktiivisuus on tähdätty Benešin politiikkaa vastaan ja kysytään, onko se viime vuosina ollut oikeasta.

Asiainhoitaja:

M. J. Montila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA: _____

Palossa olevan lähetystön rap. n:o 9.

Asiainhoitaja Gontilas.

25/5 1937

Prahassa 25 päivänä toukokuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 514.

ULKOASIAINMINI		
No 9/326 he.		37
31/5.37		
OSASTO	OSASTO	
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 9 aiheesta

"Tšekkoslovakian unkarilainen vähemmistö".

Asiainhoitaja:

Ujontila

Prahassa 25 päivänä toukokuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 514.

ULKOASIAINMINI	
No 9/326/ae. 37	
3/5.37	
OSASTO	
5	C28

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 9 aiheesta

"Tšekkoslovakian unkarilainen vähemmistö".

Asiainhoitaja:

Ujontila

P r a h a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

P r a h a ssa 25 p:nä touko kuuta 19 37.

Asia: Tšekkoslovakian unkarilainen
vähemmistö.

PÄÄASIAINMIN	
9/126ae	37
31/5.37	Ne
OSASTI	
5	C28

Eräissä aikaisemmissa raporteissaan lähetystö on tehnyt selkoa Tšekkoslovakian saksalaisesta ja puolalaisesta vähemmistöstä. Se seikka, että kysymys Tšekkoslovakian kolmannen huomattavan vähemmistön asemasta näyttää jätkeeseen tulleen päiväjärjestykseen, kuten ilmenee niistä keski-Euroopan turvallisuutta koskevista neuvotteluista, joita pääminister. Hodža kävi Lontoossa kruunajaisten yhteydessä, antaa etsimättömän aiheen tämän kysymyksen käsittelemiseen.

Yhtenä - vaikkakaan ei pääasiallisena - syynä Prahan ja Budapestin huonoihin väleihin on se seikka, että unkarilaisten mielestä tšekkiläisille unkarilaisille ei ole annettu rauhansopimuksessa niille taattuja oikeuksia.

Tšekkiläisellä taholla ei tätä tietenkään myönnetä, vaan katsotaan, että unkarilaisen vähemmistön asema on kaikin puolin tyydyttävästi järjestetty. Niinpä oikeusministeri Deerer lausui joku aika sitten eräässä Bratislavassa pitämässään puheessa: "Tšekkoslovakian tasavallassa unkarilaisilla on kaikki demokraattiset ja valtiolliset oikeudet. He ovat siinä onnellisessa asemassa, että voivat vapaasti ja esteettömästi oikeudestaan päättää". Askettäin oli myös České Slovossa / tšekki kans. sosa / samanhenkinen kirjoitus, joka sattuvasti kuwastaa tšekkiläisten yleistä käsityskantaa: "Tšekkoslovakian unkarilaisella vähemmistöllä on alusta alkaen ollut paljon enemmän oikeuksia ja paljon suurempi kulttuurivapaus kuin mitä nykyinen Jugoslavian- Italian sopimus takaa Italiassa asuville slovaakeille. Kuitenkaan ei saa unohtaa, että Tšekkoslovakian unkaril-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lainen vähemmistö on saavuttanut tämän ilman minkäänlaista kaksipuolista sopimusta Unkarin kanssa, yksinkertaisesti Tšekkoslovakian demokraattisen kansan tahdosta. Me olimme itse kerran vähemmistönä ja me tunneimme vähemmistöjen elämän ja kärsimykset, varsinkin slovaakkien ja ruteenien, joitten kokemista kärsimyksistä ei meidän unkarilaisillamme ole aavistustakaan eikä koskaan tule olemaankaan. Alusta alkaen on vähemmistöpolitiikka noudattanut näitä suuntaviivoja ja jos puutteellisuuksia on, ovat syyt niihin muualla. Näinä päivinä esimerkiksi unkarilaisten taholta esitettiin tilastolukuja siitä, miten paljon vähemmän on valtion palveluksessa unkarilaisia virkamiehiä kuin mitä pitäisi olla. - Unkarilaiset sivuuttavat vaitiololla sen seikan, että valtion palveluksessa olleet unkarilaiset yhtenä joukkona karkasivat uuden valtion palveluksesta, kieltäytyivät vannomasta uskollisuusvalaa vieläpä saboteerasivat virkaansa / postissa, rautatiellä/ ja aiheuttivat - Budapestista tulleiden määräysten mukaan - uudelle valtiolle suurta vahinkoa. Muillakin vähemmistökansallisuuksien elämää koskevilla puutteellisuuksilla on samantapaiset syynsä ja nekin ovat sangen usein lähtöisin Budapestista. ---- "

Sen johdosta että Tšekkoslovakian vähemmistöpolitiikkaa viime aikoina on monella taholla ankarastikin moitittu ja arvosteltu, on Tšekkoslovakian ulkoasiain johto katsonut tarpeelliseksi julkaista erikoisen propagandakirjansen, jossa koetetaan osoittaa, että Tšekkoslovakia kohtelee vähemmistöjään oikeudenmukaisesti ja paremmin kuin muut, etenkin autoritäärisesti hallitut maat. Julkaisun laatijana mainitaan ulkoasiainministeriön virkamies Josef Chmelář ja sen nimenä on LES MINORITÉS NATIONALES EN EUROPE CENTRALE. Keski-Eurooppaan luetaan siinä m.m. Baltian maat, Italia ja Jugoslavia, joiden vähemmistöoloja selostetaan, mutta ilmeisesti ei Sveitsiä, koska siitä ei mitään puhuta. Chmelář mainitsee Tšekkoslovakiassa olevan vuoden 1930 väenlaskun mukaan 692.000 unkarilaista, joilla on nykyisessä parlamentissa 11 edustajaa / 300:sta/ ja 7 senaattoria /150:stä/. Mitä virka- tai itsehallintoalueiden kielilainsäädäntöön tulee, on se Tšekkoslovakiassa suurin piirtein järjestetty samalla tavoin kuin Suomessa, paitsi että toiskielisten luvun pitää olla enemmän kuin 20% asujamiston koko määrästä, jotta alue katsottaisiin kaksikieliseksi. Milloin vähemmistö muodostaa enemmän kuin 2/3 asujamistosta, on

vähemmistökieli myös virka- ja toimituskirjakielenä. Tästä hallintajärjestyksestä pääsi osalliseksi edellä mainitun väenlaskun mukaan 393.000 unkarilaista.

124.529 unkarilaisesta lapsesta 97.933 oli unkarinkielisissä kouluissa. Unkarilaisen vähemmistön äärimmäisyysainesten keskuudessa vallitseva tyytymättömyys johtuu Chmelářin mukaan Budapestista käsin harjoitetusta revisionistisesta ja imperialistisesta propagandasta. Tekijä kuittaa Tšekkoslovakian vähemmistöjen taholta esitetyt valitukset lyhyesti huomauttamalla, että niiden kuunteleminen merkitsisi vain Keski-Euroopan olojen mullistamista ja tien avaamista imperiaalisille ja niille, jotka haluavat tavalla tai toisella palauttaa ennen sotaa vallinneen tilanteen; se on saattaa monien kansakuntien kohtalo kokonaan yhden kansan mielivaltaan.

Miten sitten suhtautuu unkarilainen vähemmistö asemaansa. Parlamentissa sen edustajat ovat tuon tuostakin tehneet aloitteita raikeimpien epäkohtien poistamiseksi, mutta niitä ei ole edes otettu käsiteltäväksi. Unkarilaiset vetoavat Saint-Germainin -Layen -sääntöissä 10/9 1919 allekirjoitettuun sopimukseen, jossa Tšekkoslovakian hallitus sitoutui takaamaan vähemmistöilleen kansallisuudesta, kielestä ja uskonnosta riippumatta samanlaiset oikeudet kuin muillekin tasavallan kansalaisille. Se sitoutui vielä siihen, ettei näitä takeita saa muuttaa ilman liittoutuneiden suurvaltain suostumusta sekä myönsi Kansainliiton neuvoston jäsenille oikeuden tarkastaa, onko näitä sitoumuksia noudatettu.

Unkarilaisen vähemmistön mielestä Tšekkoslovakian hallitus ei kuitenkaan ole noudattanut näitä sitoumuksia seuraavissa kohdissa, joihin myös valitukset pääasiallisesti kohdistuvat:

1. Unkarilaisten asumilta alueilta koetaan järjestelmällisesti riistää niiden unkarilainen leima. Rautatieasemien ja muiden julkisten laitosten, katu- ja jonojen yksityisten liikkeidenkin nimet muutetaan tšekinkielisiksi.

Vuoden 1920 kielilaki, jonka mukaan vähemmistön pitää muodostaa enemmän kuin 20 % asujamiston koko määrästä saadakseen käyttää oma kieltään, on ristiriidassa St. Germainin sopimuksen 1, 7, 8 ja 9 artiklain kanssa, niissä kun ei puhuta mitään suhteellisuudesta. Sitäpaitsi on tämän lain merkitys monasti tehty

mitättömäksi, kun unkarinkielisiin hallintoalueisiin on yhdistetty muun kielisiä alueita. Näin on tehty, jotta ensin mainittujen prosenttimäärä ei nousisi 20:een.

2. Maareformi oli niinkään tähdätty unkarilaisia vastaan. Heiltä takavarikoidut maatilat, n. 1, 6 milj. hehtaaria, jaettiin tšekkiläisille uudisasukaille.

3. Vaalilaki on unkarilaisille epäedullisempi kuin tšekkeille ja slovaakeille. Jälkimmäisten asumilla seuduilla tarvitaan kansanedustajan valituksi tulemiseksi vain n. 21.000 ääntä /senaattorin 31.000/ jota vastoin unkarilaisilla alueilla samoin kuin muilla rajaseuduilla vaaditaan vastaavasti 33.000 /ja 57.000/ ääntä. Näin ollen unkarilainen vähemmistö ei voi saada parlamenttiin asukasluvuaan vastaavaa edustajamäärää.

4. Vuoden 1930 väenlaskennassa tšekkiläisillä seuduilla asianomaiset saivat itse täyttää kaavakkeet, mutta unkarilaisilla seuduilla sen tekivät komissaarit, jotta tämän vähemmistön virallinen lukumäärä alenisi. Siitä oli seurauksena, että monilla paikkakunnilla unkarilaisten lukumäärä laski alle 20 %. /Tšekkien se-
litys: unkarilaiset eivät osanneet kirjoittaa, ⁵Huolimatta St. Germain'in sopimuksen selvistä määräyksistä Tšekkoslovakiassa on vielä n. 60000 unkarilaista, jotka eivät ole minkään maan kansalaisia. Vaikka he maksavat veroja ja suorittavat sotapalvelusta, ei heille anneta ulkomaanpasseja eikä työluovia jne., joten heitä pidetään jonkinlaisen parias-luokan asemassa.

6. Valtion viroissa on tuskin lainkaan unkarilaisia. Armeijassa on 10.000 upseeria kohti 3 unkarilaista. Kunnallisessa hallinnossa unkarilaisten lukumäärä on niinkään mitättömän pieni eikä tietenkään oikeassa suhteessa heidän lukumääräänsä.

7. Koulualalla koetetaan estää unkarilaista vähemmistöä saamasta keski-koulusivistystä. Myös alkeisopetukseen ollaan tyytymättömiä. Monissa ^hntaasti unkarinkielisissä kunnissa väitetään olevan vain slovaakinkielisiä kouluja. Unkarilaisissa kouluissa käytetyt oppikirjat ovat yleensä kirjoitetut Unkarin vastaisessa hengessä.

8. Unkarista erotetuilla alueilla annetaan julkiset työt etäpäässä

tšekkiläisille urakoitsijoille, jotka tuovat mukanaan tšekkiläisiä työmiehiä. Näiden alueiden taloudellinen asema huononee huononemistaan, samalla kun työttömyys vähenee tšekkiläisillä seuduilla.

9. Paikalliset viranomaiset tekevät voitavansa unkarilaisen vähemmistön elämän myrkyttämiseksi. Unkarilainen tiedoittajani mainitsi seuraavan esimerkin: Viime vuonna määrättiin poistettavaksi Bratislavan /Pozsonyn/ teatterista siellä olleet unkarilaisten maailmanmaineen saavuttaneiden runoilijain ja kirjailijain patsaat. Bratislavan unkarilainen teatteri saa antaa näytäntöjä vain kesällä - kuuden viikon aikana. Unkarilaisten valistusjärjestöjen toiminta on ankaran sensuurin alainen.

Kuten edellä olevasta ilmenee, ei tšekkiläisten unkarilaisten mielestä heitä kohdella kansallisen oikeudenmukaisuuden ja humanisten periaatteiden mukaisesti, missä valossa tšekkiläiset poliitikot niin mielellään esittävät vähemmistöpolitiikkaansa.

- - -

Englannin kuninkaan kruunajaisista palattuaan pääministeri Hodža lausui eräessä haastattelussa: "Vielä äskettäin oli Englanti täysin desintresoitu keski-Euroopasta, mutta nyt se on tullut tietoiseksi siitä, että paikallinen häiriö keski-Euroopan rauhassa voi vaarantaa koko Euroopan rauhan. Kun Englanti on omaksunut uuden kannan, että tulenarat kohdat keski-Euroopasta on poistettava, niin se merkitsee työskentelyä rauhan hyväksi. Englanti on myös luopunut vastustavasta kannastaan keski-Euroopan preferenssitulleihin händen ja suhtautuu nyt niihin suopeasti"

Yhtenä näistä tulenaroista kohdista on epäilemättä pidettävä^{vä} Tšekkoslovakian unkarila isen vähemmistön asemaa. Niissä lehti uutisissa, joissa mainitaan pikku ententen pyrkivän sovinnollisempaan asenteeseen Unkariin nähden varsinkin taloudellisella alalla, korostetaan Unkarin asettaneen tämän ehdoksi paitsi poliittista tasa-arvoisuutta unkarilaisen vähemmistön tyydyttävän kohtelun.

Ne myönnytykset, jotka pääministeri Hodža viime helmikuussa teki sudeettisaksalaisille / vrt. läh:n rap. no. 7/, aiotaan nyt ulottaa myös unkarilaiseen vähemmistöön.

Asiainhoitaja:

Alföntili

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Parhaan olevan lähetyksen rap. n:o 310.

Asiainhoitoja Yöntölä

8/6 1937.

101

Prahassa 8 päivänä kesäkuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 571.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 10/326 Pal. 2. 1937		
12/6-37	?	USA
ALUE	OSASTO	ALA
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 10 aiheesta

"Sudeettisaksalaisten vaatimukset".

Asiainhoitaja:

Alföntili

P r a h a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Sälainen.

RAPORTTI n:o 10.

P r a h a ssa 8 p:nä kesä kuuta 19 37.

Asia: Sudeettisaksalaisten vaati-
mukset.

10/226 Pal.	37
12/6-37	?
5	C 28

Tämän vuoden raportissaan no. 7 lähetystö oli tehnyt selkoa niistä neuvotteluista, joita pääministeri Hodža oli käynyt saksalaisuuskysymyksen järjestämiseksi hallituksessa edustettuina olevan kolmen saksalaisen puolueen / sos. dem., klerikaalit, ja agraar./, n.s. aktivistien kanssa. Kuten odottaa saattoi, ei neuvottelujen tulos tyydyttänyt oppositiossa olevaa sudeettisaksalaista puoluetta.

Siinä puheessa, jonka Konrad Henlein piti Aussigissa vähää sen jälkeen kuin hallituksen asiaa koskeva päätös oli saatettu julkisuuteen, hän ankarasti arvosteli saksalaisten aktivistien osuutta näennäisen sovun aikaansaamisessa sekä esitti ensimmäisen kerran eräitä omia ohjelmakohtiaan. Hän vaati itsehallintoa ja itsemääräämisoikeutta "innerhalb der Grenzen der Heimat, ohne dabei die Grenzen des Staates anzutasten". Itsehallinto edellytti sudeettisaksalaisen vähemmistön oikeudellisen aseman turvaamiseksi erikoisen kansallisen katasterin laatimista tähän vähemmistöön kuuluvista henkilöistä. Hän ilmoitti samalla, että parlamentille tulitaisiin jättämään näitä kysymyksiä koskevia lakiehdotuksia.

Huhtikuun lopulla parlamentti sai sitten vastaanottaa kuusi laajaa lakiehdotusta perusteluineen. Niiden sisältö on pääpiirteiltään seuraava :

1. Kansan-suojelulaki / Volksschutzgesetz/: Jokainen kansallisuus on oikeutettu liittymään yhteen julkisoikeudelliseksi korporatioksi. Sen johdossa on kaikista samaan kansallisuuteen kuuluvista parlamentin jäsenistä muodostettu

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

keskuselin. Tätä elintä edustaa ulospäin puhemies /Sprecher/, jolla on laajat valtuudet, kuten valitusoikeus hallitukseen sekä tietyissä tapauksissa oikeus vaatia hallituksen ja viranomaisten päätösten toistaiseksi lykkäämistä. Hänenällä on edelleen oleva erikoiset valtuudet sosiaalisten, taloudellisten ja kouluolojen järjestämisen suhteen edustamansa kansallisuuden asuma-alueella.

2. Laki rangaistuksista epäkansallistuttamistoimenpiteitä /Entnationalisierung/ vastaan, koskee kansallista suojelua kouluialalla, maan omistusta ja työpaikkoja.

3. Laki katasterista: Kaikki samaan kansallisuuteen kuuluvat kansalaiset, jotka muodostavat edellä mainitun korpotation, viedään yhteiseen luetteloon. Katasterin avulla voidaan oikeudenmukaisemmin noudattaa suhteellisuutta julkisissa hankinnoissa, avustuksissa ja virkojen täyttämässä.

4. Laki kansallisen tasavertaisuuden toteuttamisesta ja 5. laki valtion korvausvelvollisuudesta koskevat rikkomuksia hallitusmuodossa säädettyjä ja vahvistettuja tasavertaisuusperiaatteita vastaan. 6. Lailla valitusoikeudesta hallinto-oikeuteen pyritään siihen, että hallinto-oikeudella on oleva mahdollisuus estää hallituksen ja muiden viranomaisten hallitusmuodon vastaisten toimien ja päätösten voimaan saattaminen.

Näiden lakiehdotusten suurin merkitys lienee siinä, että sudeettisaksalainen puolue on niiden kautta nyt ensimmäisen kerran esiintunut todellisen ohjelman. Puolueen johto on luonnollisesti ollut ankaran painostuksen alaisen johdosta, että aktivistit viime helmikuussa niin nopeasti pääsivät sopimukseen hallituksen kanssa. Siksi näitä Henleinin lakiehdotuksia täytyy myös pitää taktillisena vastavetona helmikuun sopimukselle, etenkin kun kunnallisvaalit ovat ensi syksynä. Ministeri Spina - yksi hallituksessa olevista aktivisteista - lausui äskettäin, että Henlein huomattuaan ettei kykene asiallisesti arvostelevaan aktivistien saavuttamia myönteisiä tuloksia koettaa nyt johtaa Bööhin saksalaisia sille hedelmättömän oppositiopolitiikan linjalle, jota 15 vuotta sitten seurattiin.

Tšekkiläinen lehdistö on tietenkin asettunut lakiehdotuksien nähden

jyrkästi vastustavalle kannalle. Niistä on yleensä huomautettu, että ne ovat ristiriidassa hallitusmuodon kanssa ja että niiden hyväksyminen antaisi saksalaiselle vähemmistölle enemmän valtaa kuin tšekkeille. Poliittinen aikakauslehti "Prítomnost" arveli, että henleinilaiset esittämällä mahdottomia vaatimuksia osoittivat sillä, että heidän tarkoituksensa on odottaa, kunnes Euroopan kansavallat ja niiden mukana Tšekkoslovakian tasavalta antautuvat suursaksalaisuudelle.

Parlamentissa näitä lakitekeleitä ei ole vielä käsitelty. Pääministeri Hodžan lehdistölle antaman lausunnon mukaan ne kyllä aikanaan otetaan esityslistalle. Hänen mielestään olisi täysin epäparlamentaarista ja poliittisesti epätarkoituksenmukaista käsitellä niitä käsittelemästä. Keskustelun tulos on päinvastoin oleva omiaan myötävaikuttamaan hallituksen ⁿkanonottoon. Parlamentin taholta saamienviestien mukaan ei asian käsittelyä kuitenkaan tulla erikoisemmin kiirehtimään, vaan lakiehdotukset saavat jonkun aikaa kulkea valiokunnasta toiseen. Kun ensi syksynä nämä aloitteet lopullisesti haudataan, jää nähtäväksi missä muodossa Henlein kääntyy Kansainliiton puoleen.

Tähän asti sudeettisaksalaiset ovat jättäneet Genève'een kaikkiaan 20 valitusta, joista yksi ainoa, Machnik-asetusta koskeva /jonka mukaan valtion hankintoja oli annettava vain ehdolla, että asianomainen liike ottaa palvelukseensa tietyn määrän tšekkiläisiä työmiehiä ja virkailijoita/ näyttää johtaneen johonkin tulokseen. Valitusta tutkinut Kansainliiton kolmen miehen komitea, johon kuuluivat Englannin, Latvian ja Ruotsin edustajat, antoi kuten tunnettua, kuun vaihteessa lausuntonsa, jonka mukaan valitus ei anna aihetta enempiin toimenpiteisiin senjälkeen kuin Tšekkoslovakian hallitus oli ilmoittanut, ettei mainittu asetusta ole /enää/ voimassa. Kun helmikuussa 1936 asetuksen sisältöinen määräys oli annettu eräiden sudeettisaksalaisten toiminimien tiedoksi, vaadittiin välikysymyksen muodossa asetuksen kumoamista. Pääministeri vastasi 2/3, että asetusta on voimassa ja kieltäytyi sitä peruuttamasta. 24/4 jätettiin valitus Genève'een. Kesäkuussa pyydettiin lausuntoa Tšekkoslovakian hallitukselta, joka ilmeisesti valituksen johdosta kumosi asetuksen. Täten sudeettisaksalaiset

selittävät voittonsa.

Sudeettisaksalaisten valitukset ja heidän johtajiensa ulkomaanmatkat - Lontooseen, Berliiniin ja Roomaan - eivät ole tietenkään voineet olla synnyttämättä hermostuneisuutta täkäläisissä poliittisissa piireissä. Tämä kuvastuu m.m. "Národní Politika"assa /oik./ 5/6 olleesta kirjoituksesta, jossa sanotaan: "Jos haluamme lopullisesti selviytyä kaikista sudeettisaksalaisten valituksista Genève'een, ei ole muuta neuvoa kuin luopua vähemmistöklausulasta. Jos jokainen poliittinen teko edellyttää tiettyä tilannetta, niin on nykyinen tilanne siihen otollinen: Eurooppa seuraa jännittyneenä Saksan tapahtumia, Unkari varustautuu kaikista sitoumuksistaan välittämättä. Puola luopui jo muutamia vuosia sitten vähemmistöklausulasta eikä antanut Volhyniassa olevalle tšekkiläiselle vähemmistölle minkäänlaisia takeita. Nyt on meillä sopiva tilaisuus luopua vähemmistöpolitiikkaamme kohdistuvasta Genève'en valvonnasta. Siten lopetetaan parjauskampanja." Tšekkoslovakian kansallissosialistisen puolueen 40-vuotisjuhlassa 5/6 pitämässään puheessa rautatieministeri Tušný piti suorastaan tarpeellisena varoittaa Henleinin puoluetta. Korostettuaan, että nykyisen vakavan kansainvälisen tilanteen johdosta slaavilaisten kansojen on syytä liittyä yhteistoimintaan ja että dissiplinoitulla kansanvallalla on keinoja poliittisten puolueiden kurissa pitämiseksi, hän viittasi siihen, että henleiniläisten matkat valtiovallan taholta tullaan lopettamaan.

Sudeettisaksalaisten ja tšekkien välistä jännitystä on omiaan ylläpitämään myös tämän maan yliopistokysymys. Hallituksessa on jo jonkun aikaa ollut valmisteltavana korkeakouluja koskeva lakiehdotus. Siitä on jo laadittu neljä luonnosta, joista on hankittu ammattipiirien lausunnot. Saksalaisten taholla vastustetaan tietenkin heidän yliopistonsa ja kahden teknillisen korkeakoulun oikeuksien suunniteltuja rajoituksia. Tältä yliopistolta on tarkoit^{den}us riistää sen avoimiksi juotuneik^{ien} oppit^{ien}uol^{ien} täyttämistä koskeva ehdollepano-oikeus ja siirtää se maan kaikkia yliopistoja siis myös tšekkiläisiä käsittävälle professori-kollegiolle. Tämä muodostaisi myös jonkinlaisen kurinpitotuomioistuimen, jonka alaiseksi saksalaiset professorit eivät halua alistua. Saksalaiset pelkäävät tämän muutoksen johtavan siihen, että myös

tšekkejä voitaisiin nimittää saksankieliseen yliopistoon, joka siten menettäisi kansallisen leimansa. Näistä kysymyksistä käydään luonnollisesti kiihkeitä väittelyjä ja pidetään vastalausekokouksia y.m.

Vaikka sudeettisaksalaisten edellä kosketellut vaatimukset monessa suhteessa ampuvatkin yli maalin, ei voi kuitenkaan kieltää tiettyä oikeutusta erinäisiin heidän tyytymättömyyden ilmauksiinsa. Voidaan pitää varmana, että tšekkiläisten ja sudeettisaksalisten välstä jännitystä ei saada sillä laukeamaan, että jälkimmäiset yksinkertaisesti leimataan illojaaleiksi. Niin kauan kuin tämä jännitys kestää, tulee myöskin Tšekkoslovakia epäilemättä pysymään Euroopan poliittisena ~~suhteena~~ ampaistenpesänä.

M. J. Anttilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön rap. n:o 11.

Asiantuntija Jöntila.

17/7 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Prahassa 17 päivänä heinäkuuta 1937.

No. 680.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 11/326 he. 1937		
23/2.37	3	LIL
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa n:ot 11 ja 12 aiheista

"Ranskan frangin devalvointi ja Tšekkoslovakia" ja

"Tšekkiläisiä mielipiteitä Neuvostoliitosta".

Asiainhoitaja:

Alföntilä

P R A H A

SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

P r a h a s s a 17 p:nä heinä kuuta 1937.

Asia: Ranskan frangin devalvointi ja
Tšekkoslovakia.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
No 11/326 (a) 1937		
23/2.37	LIIT.	
5	C28	

Ranskan frangin viime devalvoinnin johdosta oli Tšekkoslovakiassa aluksi havaittavissa jonkinlaista hermostuneisuutta etenkin, kun pääministeri Hodžan äänenkannattaja "Venkov"-kin arveli tämän toimenpiteen vaikuttavan muidenkin maiden valuuttoihin. Rauhoittavasti vaikutti sitten tieto siitä, että Yhdysvallat ja Englanti olivat päättäneet pysyttää frangin arvon sillä tasolla, jolle se edellä mainitun toimenpiteen kautta oli saatettu, samoin kuin raaka-aineiden nouseva suunta. Tšekäläisissä rahamiespiireissä oltiin lisäksi tietävinään, että dollarin ja punnan kurssien koroittamis-suunnitelmista oli luovuttu, millä seikalla niinkään oli tyynnyttävä vaikutus.

Kauppa- ja teollisuuspiireissä ei pidetä kruunun arvon huonontamista tarpeellisena, koska maan sisäinen taloudellinen tila on viime aikoina melkoisesti parantunut lähennellen muutamilla aloilla jopa viimeisen konjunktuurivuoden tasoa. Tämä koskee varsinkin tekstiiliteollisuutta, verojen tuottoa ja vientiä, joka käsittää muutakin kuin sotatarpeita.

Vain siinä tapauksessa, että frangin arvo ehkä vielä alennettaisiin, on mahdollista, että veintiteollisuuden taholta tultaisiin vaatimaan myöskin kruunun arvon huonontamista.

Ensimmäisen säikähdyksen jälkeen voi nyt jo katsoa mieltenkuohon tyyntyneen ja todeta, että Tšekkoslovakia sekä poliittisen että taloudellisen rauhan kannalta ei nykyään suunnittele kruununsa muuttamista. Se voi tulla kysymykseen vain yleisen valuuttakurssien vakauttamisen yhteydessä.

Asiainhoitaja: *V. Junttila*

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoiksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoiksiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA: _____

10
Trakessa olevan lähetystön rap. n:o 12.

Asiainhoitaja Jöntilas.

12/2 1937.

P R A H A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 12.

P r a h a s s a 17 p:nä heinä kuuta 1937.

Asia: Tšekkiläisiä mielipiteitä

Neuvostoliitosta.

Salainen		
ULKOASIAINMINISTERIÖN		
No 11/326 (ai: 137)		
28/7-37		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C28	

Tšekkiläisessä johtavassa poliittisessa viikkolehdessä Pritomost'issa on äskettäin esitetty Neuvostoliitosta ja sen merkityksestä Tšekkoslovakian liittolaisena sangen avomielisiä lausuntoja. Niiden esittäjänä on arvossa-pidetty tšekäläinen lehtimies Franz Peroutka, jonka hyvät suhteetnulkominis-teriöön ovat tunnetut ja jota sen vuoksi pidetään Moskovaan suuntautuvien vasemmistopoliitikkojen puheturvena. Kun hänen esittämänsä näkökohdat huomata-vasti eroavat täällä viime vuosina vallinneesta yleisestä ajatustavasta ja kuvastavat niiden piirien muuttunutta käsityskantaa, jotka aikanaan olivat haltioissaan Prahan-Moskovan liitosta, katsoo lähetystö olevan syytä niitä seuraavassa hieman selostaa.

Lähtien siitä että kommunismi ja Neuvostoliitto valtiomuotona ovat kaksi eri asiaa, Peroutka kuvaa kommunistisen ideologian muuttumista suhteessaan sosialidemokratiaan ja fascisiin. Puolitoistakymmentä vuotta kes-tänyt kamppailu kommunististen ja sosialististen aatteiden välillä on muka-päättynyt jälkimäisten ehdottomaan voittoon ... riittävänä todisteena on kommunistien muodonmuutos heidän itsensä nyt esiintyessä demokraatteina ja tehdessä juuri sitä, mistä he monien vuosien aikana ovat sosialisteja arvostelleet. Kommunistien kaikki ennustukset olivat väärä. "Huonoin oli se, jonka mukaan yksi taistelu Euroopassa, yksi kansalaissota riittäisinkommu-nismin voittoon-kaikkialla". - "Siellä missä todella päästiin taisteluun

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
auksiin.

voitti, kuten tiedämme, fascismi. Kohtalokasta on luulla, että saksalainen työväestö itse luopuisi Hitleristä ja että Hitlerin Saksan uhkauksia vastaan ei muka tarvitse erikoisemmin varustautua. Saksalaiset kommunistit olivat niin lyhytnäköisiä, että pitivät aluksi Hitlerin voittoa omanaan ja avustivat häntä. - Kommunistisen puolueen dogmia vallan anastamisesta köyhälistölle kansalaissodan avulla ei tosin suoranaisesti ole peruutettu, mutta he ovat jo nyt kaikille tästä seikasta muistuttaville vihaisia". - "Meidän kommunistejamme ei nyt saa edes tunnustamaan, että he joskus halusivat vallankumousta; tämän osan menneisyyttä he nielevät niin, että ovat tukehtua"...

Peroutkan vakaumuksen mukaan ovat "kommunistit nykyisiä" paloja ja ärtymiä aiheuttavia basilleja" ja, "jos näitä tauteja halutaan parantaa, niin silloin ei voida heidän kanssaan liittoutua ja vielä vähemmän identifisioitua; sensijaan olisi vastedeskin tarkoin pysyttävä heistä erillään; P. ei usko, että kommunistisesti kasvatettu ihminen saattaisi olla hyvä auttaja... Kommunistit virvoittivat eurooppalaisen ihmisen jo nukahtaneet hävettävät vaistot ja vaalivat niitä niin kauan kunnes fascistit tulivat ja alkoivat vetää parasta saalista tästä kurjasta renessanssista... Kommunistit saattoivat aikaan - poliittisessa mielessä - ensin, että sieraimissamme tunsimme kalman tunnun ja mielikuvissamme näimme pääkalloja ja kalvenneita luita. Fascismi on myöhemmin vain vahvistanut näitä vaikutelmia ... Kommunismilla ja fascismilla on eri ideologia, mutta samat hermot. Fascismi Euroopassa on kommunismin aiheuttama reaktio ja kommunismi taas alkaa olla fascismin aiheuttama reaktio. Liittoutuminen jompaan kumpaan on arveluttavaa ... Molemmat ovat sairauksia - kommunismi ehken hivonen julmempi - joita kamppailussa paremmasta tulevaisuudesta on vältettävä".

-"Neuvostovenäjä on paranemaan päin ja Euroopan nykyinen rauhanrintama ei haluaisi menettää sen apua. Mutta sisäisesti on tämä ruton saastuttama ... Euroopan demokratiat voivat toistaiseksi tehdä liiton Venäjän armeijan kanssa, mutta ei sisäistä liittoa venäläisen ideologian ja psykologian kanssa ... Me uskomme, että tie parannukseen on siinä, että Venäjä palaa takaisin Euroopan demokratioiden aatteeseen..."

Tämä Peroutkan kriittinen artikkeli, johon tavallaan ovat vaikuttaneet Venäjällä viimeksi tapahtuneet joukkoteloitukset, on saanut Neuvostojen uskollisimman ihailijan /tšekk. kansall. sos./ rouva Landová-Štichová'n tarttumaan kynäänsä samassa julkaisussa ja puolustamaan lähentymistä Moskovaan. Rouva Landová on omien sanojensa mukaan koko sydämellään ja terveellä järjellään Stalinin puolella. Kuvaavaa molemmille on, että he kumpikin vetoavat Leniniin. - Peroutkan vastustama liittyminen kommunisteihin on rva L:n intoilun kohde. Hän väittää kolmannen internationalen, Dimitrovin ja kommunistisen puolueen johdon vastustavan "kaikkia aikaisempia barbaarisia toimenpiteitä sekä fanaattisia lahkolaisia" - "Humaani Stalin oli pakotettu tarttumaan aseeseen ... Jos sairaus, sadismi, sairaaloinen itserakkaus olisi jollain pillereillä tai kylvyillä parannettavissa, olisi Stalin turvautunut niihin, sillä terve ihminen - Stalin - välttää turhaa verenvuodatusta ..." - "Moderni sosialismi, oikeammin kommunismi yksin kykenee aikaan saamaan järjestystä ja saattamaan tuotannon ja kulutuksen tasapainoon... Tšekkoslovakian kommunistinen puolue ei ole niin pieni, että sen ilman muuta voisi pyyhkiä pois valtio- ja kansakokonaisuuden siitä kärsimättä...."

Laajassa vastineessaan P. väittää Stalinin nykyisen suunnan suuresti poikkeavan Leninin luomasta kommunismista. Viittaamalla Leninin teoksiin hän toteaa tämän tuominneen yksilöllisen terrorin, mutta ei "inhimmillisistä" vaan tarkoituksenmukaisuus-syistä. "Lenin oli kaikkea sitä vastaan mikä kommunismissa oli kauheaa" ... "Hän oli viileä vallankumouksen insinööri" joka "yhdisti kaikki entiset barbaariset metodit" varsinaisen päämäärän saavuttamiseksi. Tämän mukaan oli kommunistinen internationale juuri sitä, mitä rva L. historiallisesti väärin väittää trotskilaisuuden ja sinowjwilaisuuden synneiksi. Lenin oli konsanaan trotskilaisempi kuin Stalin ja aikanaan on Leninin opit heitettävä Stalinia loukkaavina syrjään, jottei häntä syytettäisi tämän opin kavaltamisesta. "Kommunismi lakkaa olemasta historiallinen kommunismi, se on suuntautuva uusille urille. Mille? - sitä emme vielä tarkoin tiedä, mutta toistaiseksi olisi yhteistyö tämän "haavoittuneen" kanssa kohtalokasta, sillä sen kautta tekisimme ne muut liittoutu-

miset mahdottomiksi, jotka tukivat meitä ennenkuin kommunismilla oli se ymmärtämys Tšekkoslovakiaa ja demokratiaa kohtaan, jota se nyt teeskentelee".

Peroutkan mielestä ei kukaan voi saada häntä taivutetuksi jättämään valtion ja demokratian kohtaloa kommunististen avustajain kortin varaan. - "Kohtalokasta oli", tunnustaa P. avomielisesti "että silloin kun sen teimme, se oli ainoa kortti käsissämme". Järjen kannalta olisi väärin turvautua virtaukseen, joka juuri nyt osoittaa erehtyneensä perusolettamuksissaan. "Kommunismi on osoittautunut aivan liian heikoksi estääkseen jollain tavoin reaktion kulun..."

Torjuen kaikki rva L:n esittämät vastaväitteet kommunismin puolesta P. jatkaa mielteliään demokratian kehityksestä korostaen sen toistaiseksi olevan vain poliittista, mutta että sen on kehityttävä myös taloudelliseksi.

Kosketellessaan myös Tšekkoslovakian poliittisten puolueiden lähentymismahdollisuuksia lähinnä kommunistien ja sosialistien yhteistoiminnan kannalta hän katsoo tällaisen liittoutumisen mahdolliseksi vain täysin demokraattisella pohjalla. Muussa tapauksessa olisi sosialistien joko vapaaehtoisesti tai pakosta erottava hallituksesta, jolloin juuri demokratia olisi vaarassa. Kansanrintama olisi "vasemmiston lastentauti". Vaaleissa se ei saisi kyllin suurta voittoa. Se ärsyttäisi vain porvarilliset puolueet tekemään sovinnon Henleinin kanssa ja sosialistit joutuisivat äkkiä oppositioon. - Peroutka syyttää Tšekkoslovakian kommunistista puoluetta epäitsenäisyydestä, koska se noudattaa Moskovan antamia ohjeita, sillä "ei voida kieltää, että Tšekkoslovakian kommunistisen puolueen pääjohto tähän asti on Moskovassa eikä täällä. Tämän tosiseikan yksinään pitäisi riittää estämään liittyminen samaan rintamaan kommunistien kanssa ..."

Tuomittuaan sen tavan, jolla kommunistit pyrkivät yhteiskunnallisten epäkohtien poistamiseen ja joka saattaa maailman kansalais- ja muiden sotien raakalaisuuden partaalle, hän katsoo Tšekkoslovakian tarpeeksi tutustuneen "kommunistisen edistyksen muotoihin" tietääkseen, että siitä tavallisesti on seurauksena taantumus.

Asiainhoitaja:

Aljontili

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön rap. n:o 13.

Airainhoitaja Yöntilä.

19/7 1937

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Prahassa 19 päivänä heinäkuuta 1937.

No. 681.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 12 / 326 he 37		
23/7.37		
RYHMÄ	OSASTO	ALUE
5	628	

Ulkoasiainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa n:o 13 aiheesta

"Poliittinen tilanne Tšekkoslovakiassa"

Asiainhoitaja:

M. Junttila

P R A H A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

ULKOASIAINMINISTERIÖN Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

P r a h a s s a 19 p:nä heinä kuuta 1937.

12 326 he 37
23/7.37
EINÄKÖS OSASTO ASIA
5 C28

Asia: Poliittinen tilanne Tšekkoslovakiassa.

Raportissaan no. 8 29/4 lähetystö esitti käsityksensä, että silloiset poliittiset tapahtumat olivat olleet omiaan heikontamaan Tšekkoslovakian poliittista asemaa ja että oli havaittavissa pyrkimyksiä, jotka tähtäsivät Prahan eristämiseen. Viimeksi kuluneet kuukaudet eivät myöskään ole olleet tässä suhteessa vaille jännitystä.

Mitä tulee eräissä tšekäläisissäkin piireissä vallinneeseen pelkoon, että pikku entente rajoisi, katsotaan tämä vaara torjutuksi sen jälkeen kuin presidentti Beneš oli itse tehnyt matkan Beogradiin ja saanut pikku ententen konferenssin hyväksymään päätöslauselman, jonka mukaan tähän liittoon kuuluvat valtiot sitoutuvat olemaan erikseen neuvottelematta Unkarin kanssa.

Toinen pelätty vaara oli se, että Saksan ja Neuvostoliiton yleisesikunnat löytäisivät toisensa. Ettei tällainen pelko liene ollut aiheeton, osoittavat viimeaikaiset joukkoteloitukset Venäjällä, jotka ainakin toistaiseksi samalla poistivat tämän vaaran-momentin. Toiselta puolen taas ei Neuvostoliiton enempiä kuin Ranskan ulkopoliittisen aseman heikkeneminen ole täällä toivottava. Siksi Prahan ulkoasiain johto ei saanutkaan kauan vapaasti hengittää, kun jo Saksa alkoi uudelleen sanomalehtikampanian Tšekkoslovakiaa vastaan ja samaan aikaan tehtiin sitä vastaan myös diplomaattinen rynnäkkö vakoilusta epäillyn Saksan kansalaisen vangitsemisen johdosta. Täältäkin löydettiin paljon vasta-aineistoa ja parhaillaan on asiasta vireillä vilkas

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

noottien vaihto, jossa yksikin käsitti toistakymmentä arkkia.

Tšekkoslovakialle enemmän tai vähemmän ystävällisissä ^{suhteissa} olevien maiden valtiomiesten viimeaikaiset tiheät vierailut - Italia - Saksa, Saksa - Unkari, Saksa - Jugoslavia, Puola - Rumania ja Saksa - Bulgaria - ovat näytäneet Prahan yli liiteleviltä raskailta pilviltä, jotka eivät sille lupaa mitään hyvää, koska sen selän takana ja kustannuksella katsotaan pidettävän vireillä salahankkeita. Prahaa taas ei ole kunnioitettu millään tärkeämmällä vierailulla, jollei oteta lukuun eräitä pikku ententen politikkojen käyntejä. Litvinovkaan ei ole tehnyt tänä vuonna tavanmukaista matkaansa Karlsbadiin. Ainoastaan Espanjan entinen kuningas Alfonso, joka täältä viime vuonna kaikessa hiljaisuudessa karkoitettiin, yrittää jälleen tänne keääviettämään Königswartin linnaan, mikä on ärsyttänyt varsinkin tšekäläisiä kommunisteja.

Tšekkiläisten vastuunalaisten politikkojen matkoista mainittakoon pääministeri Hodžan käynti Lontoossa, jonne hän lähti viikkoa ennen kruunajaisia. Väitetään hänen siellä selvittäneen Edenille, miten tärkeätä on Euroopan rauhalle ja taloudelliselle kehitykselle, että Tonavan laakson pulmat järjestetään hänen tunnetun suunnitelmansa mukaisesti. Hodžan omien sanojen mukaan hänen suunnitelmansa saavutti Lontoossa täydellisen yhteisymmärryksen ja hyväksymisen. Tähän viittaavat myös jossain määrin Edenin Englannin parlamentissa viimeaikoina antamat lausunnot, joissa hän on esiintynyt Tšekkoslovakian puolesta ja selittänyt, että keski-Euroopan kohtalo ei ole Suur-Britannialle yhdentekevää. Tämä Edenin lausunto, joka täällä on otettu mielihyvin vastaan, on tulkittu siten, että Englanti samoin kuin Ranskakin ^{aan} eivät tulisi sietämään Berliinin - Rooman akseliin kuuluvien kahden suurvallan yrittystä jakaa Tonavan alue niiden kesken etupiireihin. Prahassa oli myös odotettu, että Eden antaisi Neurathille opetusta, miten Saksan pitäisi kohdella Tšekkoslovakiaa, mutta tämän Lontoon matkahan raukeni tunnetuista syistä.

Hodžan toisen matkan tuloksista, jonka hän teki Bukarestiin, pikku ententen pääministerien konferenssiin heti Neurathin Beogradin matkan jälkeen, olen eräältä tšekäläiseltä virkaveljeltä kuullut, että siellä oli m.m. päästy yksimielisyyteen taloudellisesta suhtautumisesta Saksaan, Saksa kuuluu tänäkin

vuonna pyrkivän laajasti avaamaan porttejaan Tonavan maiden maataloustuotteille, missä on odotettavissa hyvä sato. Kun Saksa taas ei voi ostaa deviiseillä, vaan tavaroilla ja pula-aika, jolloin p.o. maiden maanviljelijäin oli pakko tyytyä tällaiseen kaupankäyntiin, johon sivuutettu, aikovat nämä maat tästä lähtien vaatia viljastaan maksua kultavaluutassa.

Paluumatkallaan Hodža esiintyi Slovakiassa Komornin kaupungissa eräässä Mauri Jókain kunniaksi järjestetyssä juhlassa antaen Unkarin kielisessä puheessaan tunnustusta magyarien kulttuurille. Vaikka tästä eleestä ei ole odotettavissa läniäaikoina mitään poliittisia toimenpiteitä Prahan taholta, voi sitä kuitenkin pitää osoituksena siitä, että Tšekkoslovakia ja sen pääministeri on halunnut käyttää tällaista tilaisuutta lähentymisen aikaansaamiseksi muihin Tonavan valtioihin.

- - -

Kuten tunnettua, ovat monet, Tšekkoslovakian sisäpoliittisista kysymyksistä samalla myös jossain määrin ulkopoliittisia. Sellainen on esim. täällä parhaillaan vireillä oleva kysymys kunnallisvaalien toimittamisesta, joka kysymys kiinnostaa sekä Englantia että Saksaa. Täällä demokratian saarekkeessa on paikkakuntia, missä lähes 10 vuoteen ei ole toimeenpantu kunnallisvaaleja eikä uudistettu korkeamman asteen itsehallintayhdykskuntien, sosialisten vakuumuslaitosten eikä kauppa- ja teollisuuskamarien edustustoa, vaikka tällaiset vaalit on lain mukaan toimitettava joka neljäs vuosi. Vielä joku aika sitten pääministeri julkisesti lupasi, että vaalit toimitetaan tänä syksynä, mutta yleinen tšekkiläinen mielipide on jyrkästi niitä vastaan. Valtakunnan turvallisuuden kannalta pelätään sudeetti-saksalaisen puolueen vaaleissa voittavan kokonaan pohjois-Böömin saksalaiset kaupungit, joiden kunnallinen johto nykyään on saksalaisten sosialistien ja muiden hallitukselle lojaaleina pidettyjen pienempien puolueiden hallussa. Varmasta lähteestä saadun tiedon mukaan on Englannin taholta painostettu Tšekkoslovakian hallitusta, jotta vaalit toimitettaisiin mahdollisimman pian.

Tämä kysymys kuuluu myöskin niihin, joista hallituksen keskuudessa on ollut erimielisyyttä, jotka aiheuttivat pääministeri Hodžan 16/7 jättämään

vuonna pyrkivän laajasti avaamaan porttejaan Tonavan maiden maataloustuotteille, missä on odotettavissa hyvä sato. Kun Saksa taas ei voi ostaa deviiseillä, vaan tavaroilla ja pula-aika, jolloin p.o. maiden maanviljelijäin oli pakko tyytyä tällaiseen kaupankäyntiin, johon sivuutettu, aikovat nämä maat tästä lähtien vaatia viljastaan maksua kultavaluutassa.

Paluumatkallaan Hodža esiintyi Slovakiassa Komornin kaupungissa eräässä Mauri Jókain kunniaksi järjestetyssä juhlassa antaen Unkarin kielisessä puheessaan tunnustusta magyarien kulttuurille. Vaikka tästä eleestä ei ole odotettavissa lähiaikoina mitään poliittisia toimenpiteitä Prahan taholta, voi sitä kuitenkin pitää osoituksena siitä, että Tšekkoslovakia ja sen pääministeri on halunnut käyttää tällaista tilaisuutta lähentymisen aikaansaamiseksi muihin Tonavan valtioihin.

- - -

Kuten tunnettua, ovat monet, Tšekkoslovakian sisäpoliittisista kysymyksistä samalla myös jossain määrin ulkopoliittisia. Sellainen on esim. täällä parhailtaan vireillä oleva kysymys kunnallisvaalien toimittamisesta, joka kysymys kiinnostaa sekä Englantia että Saksaa. Täällä demokratian saarekkeessa on paikkakuntia, missä lähes 10 vuoteen ei ole toimeenpantu kunnallisvaaleja eikä uudistettu korkeamman asteen itsehallintayhdyskuntien, sosialisten vakuutuslaitosten eikä kauppa- ja teollisuuskamarien edustustoa, vaikka tällaiset vaalit on lain mukaan toimitettava joka neljäs vuosi. Vielä joku aika sitten pääministeri julkisesti lupasi, että vaalit toimitetaan tänä syksynä, mutta yleinen tšekkiläinen mielipide on jyrkästi niitä vastaan. Valtakunnan turvallisuuden kannalta pelätään sudeetti-saksalaisen puolueen vaaleissa voittavan kokonaan pohjois-Böömin saksalaiset kaupungit, joiden kunnallinen johto nykyään on saksalaisten sosialistien ja muiden hallitukselle lojaaleina pidettyjen pienempien puolueiden hallussa. Varmasta lähteestä saadun tiedon mukaan on Englannin taholta painostettu Tšekkoslovakian hallitusta, jotta vaalit toimitettaisiin mahdollisimman pian.

Tämä kysymys kuuluu myöskin niihin, joista hallituksen keskuudessa on ollut erimielisyyttä, jotka aiheuttivat pääministeri Hodžan 16/7 jättämään

erohakemuksensa. Toinen yhtä kiperä kysymys koskee agraarien vaatimaa viljan hintojen koroittamista, viljamonopoli kun edellyttää, että hallitus vahvistaa nämä hinnat aina vuodeksi eteenpäin. Hallituksessa oltiin jo vähällä päästä yksimielisyyteen sellaisen ehdotuksen pohjalla, että viljan hintoja ei koroitettaisi, mutta sen sijaan myönnettäisiin pienviljelijöille avustukseksi 60 milj. kruunua. Kun tästä olisi ollut seurauksena, että jauhojen hinnat olisi voitu pysyttää entisillään, olivat hallituksessa olevat sos. demokraattisetkin valmiit/ ministerit ehdotusta kannattamaan. Mutta kun rahaministeri jyrkästi vastusti tällaisen lahjan antamista pienviljelijöille ja jätti paikkansa käytettäväksi, aiheutui siitä yleinen hallituspula. Kun tämä raportti on perillä, on mahdollista, että Hodža on jo silloin muodostanut uuden ministeristön, jossa vain ammatti-rahaministerin paikalla on toinen puolueeton rahaministeri /Trapl/.

Kun valtiotaloudelliset suursuunnitelmat näyttävät nykyään monessa maassa tulleen muotiasiaksi, ovat ne alkaneet kiinnostaa Tšekkoslovakiaakin. Tällä on päiväjärjestyksessä suurisuuntainen suunnitelma Tonavan yhdistämisestä kanavalla, joka tulisi olemaan noin 200 km. pitkä. Tällä kanavalla saataisi olla huomattava merkitys Itämeren ja Mustanmeren liikenteelle. Suunnitelma ei ole suinkaan utopistinen, mutta vaatii paljon rahaa ja sitä koetetaan saada kokoon nykyisen taloudellisen nousun aikana. Talouselämän elpymisestä saanee jo jonkinlaisen käsityksen, kun ottaa huomioon, että työttömien lukumäärä, joka viime tammikuussa oli 617,778, oli kesäkuun lopussa enää vain 304,345, oltuaan viime vuoden vastaavana aikana 565,799. Ulkomaankauppa, joka oli viime vuoden ensi puoliskolla 6,9 miljardia kruunua on tämän vuoden vastaavana aikana noussut 10,7 miljardiin kruunuun /tuonti 5,3 , vienti 5,7/ eli 55 %.

30/6 päättyi kaksi vuotta kestäneen, hallitukselle annetun valtuuslain voimassaolo. Siten katsotaan täällä jälleen palatun täydellisen parlamentillisen kansanvallan kannalle. Itseasiassa demokraattinen kontinueetti ei ollutkaan lain voimassaollessa keskeytynyt, sillä hallitushan oli parlamentillinen ja sen päätöksiä sanelivat samat puoluejohtot. Ennen lain umpeenmenoa annettiin sen nojalla pikavauhdilla vielä viitisenkymmentä asetusta.

Asiainhoitaja:

Aljontila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön rap. n:o 14.

Asiantuntija Gintlar.

26/2 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Prahassa 26 päivänä heinäkuuta 1937

No. 713.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 13/327 he. 1937		D. 1037
31/7.37	le	LII
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i .

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle lähettää cheisena
raporttinsa nrot 14, 15 ja 16 aiheista

"Taloudellinen tilanne Tšekkoslovakiassa",

"Tšekkoslovakian hallituspula ja viljan hinnat" ja

"Muutoksia Tšekkoslovakian ulkomaisessa edustuksessa"

Asiainhoitaja:

Alfönteli

P R A H A S S A O L E V A L Ä H E T Y S P Ö U L K O A S I A I N N I N G Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

P r a h a s s a 26 p:nä heinä kuuta 1936.

Asia: Taloudellinen tilanne

Tšekkoslovakiassa.

No 13/327 he. 1936		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C28	

Teollisuustuotannon nousua ja kaupan vilkastumista, joka kaikkialla nykyään on havaittavissa, on Tšekkoslovakiassa valtiiovallan toimenpitein huomattavasti joudutettu. Useamman vuoden ajan on Tšekkoslovakian hallitus yleisten töiden muodossa yrittänyt torjua tuöttömyyttä, vaikkakin ne varat, jotka sillä tähän tarkoitukseen on ollut käytettävänä, olivat suureen työttömyyteen nähden melko rajoitetut. Sen sijaan vuoden 1936 ulkopoliittisen tilanteen painostamana valtiovalta ryhtyi laajakantoisiin yrityksiin kotimaisen elinkeinoelämän vilkastuttamiseksi. Kuten tunnettua laskettiin silloin liikkeelle suuri maanpuolustuslaina, joka tuotti lähes 4 miljardia kruunua. Tämä laina takaa monelle teollisuushaaralle useamman vuoden toiminnan.

Suurin piirtein katsoen voidaan sanoa Tšekkoslovakian talouselämän saaneen varustuskonjunktuurin leiman. Samalla on edellä kosketeltu sisäisen suhdannekehitys antanut erälle elinkeinoelämän haarolle eittämättömän korkeakonjunkturiluonteen. Näiden seikkojen merkitys on Tšekkoslovakialle sitäkin suurempi, kun se samanaikaisesti on saanut tyrehtyneen ulkomaankaupansa jälleen virkoamaan.

Työttömyys on kuluvan vuoden ensipuoliskolla huomattavasti laskenut. Rekisteröityjä työttömiä oli kesäkuun lopussa enää vain 304,345/oltuaan viime vuoden vastaavana aikana 565,799/, mikä on alin luku sitten v. 1931. Tässä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

yhteydessä huomautettakoon, ettei työttömyys sudeettisaksalaisilla seuduilla laske läheskään sillä nopeudella kuin muissa osissa maata.

Ulkomaankaupan kehityksestä puhuvat selvimmin alla olevat luvut, joista ilmenee koko ulkomaankaupan arvon viimevuoteen verraten nousseen 55 %.

Tš:n tuonti	/ arvo 1000 kruunuiin/	1936	1937
" vienti	" " "	3.485.911	5.306.472
		3.501,283	5.487.055
aktiivi saldo		15.372	180.583

Tuonnin arvon suuri nousu johtuu lähinnä siitä, että kotimainen teollisuus on laajasuuntaisen puolustusahjelmankin toteuttamiseksi tarvinnut yhä enemmän raaka-aineita, sekä tietenkin yleismaailmallisen hintatason noususta. Maalle ilahduttava ilmiö on, että viennin suuri nousu - mikä suurelta osalta lienee v. 1936 devalvoinnin ja siitä puntablokin maihin nähden aiheutuneen edullisen hintatason ansiota - koskee huomattavalta osalta täysivalmisteita. - Mitä erikoisesti Suomen ja Tšekkoslovakian väliseen kauppaan tulee, osoittaa sekin melkoista nousua:

	1936	1937
Tš:n tuonti Suomesta kr.	5.344.856	8.672.242
" vienti Suomeen "	25.597.771	45.365.000

Tšekkoslovakian tuonti Suomesta on kuluvan vuoden aikana suurempi kuin milloinkaan aikaisemmin. Tšekkoslovakian Suomen viennin tavattomaan lisääntymiseen on osaltaan vaikuttanut tšekkiläisen vientilaitoksen erikoinen aktiivisuus sekä viendien pyrkimys sijoittaa tavaroitaan markkinoille ennen kuin Tšekkoslovakiaan nähden vuoden alusta lähtien odotettavissa olleet tullikorotukset tulisivat voimaan.

Teollisuustuotannon nousu on voimakkaimmin havaittavissa raskaan teollisuuden alalla, mikä johtuu suurista koti- ja ulkomaisista sotatarvetilauksista. Esim. takkiraudan ja teräksen tuotanto on noussut noin 50 %. Merkittäviä teki- jöitä ovat myös valtion suuret rautatierakennukset, yleinen rakennustoiminnan vilkastuminen sekä ripeästi kasvava moottoriajoneuvojen käyttö, joka on vaikuttanut elvyttävästi kone- ja autoteollisuuteen.

Hiilen ja koksen tuotanto osoittaa noin 45 ja 75 % nousua vastaaviin viime vuoden lukuihin verraten. Metalliteollisuus toimii melkein täydellä teholla ja tilauksista päättäen tulee sillä olemaan työtä pitemmäksi aikaa. Saha-, sellu-

loosa- ja paperiteollisuus voivat nekin toimia täydellä teholla jopa kannattavaa vientiäkin varten. Vaikka puutavaran vienti onkin säännöstelty, valittaa puutavaraa kuluttava teollisuus raaka-aineen puutetta. Lisäksi ovat tekstiili- ja kemiallinen teollisuuskin voineet melkoisesti lisätä tuotantoaan. Sen sijaan näyttää siltä kuin korkeasuhdanne ei olisi vielä ehtinyt vaikuttaa keramiikka- ja etenkin posliini- ja lasiteollisuuteen.

Vuoden sato näyttää jäävän kohtalaiseksi. Kylmä kevät vahingoitti monilla paikkakunnilla etenkin vehnää. Viljan vienti on kuitenkin melkoinen ja viljanomopolin toimesta pidetään hinnat korkealla. Näin ei kuitenkaan ole laita karjatuotteiden hinnoissa, jotka ovat laskeneet 30 %.

Liikepankkien suuri likviditeetti näkyy yhä kasvaneen ja valtiopankki on voinut Sveitsistä toukokuussa otetun 330 milj. kruunun suuruisen lainan ansiosta korottaa valuuttavarantonsa 121 miljoonasta 413 milj. kruunuun, mitä lienee pidettävä varatoimenpiteenä suuria raaka-aineostoja varten.

Prahan pörssin osakeindeksi, joka viime marraskuusta lähtien on jatkuvasti noussut, oli huhtikuun alussa 188 pisteessä /tammik. 1934 = 100/. Ilmeisesti eräiden ulkonaisten tekijöiden vuoksi - m.m. eräiden raaka-ainehintojen lasku huhtikuussa ja huhut Yhdysvaltain siirtymisestä deflatiopolitiikkaan - , jotka vaikuttivat johtaviin maailman pörssiin, tuli kuitenkin huhtikuun lopussa voimakas takaisku. Siitä lähtien osakearvojen yleisindeksi on laskenut aina 134, josta se vihdoin kesäkuun alussa hieman parani /138/. Tämä hermostuneisuus Prahan pörssissä, johon osaltaan lienevät vaikuttaneet huhut Saksan ja Tšekkoslovakian välisen kärjistymisestä, näyttää nyt kuitenkin hälvenneen. Obligatiomarkkinain kehitys on ollut melko tasainen koko puolivuoden, vaikka ei-kulta-arvoisten lainojen kurssit ovatkin hieman laskeneet.

Tukkuhinnat olivat alkuvuodesta noususuunnassa, mutta sitten huhtikuun ovat nekin osoittaneet pientä heikentymistä. Vähittäishintataso sitävastoin on koko puolivuoden pysynyt suhteellisen kiinteänä.

Huolimatta siitä, että verotulot ovat nousemassa ja niiden v:n 1937 budjetissa (arvioitu kokonaismäärä)- 8,45 miljardia kr. -/saataneen perityksi, ei valtiotaloudellista tilannetta arvostella erikoisen edulliseksi, sillä vuoden 1938

talousarviossa lasketaan menojen nousevan lähes 1 1/2 miljardilla. Lisämenoja tarvitaan etenkin valtiovelan - tällä hetkellä 46,8 miljardia - huomattavasti nousseihin kuoletusmaksuihin, valtion virkamiesten palkkausten parantamiseen ja kasvaviin menoihin eräissä muissa menoarvion kohdissa, kuten esim. opetusministeriölle.

Asiainhoitaja:

W. J. Anttila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA: _____

Puhassa olevan lähetysten rap. n:o 15.

Asiainhoitaja Järtilä.

26/7 1937.

P R A H A ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 15.

P r a h a ssa 26 p:nä heinä kuuta 19 37.

Asia: Tšekkoslovakian hallituspuola ja
viljan hinnat.

ULKOASIAINMI			Salainen.
No 13/327			137
31/7.37	No	LIT	
RYHMÄ	CLASSO	ASIA	
5			028

Prahassa 100 tuntia kestänyt hallituspuola päättyi siten, että entinen kahdeksasta puolueesta kokoonpantu ministeristö nimitettiin uudestaan ainoastaan sillä eroituksella, että raha-asiaiministeri, joka ei edustanut mitään puoluetta, jäi siitä pois. Tämän salkun hoito on toistaiseksi uskottu opetusministerille. Pulan muodollisena syynä oli agraarien vaatima viljan hintojen korotus, jota sosialistiset puolueet ja klerikaalit olivat valmiit kannattamaan siinä tapauksessa, että leivän ja jauhojen hinnat pysyisivät muuttumattomina. Syynä raha-asiaiministerin eroon oli agraarien vaatimus, että pienviljelijöille oli vielä myönnettävä valtion varoista huomattava avustus, johon tämä ei katsonut voivansa suostua.

Nyt tapahtuneella hallituskysymyksen ratkaisulla ei ole kuitenkaan ratkaistu hallituksen keskuudessa vallinneita monia erimielisyyksiä, vaan on ne siirretty ensi syksyyn. Muutamat näistä erimielisyyttä aiheuttaneista kysymyksistä saatiin sentään sovittelutietä jo uuden hallituksen ensimmäisessä istunnossa pois päiväjärjestyksestä. Niinpä kysymys kunnallisvaaleista ratkaistiin siten, että ne toimitetaan, mutta ei yhtäaikaisesti koko maassa, vaan vähitellen pitemmän ajan kuluessa, joten niiltä voitaisiin riistää niiden poliittinen leima ja siten samalla estää sudeettisaksalaisia antamasta niille kansanäänestyksen merkitystä.

Hallituspuolan varsinaisena syynä olivat hallituspuolueiden sisäiset

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kahnaukset, joita kärjistikivät agraarien haluttomuus sovitteluihin ja vasemmisto-
topuolueiden halu maan suurimmalle puolueelle kerran näyttää, että niidenkin
sovitteluvalmiudella on rajansa. Tämä halu taas johtui myös puhtaista puolue-
eduista. Fidetään luonnollisena, että agraareilla on pääministerin ja maata-
lousministerin salkut, mutta sensijaan toivottiin, että maanpuolustuslain vuok-
si tärkeäksi tullut sisäministerin salkku olisi annettu jonkun muun puolueen
luottamusmiehelle. Agraarien vaikutusvaltaa armeijaankin tahdottiin supistaa
ehdottamalla puolustusministeriksi kenraalia. Uutta hallitusta muodostettaessa
oli myös kysymys kansallisdemokraattien eli varsinaisen oikeiston ja slovaakki-
laisen kansanpuolueen päästämisestä osallisiksi hallitusvallasta. Nämä kysymykset
tulevat uudelleen esille ensi syksynä. Uuden hallituksen ensimmäisiä tehtäviä
oli viljan hintojen järjestäminen, jonka sovittelutuloksen pohjalle poliittinen
rauha saatiin toistaiseksi rakennetuksi. Kun tällä kysymyksellä ei ole yksinään
paikallista merkitystä, lienee syytä sitä laajemmin selostaa.

Vuonna 1934 muodostettu viljamonopoli oli suojatullien avulla takeena
maatalouden kannattavuudesta aikana, jolloin maailman markkinain alhaisten
hintojen vaikutus kohdistui Tšekkoslovakian talouselämän kaikkiin muihin haa-
roiin. Näihin aikoihin nousi vehnän hinta 153 kruunusta 177 kruunuun. Kun
sato ylitti kotimaisen menekin noin 30,000 vaunulastilla, oli valtion takuu
välttämätön. Vuonna 1936 sai finanssiministeri jonkunverran tasoitetuksi vilja-
yhtiön sille ylimääräisen viljan ostosta aiheutuneita tappioita järjestämällä
määräsuuruisia vähennyksiä vahvistetuista ostohinnoista. Nämä vähennykset
tuottivat viime vuonna 200 milj. kruunua, mutta siitä huolimatta päättyi vuosi
viljamonopolille hyvin epäedullisesti, sillä ruisylijäämän myynti aiheutti
melkoisia tappioita. Vain Saksaan menneistä eristä saatiin kohtuullinen hinta.
Sillävälin ovat viljan hinnat maailman markkinoilla kohonneet ja nyt vaativat
maanviljelijät monopolihintojen korottamista teollisuustuotteiden elpyvää
hintaindeksiä vastaavalle tasolle.

Kuten edellisinäkin vuosina oli nytkin hallituksen työkauden viimeisiä
tehtäviä viljan hintojen määrääminen. Aluksi näytti siltä, kuin neuvottelut
johtaisivat helposti yksimielisyyteen, sillä viljayhtiö oli saanut suurimmat

ylijäämät melko edullisesti sijoitetuksi ja sen maailman viljamarkkinahinnoista riippuva kannattavuus alkoi olla taattu. Itse viljayhtiön keskuudessa voitiinkin pian sopia rukiin hinnan korottamisesta 10 kruunulla ja samalla 8 kruunun vähennyksen poistamisesta. Leivän ja jauhojen hinta olisi jäänyt entiselleen. Viljayhtiölle aiheutunut tappio aiottiin korvata kuuvan vuoden ruisylijäämän edullisella myynnillä.

Vaikeudet syntyivät vasta neuvoteltaessa sodan varalta varatun n.s. rautaisen reservin - 20,000 vaunua viljaa - rahoittamisesta. Tässä yhteydessä syntyi vielä riita viljan hinnoista. Viljan tuottajain ryhmä vaati niiden korottamista, jota taas kuluttajain edustajat vedoten edustamansa väestön alhaiseen realipalkkatasoon eivät hyväksyneet. Tähän erimielisyyteen liittyi vielä kysymys viljan osto-oikeudesta /joka on poliittisiin puolueisiin kuuluvilla viljayhtiön asiamiehillä/. Täten kehittyi puhtaasti taloudellisesta kysymyksestä poliittinen presagekysymys, joka päättyi Hodžan hallituksen kaatumiseen.

Hodžan kolmas hallitus ratkaisi tämän hintakysymyksen heti ensimmäisessä istunnossaan, mutta vain leipäviljan osalta. Rukiin keskiostohinnaksi vahvistettiin 135 kr. 100 kilolta /edellinen 117 kr./ ja myyntihinta entiseksi eli 136 kruunuksi. Siis jauhojen ja leivän hinta jäi entiselleen. Vehnän keskiostohinta määrättiin 164 kruunuksi, josta vähennetään 4 kr., millä tasoitetaan viljayhtiölle ruiskaupasta osto- ja myyntihintain pienen erotuksen aiheuttama tappio. Edellinen ostohinta oli 146 kr. /eli 164 josta vähennettiin 18 kr./. Vehnän myyntihinnaksi määrättiin 182:50 /edellinen 176/. - Ruiskaupan aiheuttamaa tappiota tullaan myös tasoitamaan pienentämällä niitä ylihintoja, joita maanviljelijöille maksetaan myöhemmistä toimituksista. Näiden ylihintain tarkoitus on keskusviljavarastojen puutteessa saada maanviljelijät säilyttämään viljansa omissa varastoissa mahdollisimman kauan/.

Rautainen reservi - 20,000 vaunua vehnää ja ruista - perustetaan. Koska se tapahtuu osittalaisista syistä, otetaan siihen tarvittavat varat vuoden 1938 ylimääräisestä puolustusbudjetista. - Viljan ostoasiamiesten ja heidän toimialueidensa määräämisestä päättävät vastedes kaikki keskusosuuskunnat

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C₂₈

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön rap. n:o 16.

Asiantuntija Fortilas.

26/7 1937

P R A H A ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Praha ssa 26 p:nä heinä kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
13/327/ae. 37		
31/7.37	RE	LI
PRHA	OSASTO	ASIA
5 C28		

Asia: Muutoksia Tšekkoslovakian
ulkomaisessa edustuksessa.

Tšekkoslovakian ulkomaisessa edustuksessa on lähiaikoina odotettavissa huomattavia siirtoja. Alkusysäyksen on antanut ministeri Šeban poiskutsuminen Rumaniasta, jossa hän julkaisemalla poliittisella kirjallaan saavutti eräänlaisen kuuluisuuden. Sen jälkeen on häntä tarjottu lähettilääksi eräisiin toisiin maihin. Turkin lähettiläs kertoi, että hänellä oli ollut täysi työ saadaakseen Prahan ulkoasiain johto vakuutetuksi siitä, että Šeba ei ole sovelias Ankarahan. Nytemmin Šeba on saanut agrementin Kiinaan.

Siellä tähän asti ollut lähettiläs Feitscher, joka on ainoa Tšekkoslovakian saksalainen jolle on uskottu lähetystön päällikön tehtävä, on päätetty siirtää Ankarahan. Eroamisiässä / 60 vuotta / oleva Ankarahan tähänastinen lähettiläs Halla joutuu eläkkeelle.

Ulkoasiainministerin sijainen, kansliapäällikkö Velner tulee niinkään iän perusteella eroamaan. Hänen paikalleen siirretään ministeri Pavlu /joka Moskovan lähettiläänä on enemmän tiedoittanut Stalinin naisauhteista kuin Neuvostoliiton politiikasta, kuten eräs tšekäläisen ulkoministeriön virkamies selitti/. Hänen seuraajakseen Moskovaan joutuu ministeriön poliittisen osaston päällikkö ministeri Fierlinger, joka aikaisemmin on toiminut lähettiläänä Haagissa ja Wienissä.

Bernissä ja Genèvessä oleva lähettiläs Künzl-Jizerský on päätetty siirtää Wieniin.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

On ollut kysymys myös ministeriön Mastnyn /Berlini/ ja Girsan /Beograd/ ja eräiden Etelä-Amerikassa olevien, eroamisiän saavuttaneiden lähettiläiden takaisinkutsumisesta. Tšekäläisissä lehdissä on silloin tällöin näkynyt kirjoituksia, joissa asetutaan sille kannalle, että 60 vuotta täyttäneisiin lähettiläisiin ei olisi sovellettava poikkeussäännöksiä.

Mitä Tšekkoslovakian Helsingin edustukseen tulee, olen aikanaan saamieni ohjeiden mukaisesti yksityisluontoisissa keskusteluissa esittänyt tšekäläisessä ulkoasiainministeriössä toivomuksen, että Tšekkoslovakian diplomaattinen edustus Helsingissä saatettaisiin Suomeen nähden ainakin vastavuoroisuuskannalle. Kysymys on nykyään vireillä. Kuten tunnettua, on Tšekkoslovakialla Tukholmassa, Kööpenhaminassa jopa Kaunasissa ja Riiasa täysivaltainen lähettiläs.

Asiainhoitaja:

Alföntili

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 17.

Asiainhoitaja Junttila

22/9 1937.

Prahassa 24 päivänä syyskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 781.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
14 / 327 Sal. D. LN7		
29/9-37	2	Liit.
ASIA	UUSI	ASIA
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i .

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle lähettää tämän ohella raporttinsa no. 17 ja 18 aiheista

"Tšekkoslovakia ja Vatikaani" ja

"T.G. Masarykin hautaus".

Asiainhoitaja:

M. Jönteli

P R A H A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

P r a h a s s a 22 p:nä syys- kuuta 1937.

Asia: Tšekkoslovakia ja Vatikaani.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
14 / 327 Pal. D. 1937		
29/9-37	9	LIK
5	CO28	ASIA

Syyskuun alussa ratkaistiin eräs Tšekkoslovakian sisäpoliittinen kysymys, joka on ollut vuosikausia vireillä ja jonka seurauksilla on samalla yleispoliittinen luonne. Silloin nimittäin juikaistiin paavillinen bulla, joka määrää Slovakian ja Karpaatto-Venäjän alueella olevain hiippakuntain rajat yhdenmukaisiksi tasavallan valtiollisten rajojen kanssa.

Asiasta käytyjen neuvottelujen historia on varsin vaiherikas eikä suinkaan vailla draamallisia tilanteita. Itsenäisyyden alkuaikoina virallinen Tšekkoslovakia suhtautui kylmästi kirkkoon, mikä johtui ensi sijassa siitä, että entisen Itävalta-Unkarin aikana tšekkiläiskatoliset puolueet pitivät kiinni Habsburgien dynastiasta vielä pitkälle vallankumousvuoteen 1918 asti. Kun tasavallan ensimmäinen hallitus muodostettiin ja eri hallinto haarat jaettiin puolueiden suuruuden ja merkityksen mukaan, eivät kirkollismieliset saaneet ainoatakaan ministeriötä osalleen. Heidän oli tyydyttävä salkuttomaan ministerinpaikkaan. Ensimmäisen kirkollismielisen ministerin, tri Hrubanin, joka nykyään on senaatin varapuheenjohtaja, ei onnistunut estää avicero-oikeutta, kirkollisten aviceroaliittoesteiden poistamista, polttohautauksen käytäntöön saattamista ja n.s. "Kanzel-pykälän" voimaantuloa, joka kieltää saarnatuloista harjoitetun poliittisen vaikutuksen. Hän ei myöskään saanut silloin hiljattain perustettuihin Brnon ja Bratislavan yliopistoihin teologista tiedekuntaa. Kesällä 1919 eristettiin katolinen kansanpuolue hallituskokoomuksesta

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja kysymys kirkon ja valtion erosta astui päiväjärjestykseen. Silloinen sisäministeri, talonpoikaisjohtaja ŠVEHLA, joka oli hallituksen vaikutusvaltaisin ministeri, sai kirkkoa vastustavat radikaaliset johtajat kuitenkin luopumaan suunnitellusta kirkon ja valtion erosta. Katolisten asenne tasavaltaa kohtaan muuttui silloin ratkaisevasti myönteiseksi. Taitavan katolisen johtajan, prelaatti ŠRAMEKIn vaikutuksesta syntyi läheinen yhteistyö muiden tšekkiläisten puolueiden kanssa ja v. 1921 katolinen kansanpuolue astui hallitukseen, tullen ennen pitkää siinä tärkeäksi tekijäksi.

Katolilaisten kanssa tehty sovinto ei jäänyt seurauksia vaille myöskään
Palatessaan
ulkopoliittisella alalla. Pariisin rauhankongressista v. 1921 ulkoministeri Beneš korosti, miten tärkeätä valtion, jonka väestöstä 70 % tunnustaa roomalaiskatolista uskontoa, on elää sovinnossa Vatikaanin kanssa. Mainita sopii, että nykyinen ulkoministeri KROFTA, joka aikanaan on harjoittanut historian tutkimuksia Vatikaanin arkistossa, niitti ensimmäiset diplomaattiset laakerinsa neuvotteluissa Vatikaanin kanssa.

Tšekkoslovakia on koko ajan vaatinut, että Vatikaani järjestää hiippakuntain rajat kulkemaan valtiollisten rajojen mukaan, mikä merkitsee tasavallan valtiollisuuden suvereenisuuden lopullista tunnustamista. Toiseksi Praha on tahtonut vaikuttaa korkeimpien hengellisten arvohenkilöiden nimitykseen. Vatikaani puolestaan on vaatinut Slovakiassa takavarikoidun kirkon omaisuuden vapauttamista. Viisitoista vuotta pysyi tilanne ennallaan, mihin osaltaan on vaikuttanut paavillisen politiikan varovaisuus ja probleeman monimutkainen luonne.

kirkollishallinnollisesti

Tähän asti Tšekkoslovakia on ollut jakautuneena neljän valtakunnan alueella, Saksan, Itävallan, Puolan ja Unkarin, jolloin enemmän kuin 2/3 Tšekkoslovakian katolilaisista hallittiin naapurimaista, mitä Tšekkoslovakian vastainen propaganda ei suinkaan jättänyt käyttämättä hyväkseen. Tästä on nyt paavillinen bulla tehnyt lopun.

Kirkon omaisuuden jakokysymys ei ollut helpoin nyt ratkaistuihin problemeista. Eräitten hiippakuntien omaisuus ei jakautunut lähimainkaan val-

tiollisten rajojen mukaan, joten tässä suhteessa on täytynyt suorittaa syvä-
käyvä uudestijärjestely. Neuvottelujen vitkallinen kulku saa osittain seli-
tyksensä myöskin tästä seikasta. Tunnetun Vatikaanin valtiosihteerin GASPARRIN
kerrotaankin lausuneen, ettei hänen kolmikymmenvuotisen toimintansa aikana ole
esiintynyt näin vaikeasti ratkaistavaa kysymystä. Oli otettava huomioon sekä
hiippakuntain että niiden tuloista nauttivien edut.

Sisäpoliittisesti uudestijärjestely merkitsee tasavallan itäisten maa-
kuntien huomattavaa lujittumista, sillä sekä Slovakian että Karpaatto-Venäjän
hiippakunnat tulevat nyt itsenäisiksi, Unkarista ja Puolasta riippumattomiksi.
Tasavallan eteläisillä rajoilla kirkolliset hallintoalueet on nyt lopullisesti
järjestetty, sen sijaan koillisessa ja erällä Saksaan rajoittuvilla seuduilla
käydään vielä neuvotteluja, jotka koskevat etupäässä kirkon omaisuutta.

Välittömästi tähän järjestelyyn liittyvänä julkaistiin syyskuun 6 päi-
vänä "Virallisessa "ehdessä" asetus, jolla voimassa olleet kirkon omaisuuden
ja virallisten säätiöiden takavarikot peruutettiin. Tässä yhteydessä sopinee
mainita, että muut kirkkopoliittiset kysymykset on jo aikaisemmin ratkaistu,
kuten piispojen nimitystä, hiippakuntien maakunnallisia rajoja ja piispojen
valtiolle tehtävää uskollisuusvalaa koskevat kysymykset. Olmütziin ja Brati-
slavaan on perustettu uudet teologiset tiedekunnat. Eräät toisarvoiset problee-
mat, mm. alempien kirkollisten virkamiesten nimityksiä koskevat asiat odottavat
vielä ratkaisuaan.

Lehdistö on tervehtinyt kautta linjan paavillista bullaa tyydytyksellä.
Katolilaisten pää-äänenkannattaja "Lidové Listy" esimerkiksi huomautti, että
valtion- ja hiippakuntain rajoja koskeva kysymys ei suinkaan ollut itsestään
selvä, koska "on ollut valtioita, missä Vatikaani on valtio-oikeudellisista
olosuhteista ~~huolimatta~~ välittämättä antanut vanhojen kirkollisten rajojen olla
voimassa vuosisatoja." "SE", mitä ei suotu vanhalle Itävalta-Unkarille, on
suotu meille. Tämä todistaa, että niin koeteltu diplomatia kuin Vaatikaanin on
vakuuttunut valtion jatkuvaisuudesta." Sosialistinen "Právo Lidu" piti bullaa
poliittisesti erinomaisen tärkeänä tekona. Oppositiolehti "Národný Politika"

kirjoitti: "On merkille pantavaa, että Vatikaani julkaisee bullan ulko-
poliittisesti erikoisen kriittillisenä ajankohtana. Unkarilainen revisionismi
on saanut tuntuvaan takaiskun. Pyhä Istuin vakuuttaa itse asiassa enemmän tai
vähemmän juhlallisin kääntein pitävänsä Tšekkoslovakian rajoja Slovakiassa
ja Karpaatto-Venäjän alueella lopullisina ja loukkaamattomina. Muistaessamme,
miten vaikutusvaltaista osaa unkarilainen kardinaaliprimas Szeredyn Vati-
kaanissa näyttelee, on valtioteko poliittisesti erikoisen arvokas."

Asiainhoitaja:

W. J. Junttila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan Lohetyhti raportti n:o 18.

Asiainhoitaja Yönteli

24/9 1937

P R A H A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

P r a h a ssa 24 p:nä syys- kuuta 1937.

Asia: T. G. Masarykin haudaus.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 14 / 327 Val. 1937		
29/9-37	2	17
RYHMÄ	LUOKA	ALUE
5	C28	

Tšekkoslovakian ensimmäisen presidentin haudaus muodostui valtavaksi kansalliseksi surujuhlaaksi. Toista miljoonaa henkilöä oli saapunut osoittamaan kunnioitusta maan isälle, kasvattajalle ja vapauttajalle hänen viimeisellä matkallaan. Lehdistö totesi, että Prahan väestö otti vainajasta jäähyväiset yhtä suurella loistolla, hartaudella ja rakkaudella kuin 18 vuotta sitten, jolloin MASARYK palasi kotimaahansa sen ensimmäisenä presidenttinä. Kansakunta kokonaisuudessaan suri vapauden ja humanisen demokratian esitaistelijan poislähtöä osoittaen sillä, että se on edelleen seuraava ihailemansa suurmiehen viitkoittamaa tietä.

Kun itse hautajaisista lienee Suomenkin lehdissä ollut laajoja selostuksia, rajoitun seuraavassa vain eräiden huomioiden esittämiseen. Vainajan ruumis oli sijoitettu Prahan linnaan kunniakorokkeelle, jossa sankat ihmisjoukot kävivät sitä katsomassa ennen hautausta. Seppelten laskeminen tapahtui päivää ennen varsinaista surujuhlaa. Kaikki, jotka edustivat valtion päämiehiä olivat tiettyyn aikaan saapuneet linnaan seppelneen. Tasavallan Presidentin puolesta laskemani kauniin seppeleen sinivalkoisissa nauhoissa luki

Au Président- Libérateur T.G. Masaryk

Le Président de la République de Finlande K. Kallio .

Tässä tilaisuudessa oli edustettuna 22 vieraan maan valtionpäämiestä, joista mainittakoon Skandinavian, Baltianmaiden, Belgian, Hollannin, Sveitsin,

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja Neuvostoliitan valtionpäämiehet. Sitävastoin eivät olleet edustettuina Italian, Saksan ja Unkarin valtionpäämiehet. Tanskan v.a. asiainhoitaja edusti tilaisuudessa kuningastaan erikoislähettilään ja täysivaltaisen ministerin ominaisuudessa. Jotta Suomi ei olisi joutunut samaan ryhmään kuin edellä mainitut n.s. diktaatturimaat, tulkitsin saamani ohjeet: "27 pyydämme laskemaan tasavallan presidenti^{ltä} Seppelleen 20" siten, että minut oli määrätty hautajaisissa myös edustamaan Tasavallan Presidenttiä ja lähetin ministeri Kroftalle sen sisältöisen nootin, johon sain liitteenä myötäseuraavan vastauksen.

Surujuhlassa presidentti Beneš piti muistopuheen, jonka jälkeen kolmen kilometrin pituinen saattue lähti linnasta kulkemaan kohti Wilson-asemaa, johon oli matkaa surupukuisen kaupungin halki seitsemän kilometriä.

Suuren demokraatin viimeisiä jäännöksiä ei kuljetettu valtionpäämiehten ~~traditionaalisissa~~ kultavaunuissa, vaan kuin tavallisen sotilaan ruumista yksinkertaiselle tykinlavetille asetetussa vaatimattomassa arkussa - ilman kukkia tai seppeleitä - valtakunnan lippuun verhottuna. Arkun kunniavahteina oli kuusi sotamiestä, jotka edustivat maan kuutta kansallisuutta. Arkun jäljessä kulkivat vainajan miespuolisten jälkeläisten takana presidentti BENEŠ. Hänen jälkeensä tulivat valtionpäämiesten edustajat, joiden alkupäässä allekirjoittanut oli. Seuraavan ryhmän muodostivat hallitusten ja ulkomaalaisten valtuuskuntien edustajat, joista mainittakoon Ranskan, Rumanian ja Jugoslavian pääministerit. Tšekkoslovakian edustajakamarin ja senaatin puhemiesten keskellä kulki pääministeri HODŽA hallituksen muiden jäsenten seuraamana. Sitten vasta tuli diplomaattikunta.

Italian, Saksan ja Unkarin lähettiläät olivat mielenosoituksellisesti jääneet kulkueesta pois, koska heidän mielestään kotimaisen hallituksen olisi pitänyt kulkea heidän jäljessään. Sitäpaitsi he olivat tyytymättömiä sen johdosta, että diplomaattikunta oli jaettu kahteen luokkaan.

Presidentti BENEŠ oli saanut surunvalitussähkösanomia parilta kymmeneltä valtionpäämieheltä.

Asiainhoitaja:

V. Junttila

Jäljennös.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

No 123797/37/P

Prague, le 18 Septembre 1937.

Monsieur le Chargé d'Affaires,

J'ai l'honneur de vous accuser réception de la lettre No 773 en date du 18 Septembre 1937, par laquelle vous avez bien voulu me faire connaitre que vous avez été chargé de représenter Son Excellence Monsieur le Président de la République de Finlande aux funérailles du feu Président-Libérateur T.G. Masaryk et de déposer en Son nom une couronne.

Vivement touché de la marque de sympathie particulière que Son Excellence Monsieur le Président Kallio tient à témoigner au moment de la perte douloureuse que la Tchécoslovaquie vient de subir, je vous prie, Monsieur le Chargé d'Affaires, de bien vouloir se faire l'interprète auprès de Son Excellence le Président de la gratitude émue du Gouvernement Tchécoslovaque.

Veuillez agréer, Monsieur le Chargé d'Affaires, les assurances de ma considération la plus distinguée.

Dr K. Krofta

Son Excellence
Monsieur Armas Y ö n t i l ä
Chargé d'Affaires de Finlande

P R A H A

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 19.

Asiainhoitaja Yrjötila

8/10 1957.

Prahassa 9 päivänä lokakuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 814.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 15/327 Sal. 37.		
13/10-37	No	
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i .

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää raporttinsa no. 19 ja 20 aiheista

- "Sisäpoliittinen tilanne Tšekkoslovakiassa" ja
- "Tšekkoslovakian ja Portugalin selkkaus".

Asiainhoitaja:

A. Jönttilä

P R A H A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö . Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

P r a h a s s a 8 p:nä loka kuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖN

№ 15/327 Sal.

37.

Asia: Sisäpoliittinen tilanne

Tšekkoslovakiassa.

12/10-37	102	
	STO	
5	C28	

Masarykin kuoleman johdosta Tšekkoslovakiassa vallitsee kuuden viikon kansallissuru, joka on saanut puolueintohimotkin joksikin aikaa vaimenemaan. Vapauttaja-presidentin poislähdöllä ei ollut mitään varsinaista poliittista merkitystä, koska hän jo kaksi vuotta oli elänyt politiikasta syrjässä. Sitä suurempi oli sen sijaan sen moraalinen vaikutus kansakuntaan.

Prahassa oltiin jonkun verran pettyneitä sen johdosta, että hautajaisiin ei ollut saapunut mitään maailmankuuluja nimiä lukuunottamatta Leon BLUMia. Pikku ententenkaan valtion päämiehet eivät olleet saapuvilla. Rumanian kuningas CAROL on kyllä valmis tulemaan tänne metsästämään jo tänä syksynä - in cognito. Jugoslavian prinssi PAUL on odotettavissa Prahaan ensi keväänä vastaamaan presidentti BENEŠin vierailuun.

Hautajaisten jälkeen Tšekkoslovakia sai jälleen vakinaisen finanssiministerin. Viime heinäkuussa oli hallituspuolueiden kesken viljan hinnoista ja sodan varalta perustettavasta viljavarastosta syntynyt erimielisyyksiä, jotka johtivat hallituspulaan. Se selvitettiin kuitenkin pian siten, että agraarien vaatimuksiin suostuttiin. Entinen hallitus nimettiin uudelleen lukuunottamatta ammatti-finanssiministerinä toiminutta tri KALFUSia, joka siirtyi takaisin saman ministeriön osastopäälliköksi. Tri KALFUS oli jyrkästi vastustanut budjetin rasittamista agraarien vaatimuksista johtuvilla lisämenoilla eikä sen vuoksi voinut tulla uuteen hallitukseen. Sillä välin kuin opetusministeri on

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

heinäkuusta lähtiän toiminut v.t. rahaministerinä on tälle paikalle myös koetettu saada vakinainen mies, mutta huonolla menestyksellä. Mistään puoluemiehestä ei ole voitu päästä yksimielisyyteen, koska siitä olisi ollut seurauksena hallituksessa edustettuina olevien puolueiden välisen tasapainon horjuminen. Kun lisäksi mikään puolue ei erikoisesti halunnutkaan tätä salkkua, joka puoluetaktillisista syistä on täällä kovin epäpopulaarinen, saatiin lopulta KALFUS uudestaan rupeamaan rahaministeriksi. Hän asetti kuitenkin ehdoksi, ehkä ulkonaisen säädyllisyyden pelastamiseksi, että perustetaan erikoinen puolustusrahasto ulkomaisten velkojen säännöllistä maksamista varten.

KALFUSin on oleva vaikea saada budjetti asiallisestikin tasapainoon, sillä hänen poissa ollessaan hallitus oli korkeimman puolustusneuvoston ehdotuksesta lisännyt puolustusmenoja yli miljardilla kruunulla. Askettain julkaistu valtion tilinpäätös vuodelta 1936 osoitti 2370 /v.1935 1780/ milj. kruunun vajaus, vaikka aikanaan esitetty tulo- ja menoarvio oli muodollisesti tasapainossa. Vajaus ei johdu niin paljon tulojen yliarvioimisesta kuin menojen ylittämisestä. Tänä vuonna ^{on} odotettavissa, että arvioidut tulot myös saadaan, mutta että menoja tullaan vieläkin ylittämään, vaikkakin vähemmän kuin viime vuonna. KALFUS edustaa täällä tervettä virkamiessuuntaa, joka antaa etusijan kunnolliselle vatiotalouden hoidolle vastustaen kaikenlaisia kokeiluja ja eräiden puolueiden ajamia yksityisetuja, kuten hänestä on sanuttu.

Tässä yhteydessä mainittakoon seuraava klassillinen esimerkki puoluekorruptiosta: Sisäministeriön taholta annetusta viittauksesta tšekäläinen sokerikartelli lahjoitti hiljattain 7 milj. kg sokeria jaettavaksi eräiden puoluekomiteoiden välityksellä hintaan 2 kruunua kilolta vähittäishinnan ollessa nykyään 6 kruunua eli Smk 9:60. Kuluttajien taholta tehtiin asiasta kuitenkin suuri skandaali ja seurauksena on oleva, että sokeri tuleeekin ensi talvena jaettavaksi työttömille. "Lahjoitus" oli johtunut siitä, että oli vaadittu sokerin hinnan alentamista, joka todellakin on kohtuuttoman korkea sokerin varsinaisessa valmistusmaassa. Kartellin vientihinta on tuskin neljäsosa siitä, mitä tšekäläiset kuluttajat saavat sokeristaan maksaa.

Kysymys kunnallisvaalien toimittamisesta askarruttaa jatkuvasti tä-

käläisiä poliittisia piirejä. On kuulunut ääniä, jotka vaativat niiden lykkäämistä kansallissurun vuoksi ja ensi vuonna vietettävän tasvallan 20-vuotisjuhlan johdosta aina vuoteen 1939. Oppositiossa oleva oikeistokin on saanut aiheen huomauttaa hallitukselle, että todella demokraattisessa valtiossa on välttämätöntä, että vaalit toimitetaan lain määräysten mukaisesti. Vaalien lykkäämisen syynä on se seikka, että pelätään Henlein-puolueen voittoa saksalaisella alueella ja pohjois-Böömin kaupunkien joutumista epäluotettavan puolueen haltuun. Nyt on hallitus kuitenkin päättänyt toimituttaa vaalit ensi marraskuussa 400 tšekkiläisessä ja noin 100 Slovakiassa sijaitsevassa saksalaisessa kunnassa. Kun vaalit toimitetaan vähitellen, voi hallitus tietenkin paremmin pitää niitä silmällä.

Slovakkien taholta on viime aikoina yhä voimakkaammin pyritty kiinnittämään keskushallituksen huomiota etenkin heidän kouluoloissaan ja paikallisessa hallinnossa oleviin epäkohtiin. Tyytymättömyys kohdistuu lähinnä slovakinkielen oikeuksien loukkaamiseen. Heidän mielialoilleen on sangen kuvaava slovakkilaisen kansanpuolueen pää-äänenkannattajan "Slovak" in eräs äskettäinen pääkirjoitus, jossa lehti erään tšekkiläisen lehden lausunnon johdosta, että "diktatuurit uhkaavat sivistystä" huomauttaa, ettei vieraista diktatuureista tarvitse tehdä peloitusta, koska omassa maassa on kahdeksan diktatuuria, nimittäin kahdeksan hallituspuoluetta. Kouluministeriöstä lehti lausuu, että se on kokonaan politisoitu, häikäilemätön, julma, epäoikeudenmukainen ja henkilökysymyksissä sokaistu.

Valtiopäivillä slovakit ovat äskettäin ehdottaneet kielilakiin sellaista muutosta, että "tšekkoslovakian" kieli, joka hallitusmuodossa on vahvistettu viralliseksi kieleksi / Staatssprache/, korvattaisiin sanoilla "tšekin tai slovakin" kieli. Slovakeille vakuutettiin aikanaan nimenomaan, että edellä mainittu kielellinen sekasikiö myös tarkoittaa slovakin kieltä. Käytäntö on kuitenkin vienyt siihen, että tšekin kieli rinnan tšekkiläisten poliitikkojen sentzalisoinnipyrkimysten kanssa on päässyt määräväksi. Hallituksessa istuneet slovakit eivät myöskään ole näitä pyrkimyksiä vastustaneet. He ovat ilmeisesti tällä nettelyllään tahtoneet koko maailmalle näyttää, että Tšekkoslovakian kansa on yhtenäinen. On sanottu, että nykyisessä hallituksessa pidetään saksalaisten

pikku puolueiden edustajia osoitukseksi siitä, että vähemmistöolot ovat tyydyttävästi järjestetyt. Kesti kolme viikkoa ennenkuin tšekkiläinen lehdistö määräsi kantansa slovakien kielilain muutosehdotukseen. Ehdotus leimattiin valtion vastaiseksi, vallankumoukselliseksi j.n.e. Tämän johdosta kirjoitti "Slovak": "Näiden ihmisten /tšekit/ kanssa on vaikea tulla toimeen. Puolueemme jokaiselta edesottamuksesta he hakevat taustaa. Kun vaadimme slovakin kielen arvoon saattamista, niin on HITLER takana; kun haluamme autonomiasa, niin on Mussolini; kun tahdomme suurempaa osuutta valtiossa - Horthy." Lehden mielestä vilpittömien patriottien slovakilaisten tunteet omaa kieltään kohtaan johtuvat myös rakkaudesta valtiota kohtaan; tšekkiläisten taholla heihin kohdistunut vihanpuuska perustuu korkeammalta taholta annettuun käskyyn leimata hidät valtakunnan vihollisiksi, minkä johdosta heidän esittämiään "todistuskappaleita" ei kannata ruveta kumoamaan.

On muuten kuvaavaa, että slovakien ja tšekkien välit ovat näin kärjistyneet synnynnäisen slovakin ollessa pääministerinä.

Asiainhoitaja:

W. J. Anttila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 20

Asiainhoitaja Yönteli

9/10 1937

P R A H A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

ULKOASIAINMINISTERIÖ Salainen.

RAPORTTI n:o 204

P r a h a s s a 9 p:nä loka kuuta 1937.

Asia: Tšekkoslovakian ja Portugalin selkkaus.

No 15/327 Sal. 37.		
14/10-37	Ne	Li.
OSASTO	ASIA	
5	C 28	

Tšekkoslovakian ja Portugalin diplomaattisten suhteiden katkeamisesta ja eräiden tämän selkkauksen yhteydessä olevista seikoista katsotaan olevan syytä näin jälkeempään esiintuoda muutamia näkökohtia, joita kesälomani vuoksi en tuoreltaan voinut selostaa.

Eräiltä tšekkiläisiltä virkaveljiltäni saamieni tietojen mukaan, oli Tšekkoslovakian ulkoasiainministeriössä sekä ministeri KROFTA että tähänastinen poliittisen osaston päällikkö ministeri FIERLINGER aluksi perustelleet Portugalin lähettiläälle, miksi Lisboan tilaamia aseita ei sallittu maasta viedä. Toinen oli vedonnut puuttumattomuussopimukseen, toinen oman maan puolustuksen tarpeisiin.

Kun portugalilaisten asehankintaneuvottelut olivat alusta alkaen tuntuneet epäilyttäviltä ja tšekkiläisille viranomaisille oli ilmeistä, että aseet olivat tarkoitettut FRANCOLle, ne myytiinkin Bolivialle, s.o. kautta rantain Madridin hallitukselle. Mutta kun sitten havaittiin, että niiden kuljettaminen Espanjaan näytti kohtaavan voittamattomia vaikeuksia, purettiin tämäkin kauppa ja konekiväärit löysivät nopeasti tiensä Kiinaan. Aseiden maastavientikieltoa ei silloin enää muistettu!

Kiinan rahaministeri tri KUNG, joka kesällä oleskeli Euroopassa ja myös nousta Tšekkosloviassa, oli jo aikeissa valtamerilaivaan palatakseen kotimaahansa, kun hänet äkkiä kutsuttiin takaisin Prahaan. Täällä KUNG neuvotteli asehankin-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

noista ja teki lopuksi jättiläissopimuksen Škodawerken johdolla muodostuneen teollisuusyhtymän kanssa, jossa ovat osallisina Česko-Moravská, Sellier & Bellot, Brünnin ja Strakonin asetehaat. Kysymys on 10 milj. punnan eli 2,270 miljoonan markan - suurimmaksi osaksi - asehankinnoista, joihin sisältyy esana alkujaan FRANCOLle tarkoitettu asetilaus, Tšekkoslovakian valtio myöntää tavanmukaisen 60 %:n vientitakuun.

Se seikka, että ministeri FERLINGER, joka lokakuun 1 päivästä siirtyi lähettilääksi Moskovaan, oli Prahassa hoitanut Portugalin asejutun, on vahvistanut diktatuurimaiden tšekäläisten diplomaattien käsitystä Neuvostovenäjän asiassa harjoittamasta painostuksesta.

Tšekkoslovakian ja Portugalin selkkaukselle on täällä tahdottu antaa myös seuraava selitys: Saksan ulkopoliittikan yhtenä tavoitteena on pikku ententen hajoittaminen ja vaikutusvallan lisääminen Rumaniasa ja Jugoslaviassa. Nämä maat ovat aseistautumisessaan riippuvaisia etupäässä Tšekkoslovakiasta, johon ne ovat sijoittaneet suuria tilauksia/ Škodawerkelle ja Brünnin asetehaalle/. Portugalin tapahtuman tarkoituksena olisi ollut avata näiden maiden silmät huomaamaan, mikä niitä odottaisi, jos Praha ei pitäisi etujensa mukaisena täyttää hankintasopimuksia. Samalla kuin kaikin keinoin koetetaan eristää "bolševisoitua" Tšekkoslovakiaa, halutaan se myös saattaa epäluulon alaiseksi.

Oli miten oli Tšekkoslovakian ja Portugalin asaselkaus on omansa osoittamaan, kuinka huomattavaa osaa Tšekkoslovakian aseiteollisuus näyttelee maailman sotapolitiikassa.

Asiainhoitaja:

Ujontila

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 21

Asiainhoitaja Yöntelä

21/10 1937

Prahassa 21 päivänä lokakuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 825.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
16	327 Sal.	37.
25/10 - 37	2	
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella

lähettää raporttinsa no. 21 aiheesta

"Tšekkoslovakian ja Unkarin lähentyminen".

Asiainhoitaja:

Mynttilä

P R A H A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

P r a h a s s a 21 p:nä loka kuuta 19 37.

16 / 327 Sal. 37.

Asia: Tšekkoslovakian ja Unkarin lä-
hentyminen.

25/10-37

5 C 28

Käydessäni Černin palatsissa poliittisen osaston uuden päällikön, ministeri REJHOLECin puheilla siirtyi keskustelumme Tšekkoslovakian tai oikeammin sanoen pikku ententen ja Unkarin välisiin neuvotteluihin, joista sain kuulla seuraavaa.

Kysymys pikku ententen suhteiden järjestämisestä Unkariin oli ensimmäisen kerran virallisesti käsiteltävänä viime syyskuussa Sinaiaassa pidetyssä konferenssissa. Tässä kokouksessa läsnä ollut Unkarin Bukarestin lähettiläs BARDOSSY oli kirjallisessa muodossa esittänyt Unkarin ohjelman.

Aikaisemmin oli paaperää tunnustellen käyty keskusteluja Budapestissa, jossa ulkoministeri KANYA oli useamman kerran pyytänyt Tšekkoslovakian sikäläistä lähettilästä tekemään positiivisia ehdotuksia. Kansainliiton viime yleiskokouksen aikana olivat pikku ententen ulkoministerit KANYAN kanssa jatkaneet neuvotteluja. Neuvottelut kärsivät jonkun verran siitä, että KROFTAN oli kesken palattava Masarykin hautajaisiin. Tultuaan Geneveen takaisin hänellä oli kuitenkin jälleen tilaisuus keskustella KANYAN kanssa eräistä tärkeistä näkökohdista. Pikku ententen asettama juristikomitea valmistaa parhaillaan Unkarille annettavaa vastausta.

Tšekkoslovakia on valmis vapauttamaan Unkarin Trianonin sopimuksen setilaspykälien noudattamisesta, s.o. myöntämään sille varustelutasaverran. Unkari taas puolestaan suostuu antamaan Tšekkoslovakialle hyökkäämättömyysju-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkasiainministeriön tiedoituksiin.

listuksen. Unkari vaatii lisäksi, että pikku ententen on sitouduttava suo-
peasti kohtelevaan unkarilaista vähemmistöä. Tšekkoslovakia ei kuitenkaan halua
tunnustaa Unkaria unkarinkielistä puhuvien kansalaistensa, joille muka annetaan
enemmän kuin mihin ollaan velvollisia, etujen valvojaksi. ^{1/} Praha ei katso
olevansa tämän vähemmistönsä kohtelusta vastuussa Unkarille, vaan Kansainlii-
tolle. Rejholec arveli, että molempia maita tyydyttävä formula keksitään.

Rumanian edessä olevien vaalien vuoksi neuvottelut ovat tällä hetkellä
pysähdyksissä. Tonavan maiden taloudellista lähentymistä vaikeuttaa suurvaltain,
lähinnä Saksan ja Italian kateus, jotka valtiot tekevät kaikkensa HODŽAN tätä
tarkoittavan suunnitelman turmelemiseksi, siitä huolimatta että kaikissa talou-
dellisissa neuvotteluissa sekä Itävallan että Unkarin kanssa näille kahdelle
maalle aina varataan mahdollisuus yhtymiseen. Unkarin kanssa viimeksi käydyissä
neuvotteluissa ei ole virallisesti puhuttu Hodžan suunnitelmasta, vaan ainoas-
taan poliittisista kysymyksistä: varustelutasaverran myöntämisestä, hyökkää-
mättömyysjulistuksesta ja kansallisista vähemmistöistä. Rejholec piti hyvänä
enteenä yhteisymmärryksen aikaansaamiseksi sitä seikkaa, että Unkarin taholta
näissä neuvotteluissa ei lainkaan ole otettu puheeksi rajaintarkistusvaati-
mista. Prahassa katsotaan Unkarin ~~siis~~ nykyään olevan vähemmän jyrkän senkin
vuoksi, että sekä Saksa että Italia, joilla ei ole valuttua, eivät voi sitä
taloudellisesti tukea.

Edellä olevan täydennykseksi pyydän vielä saada esittää sen kuvauksen,
jonka minulle antoi vanha ystäväni, Unkarin tšekäläinen lähettiläs WETTSTEIN.

Aloite asiassa tehtiin Tšekkoslovakian taholta. Unkarissa katsottiin,
että jo oli aika päästä varusteluissa tasavertaiseksi muiden maiden kanssa.
Siihen oli kaksi mahdollisuutta: neuvottelujen tietä tai yksipuolisesti, kuten
Saksa menetteli. Krofta oli hänelle tänä vuonna selittänyt Tšekkoslovakian ym-
märtävän, että Unkarin on saatava varustautua etenkin nykyään, jolloin kaikki

1/ Lähetystön tämän vuoden raportissa no.9 on tarkemmin tehty selkoa unkarilai-
sen vähemmistön kohtelusta Tšekkosloveniassa.

muutkin maat niin suunnattomasti aseistautuvat, mutta että pikku entente-
valtiot ovat solidaarisina siinä että Unkarin on tämän oikeuden saamiseen
annettava hyökkäämättömyysdeklaratio kaikille pikku ententen valtioille.

Viime elokuun lopussa ohi Wettstein ilmoittanut, että Unkari ei
halua asettaa varustautum^{tu}soikeuttaan mistään ehdoista riippuvaksi, koska Saksa-
kin oli saanut tällaisen oikeuden ilman myönnytyksiä. Hyökkäämättömyysjulistus
oli sitä paitsi aivan tarpeeton, koska Unkarin kädet ovat juuri hyökkäyksen
varalta sidotut Kansainliiton- ja Kellogg-paktien kautta. Se olisi vain de-
monstratiivinen osoitus Unkarin suhteiden parantumisesta pikku ententeen.
Sen sijaan Unkari odotti, että pikku ententen taholta osoitettaisiin jokin
faktumi, tehtäisiin laajasuuntainen ele unkarilaisten vähemmistöjen hyväksi.
Silloin oli Krofta kohahtaan kysynyt: Mitä, onko teilläkin ehtoja?

Samaan aikaan oli muissakin pikku ententen pääkaupungeissa käyty
näitä alustavaa keskustelua. Sinaalassa aloitetut neuvottelut, joita Kanya
jatkoι Genevessä, raukesivat Rumanian vastarintaan. Syynä siihen oli ANTO-
NESCUn vaikea asema, hän kun ei vaalien edellä tahdo antaa kansalliselle
oppositiolle hisävaltteja. Pikku ententen juristit ovat jo päässeet yksimie-
lisyyteen Unkarille annettavasta vastauksesta, samoin kuin poliitikot lukuun-
ottamatta rumaniaisia. Rumaniassa on muuten nykyään hyvin jyrkkä suunta
vallalla unkarilaisiin nähden. Niinpä siellä vaaditaan, että jokaisessa liike-
yrityksessä on oleva vähintään 75 % pesunpuhtaita rumaniaisia. Wettstein
sanoi myöntäneensä Kroftalle, että Tšekkoslovakia kohtelee unkarilaista vä-
hemmistöä vähimmin huonosti lisäten samalla että Unkarin suhde Tšekkoslova-
kiaan riippuu tämän vähemmistön kohtelusta.

Mitä Rooman-Berliinin akseliin tulee, Wettstein vakuutti, sen toi-
mivan nykyään paremmin kuin koskaan ennen. Kroftan /Benešin/ lähentymispoli-
tiikan takana hän väitti olevan tšekäläisten agraarien. Hänestä oli oireellista,
että valtakunnan suojelulakia, jonka mukaan rajaseuduilla olevilta voidaan
milloin tahansa riistää omistusoikeus maataloihin ja karkoittaa heidät sisä-
maahan, ei ole tähänasti unkarilaisiin nähden pantu täytäntöön. Neuvottelujen

aikana kuitenkin sattui, että muuan parooni Perenyi, jonka suvun hallussa on 600 vuotta ollut komea linna ja kartano, sai määräyksen myydä maatilansa tämän vuoden kuluessa. Wettsteinin esityksestä Krofta ja Hodža tekivät voitavansa määräyksen peruuttamiseksi.

Antonescu kuulum sanoneen: Jos Tšekkoslovakia lähehtyy Unkariin, on pikku ententen elinhermo uhattu. Pariisissa taas on hänen taholtaan annettu ymmärtää, että tämä lähentyminen ei ole muka Ranskan etujen mukaista. Poike- tessaan paluumatkalla Genevestä Pariisissa Krofta oli saanut nämä epäilykset hälvennetyiksi. Hänen käsityksensä mukaan pikku entente ei kärsisi siitäkään, että Tšekkoslovakian ja Unkarin välit muuttuisivat jopa intimeiksi.

Tiedoittajani mukaan STOJADINOVIČkin suhtautuu myötämieleisesti Unka- riin tapahtuvaan lähentymiseen. Jollei tämän tilillä olisi konkordaatti- ja Bulgarian sopimukset, joita hänen omassa maassaan arvostellaan, hän varmaankin menisi paljon pitemmälle. Siihen viittaa myöskin eräs hänen haastattelulau- suntonsa, joka 17/10 oli tšekäläisissäkin lehdissä julkaistu: "Käytyäni Parii- sissa ja Lontoossa voin lisääntynein voimin työskennellä pikku ententen ja Unkarin lähentymisen hyväksi, jota pidän ulkopoliittikani tärkeimpänä päämää- ränä. Uskallan väittää, että pikku ententen valtioiden ja Unkarin välinen so- pimus hyvin pian saadaan aikaan."

Vaikkakaan Prahan ja Budapestin väliset neuvottelut eivät ole vielä päättyneet, ovat ne kuitenkin olleet omiaan melkoisesti edistämään jännityksen laukeamista Tonavan laaksossa. Ilmapiiiri on nykyään yhteisymmärrykselle epäile- mättä otollisempi kuin milloinkaan aikaisemmin. Unkaria kiinnostaa normaalis- ten suhteiden aikaansaaminen pikku ententen kanssa ja unkarilaisten vähemmistö- jen kovan kohtalon lieventäminen. Tšekkoslovakian intressissä taas on luoda keski-Euroopan itsenäisistä valtioista jonkinlainen uusi Itävalta-Unkarin tapainen taloudellinen kokonaisuus, joka muodostaisi sulun saksalaisuuden etenemisellä tänne päin. Tämän päämäärän saavuttamiseksi näyttää olevan muita- kin voimia liikkeillä. Mikäli Unkari suhtautuu asiaan suopeasti, ei mielestäni ole mahdotonta, että sellainenkin aika vielä koittaa, jolloin Tšekkoslovakia on sen kanssa valmis keskustelemaan molempien maiden välisestä rajasta.

Asiainhoitaja:

A. Jönttilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prakassa olevan lähetyksen raportti n:o 22.

Sisäinhätäys Yönteli

2/11 1932

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Prahassa 2 päivänä marraskuuta 1937.

No. 868.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
17 / 327 Sal. 1937.		
7/11-37	52	171
	OLASIU	ADIA
5	C28	

Ulkoasiainministeriölle,

Helsinki.

Lähetystö kurnioittaen ministeriölle oheisena lähettää
raporttinsa no. 22 aiheesta "Tšekkoslovakian ja Saksan suhteet".

Asiainhoitaja:

W. Jönkä

P R A H A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

P r a h a ssa 2 p:nä marras kuuta 1937.

17/327 Paik. 137.

7/11-37

9

Asia: Tšekkoslovakian ja Saksan
suhteet.

5 C 28

Siitä saakka kun Praha teki keskinäisen avunantosopimuksen Moskovan kanssa, on se tuon tuostakin ollut Saksan lehdistön ja yleisradion kiivaiden hyökkäysten kohteena. Tuoreessa muistissa on vielä kahdeksan kuukautta kestänyt Goebbelsein propaganda Tšekkoslovakian venäläisistä lentokentistä. Näillä hyökkäyksillä, jotka tavallisesti ovat tuntuneet siltä kuin raskaalla tykistöllä ammuttaisiin hyttysiä, ei ole kuitenkaan saavutettu niillä tarkoitettuja päämääriä. Ne ovat vain olleet omiaan ylläpitämään jännitystä Prahan ja Berliinin välillä. Viime aikoina on jälleen ilmaantunut uusia aiheita lehtihyökkäyksiin, jotka ovat saaneet itse presidentti Benešin tarttumaan kynään ja Černin palatsin ryhtymään diplomaattisiin varovaisuustoimenpiteisiin. Kun mielestäni Tšekkoslovakian ja Saksan väliset suhteet tulevat näyttelemään huomattavaa osaa Euroopan olojen vastaisessa kehityksessä, katson olevan syytä näitä suhteita laajemmin selostaa sellaisina kuin mitä ne nykyään näyttävät.

Viime kesänä julkaistiin Saksassa Tšekkoslovakian valtuuskunnan Pariisin rauhankonferenssille jättämät 11 promemoriaa, jotka koskivat Tšekkoslovakian valtion perustamista. Näihin asiakirjoihin kohdistamassaan arvostelussa Saksan lehdistö koetti osoittaa, että Tšekkoslovakian valtio on syntymästään saakka ollut Saksalle ja saksalaisuudelle yleensä täysin vihamielinen, että se oli rauhankonferenssille antanut väärää tietoa Böömin saksalaisista ja ettei se ole täyttänyt antamiaan lupauksia vähemmistöjen aseman järjestämisestä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Sveitsin tapaan. Poliittisena johtopäätöksenä oli: niin kauan kuin Tšekko-slovakia ei muuta politiikkansa henkeä ja linjaa, jonka perusta laskettiin sodan aikana ja edellä mainituissa promemorioissa, eikä järjestä saksalaisen vähemmistön asemaa tyydyttävällä tavalla, ei tule olemaan hyviä suhteita kolmannen valtakunnan ja Tšekkoslovakian välillä.

Kuluvan syksynä julkaistiin "Prager Presse"ssä otsikkoasiasta ja Tšekko-slovakian suhtautumisesta vähemmistöihinsä ~~rauh~~rauhankonferenssissa laajahko, nimi-merkillä X.Y. varustettu kirjoitus / X.Y. - presidentti Beneš, joka tunnetusti myöskin oli laatinut p.o. promemorat/. Siinä selostettiin selvästi ja avomielisesti Tšekkoslovakian politiikkaa rauhankonferenssista saakka ja torjuttiin saksalaisten esittämät syytökset ja valituksen aiheet, joista seuraavat kuusi koskevat sen nykyistä politiikkaa: Liittosuhde Ranskaan, joka on muka muuttamaisillaan Tšekkoslovakian edellisen maan vasallivaltioksi; kiinnipitäminen rahansopimuksista ja kieltäytyminen yksipuolisesta rajaintarkistuksesta, mikä muka osoittaa sen olevan kykenemätön mukautumaan poliittisen kehityksen vaatimuksiin; Itävallan riippumattomuuden kannattaminen ja Prahan muu keski-Euroopan politiikka, joka on esteenä Saksan Drang nach Osten-pyrkimyksille; Tšekkoslovakian Genèven politiikka ja kollektiivisen turvallisuuden kannattaminen, jonka tarkoituksena on muka Saksan eristäminen; keskinäinen avunantosopimus Neuvostoliiton kanssa, jonka tarkoitus on sama kuin edellisen; saksalaisen vähemmistön sorto.

X.Y. vastaa näihin huomautuksiin toteamalla, että Tšekkoslovakian, keskikokkaisen maan ulkopoliitiikan määräävät sellaiset näkökohdat, jotka ovat vieraat Saksalle siitä syystä, että tämä on suurvalta. "Rumania ja Suomi esimerkiksi ovat samassa asemassa Venäjän nähden." Siksi Tšekkoslovakia ei voi luopua poliittisista ystävistään. Tuntematta vihamielisyyttä Saksaa kohtaan sen ulkopoliitiikan pääpääränä on torjua sen asemasta johtuvat vaarat "järjestämällä aluksi normaaliset sitten hyvät ja lopulta ystävyyssuhteet molempien maiden välille".

Vähemmistökysemyksestä sanetaan mahtipontisesti: "Me olimme ja olemme tähänkin asti vähemmistökysemysten ratkaisussa Euroopan maita - lukuunotta-

matta Sveitsiä ja kaikkien keski- ja itä-Euroopan valtioiden ja luonnollisesti myöskin Saksan rinnalla - kokonaisia vuosikymmeniä edellä; olemme siitä tietoisia ja olemme siitä ylpeitä".

Kosketellessaan maansa Venäjän-politiikkaa X.Y. korostaa, ettei siihen

sisälly mitään vihamielisyyttä Saksaa tai Puolaa kohtaan sekä lausuu: "Vielleicht verstehen Staaten, in denen die Gefahr des Kommunismus grösser ist, diese Dinge anders oder sehen sie anders; vielleicht ist es für sie schwieriger, eine normale Grundlage für die friedliche Zusammenarbeit mit den Sowjets herzustellen; dafür würden wir Verständnis haben. Dann wäre es aber gerecht, dass Staaten, die infolge ihrer sozialen und wirtschaftlichen Struktur und ihrer politischen Stabilität vom Kommunismus nicht bedroht sind - neben der Tschechoslovakei sind das auch Finnland, Schweden, Norwegen, Dänemark, die auch ein freundschaftliches Verhältnis zur Sowjet-Union haben - nicht vor aller Welt als bolschewisiert, als Gefahr für die Nachbarn, als Ausfallstor der Sowjets und des Kommunismus usw. usw. denunziert werden."

Siihen julistukseen, jonka valtakunnan kansleri antoi toukokuussa 1936, suhtauduttiin Prahassa luottamuksella ja sen johdosta torjuttiin täällä tarmokkaasti maailman lehdistössä olleet huhut, joiden mukaan viime vuonna tai tänä vuonna tulisi syntymään konflikti Saksan ja Tšekkoslovakian välillä tai että Saksa hyökkäisi jälkimmäisen maan kimppuun. Prahan taholta on turhaan koetettu saada aikaan lehtisopimusta Saksan kanssa sekä tarjouduttu neuvottelemaan valtiollisten pakolaisten asemasta ja asylioikeuden määrittelemisestä. X.Y. ihmettelee, että Saksan parlamentin jäseniksi on voitu nimittää kolme tšekkoslovakialaista pakolaista, jotka ovat täällä syytteessä ja että he nyt saavat myötävai-
kuttaa Tšekkoslovakian vastaisessa sanomalehtikampanjassa. / Näistä Krebs ja Jung edustivat Prahan parlamentissa aikanaan hajoitettua saksalais-kansallista puoluetta/.

X.Yntäällä melkoista huomiota herättäneen kirjoitussarjan yhtenä tarkoituksena oli saada asiasta syntymään keskustelua myös Saksan lehdistössä, mutta ministeri Eisenlohrin ilmoituksen mukaan ei siitä kolmannessa valtakunnassa ole - tarkoituksellisesti - hiiskuttu sanaakaan. Sen sijaan sudeettisaksalainen kansanedustaja Frank, Henleinin luottamusmiehes antoi siitä seuraavan arvostelun: "Ei hyödytä mitään, että muuan korkea-arvoinen valtiomiehes "X.Y.":nä "Prager Presse"ssä yrittää todistaa, ettei Tšekkoslovakia olisi alusta alkaen noudattanut muuta kuin saksalaisystävällistä politiikkaa. Olemme vain huomanneet,

että nämä artikkelit ovat ilmestyneet sinä hetkenä, kun ulkopoliittiset väitetyt tulivat tšekkiläisten keskuudessa vilkkaammiksi ja kun ulkomaat rupesivat kiinnittämään huomiota Tšekkosl-ovakian vähemmistökyksymiin. Jos koskaan Euroopassa oli kollektiivista turvallisuutta, niin se loppui sillä hetkellä, kun Venäjä siihen mukaan kytkettiin. Puola ja Belgia ovat luopuneet kollektiivisesta turvallisuudesta ja Mussolinin vierailu Adolf Hitlerin luona tulee oleellisesti vielä enemmän edistämään Euroopan uudelleen järjestämistä ja rauhaa. Tästä Euroopan uudesta kehityksestä on Tšekkoslovakia itse sulkenut itsensä pois. Luopuen toimimasta "keski-Eurooppa keskieuropalaisille" periaatteen mukaisesti Praha teki liiton Moskovan kanssa. Me olimme aina tätä liittoa vastaan, koska emme halua saattaa kotimaatamme bolševismille alttiiksi.

Tšekkoslovakialla on vain yksi vaara; huonot suhteet suurimpaan välittömään naapuriinsa. Ja vain yksi turvallisuus; ystävälliset suhteet Saksan valtakuntaan. Tietenkin on Prahassa oltava selvillä, että ilman vähemmistökyksymyksen tyydyttävää ratkaisua ei ole mitään tehtävissä. Uusi Saksa tulee ratkaisevasti vaikuttamaan vastaiseen kehitykseen ja tässä olisi Prahalla tilaisuus mukautua kehityksen kulkuun ja siten puolestaan kantaa kortensa Euroopan rauhan hyväksi."

Lokakuun puolivälissä sattui sudeettisaksalaisen puolueen Teplitz-Schönaussa pitämän piirikokouksen yhteydessä välikohtaus, josta Saksan lehdistö sai jälleen aiheen Tšekkoslovakian vastaisiin hyökkäyksiin. Puolue oli saanut luvan järjestää kokouksen suureen teatterisaliin, jota vastoin kaikenlaiset kulkueet ja ulkoilmakokoukset kiellettiin. Kokouksen toisena päivänä Henleinin astuessaan autoonsa kerääntyi sen ympärille runsaasti ohikulkijoita, jotka tunsivat johtajansa ja tervehtivät häntä heil-huudoin. Seurauksena oli, että poliisin ryhtyessä hajoittamaan väkijoukkoa syntyi kahakka. Hallituksen tiedonannon mukaan oli väkijoukosta käsin ensin lyöty poliisia, jotavastoin Henleinin selityksen mukaan poliisi oli aloittanut lyömällä kumipatukalla muutamia nimeltä mainittuja kansanedustajia, jotka pyrkivät Henleinin autoon, siitä huolimatta että olivat esittäneet henkilöllisyytensä. Tapahtuman johdosta Henlein lähetti presidentti Benešille avoimen kirjeen, jossa hän puolueen puhemiehen ominaisuudessa valitti kansanedustajien pahoinpitelyä, että hallituksen edustaja oli hänen

puhuessaan häntä kahdesti varoittanut sen johdosta, että hän totesi Tšekkoslovakian olevan kansallisuusvaltionsekä esitti että puolueen vaatima autonomia väestön mielialan rauhoittamiseksi pikimmiten toteutettaisiin. Hallituksessa katsottiin Teplitzin selkkauksen tuoneen Henleinin puolueelle vettä myllyyn ja päätettiin sen johdosta lykätä kunnallisvaalit tuonemmaksi - tällä kertaa epämääräiseksi ajaksi. Samalla kiellettiin kaikenlaisten poliittisten kokousten pitäminen. Sensuuri, joka viime aikoina on esittänyt suurta virkaintoa, ei ole sallinut ainoakaan tšekäläisen lehden julkaista Henleinin avointa kirjettä.

Euroopan demokraattisen saarekkeen hallitus ei halua tietää kansan tahdosta saksankielisellä alueella, koska vaalit saattavat vaarantaa hallituksessa olevien saksalaisten pikku puolueiden asemaa ja vahvistaa oppositiossa olevaa Henleinin liikettä.

Parlamentin kokoontuessa 29/10 sudeettisaksalainen puolue pani vastalauseen Teplitzin poliisin menettelyyn samoin kuin kunnallisvaalien lykkäämisen ja kokoontumiskiellon johdosta. Kun vastalause oli luettu poistuivat puolueen 44 edustajaa mielenosoituksellisesti istuntosalista.

Sen "hyökkäävän ja uhkaavan" asenteen johdosta, jonka Saksan lehdistö otti selostaessaan Teplitzin tapausta, oli ministeri Mastný saanut tehtäväkseen esittää Berliinissä vastalauseen.

Tšekkiläinen lehdistö vastaa nykyään ennen kuulumattoman kiihkeässä äänensävyssä saksalaisten lehtien hyökkäyksiin samalla kun se on ottanut vihamielisemmän asenteen sudeettisaksalaisiin nähden. "České Slovo" /kans.sos./ julkaisi 22/10 suurin otsikoin uutisen, jonka mukaan Dresdenissä olisi järjestetty "sudeettisaksalainen prikaati I", johon kuuluisi 2600- 3600 jäsentä. Prikaatiin värvätään vain Henlein-puolueen jäseniä ja Saksassa kauemmin asuneita poliittisesti luotettavia sudeettisaksalaisia, etenkin pakolaisia.

"Lidové Noviny"n ulkopoliittinen asiantuntija H. Ripka, jolla on läheiset suhteet Benešiin, vastasi kysymyksiinsä, mitä Saksa lehtihyökkäyksillään ajaa takaa, seuraavaan tapaan: Meitä tahdotaan pakottaa muuttamaan tähänastista politiikkaamme, siksi meitä neuvotaan sopimaan Henleinin kanssa ja varoitetaan aktiivisesta Tonavan politiikasta sekä kehoitetaan luopumaan liitosta Venäjän

kanssa. Jollemme näissä asioissa myönnä, uhataan meitä siinä luulossa, että annamme peloitella itseämme. Luotetaan Ranskan tukeen eikä uskota Saksan valmistelevan hyökkäystä Tšekkoslovakiaan. Siksi ulkopoliittimen suunnanmuutos ei ole välttämätön. Autonomia-vaatimus on ristiriidassa valtion etujen kanssa, sillä olisi mahdotonta ajatella, että osa valtakuntaa hallittaisiin diktatuuri-periaatteiden mukaisesti ja muita osia demokraattisesti.

Tšekkoslovakian poliittinen asema, jota syystä on verrattu Itävallan asemaan Hitlerin valtaantulon jälkeen, ei ole suinkaan k^adehdittava, etenkin kun Venäjällä tapahtuneiden puhdistusten jälkeen Moskovan merkitys liittolaisena on melkoisesti vähentynyt.

- - - - -

Käydessäni äskettäin ministeri Kroftan luona, tämä mainitsi ministeri Mastnýn keskustelleen tunnin ajan von Neurathin kanssa sovinnollisessa äänensävyssä ja että molempien maiden välinen jännitys oli sen jälkeen lauennut. Mastný oli saanut sen käsityksen, että von Neurath ei ole suhtautumisessa Prahaan samalla kannalla kuin Goebbels, joka johtaa tänne päin suunnattuja hyökkäyksiä. Krofta arveli, ettei Saksa aio hyökätä Tšekkoslovakiaan eikä tavoittele sen alueita. Sen päätarkoituksena on saada sudeettisaksalaisista välikappale, joka harjoittaisi painostusta Prahan hallitukseen, jotta tämä muuttaisi poliittisen linjansa. Tšekkoslovakia on esteenä Drang nach Osten-politiikalle ja siksi sitä peloitellaan. Sanoin kuullesseni Prahan ja Pariisin viimeaikaisista neuvotteluista. Krofta myönsi, että Ranskan kanssa oli keskusteltu siitä, mitä se tekisi, siinä tapauksessa, että sudeettisaksalaiset järjestäisivät kapinan ja rajan toiselta puolelta tulisi vapaaehtoisia SS- ja SA-joukkoja avuksi. Ranska oli vakuuttanut, että se ei tutkisi kysymyksen juriidista puolta, vaan tulisi heti avuksi, koska Tšekkoslovakian itsenäisyyden säilyminen on sen intressissä.

On mahdollista, että Kroftan käsitys Berliinin ja Prahan välisen jännityksen laukeamisesta tällä hetkellä pitää paikkansa, mutta se voikin olla vain väliaikaista. Täkäläisiä lehtiä lukiessa ja keskustellessaan eri piirienⁱⁿ kuuluvien henkilöiden kanssa saa sen vaikutelman, että pelätään Henleinin ja Berliinin valmistelevan uusia vastatoimenpiteitä, eikä pidetä sitäkään mahdottomana, että Tšekkoslovakia voisi joutua toiseksi Espanjaksi tai toiseksi Kiinaksi.

Asiainhoitaja:

M. Jönkä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 23.

Asiainhoitaja Yntilä

23/11 1937

Prahassa 23 päivänä marraskuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

NO. 911.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
18/328 Sal. 37.		
23/11-37	No	
5	C 28	

Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittaen ministeriölle tämän ohella lähettää
raporttinsa no. 23 aiheesta

"Tšekkoslovakia ja kommunismi".

Asiainhoitaja:

Alfönteli

P R A H A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

P r a h a s s a 23 p:nä marras kuuta 1937.

JASIAINNIESTÖ

18/1928 Jal. 37.

Asia: Tšekkoslovakia ja kommunismi.

27/11-37	70	
5	C 28	

Milloin eräiden maiden lehdistössä tai poliittisissa keskusteluissa herää kysymys siitä, mikä Euroopan valtioista olisi lähinnä vuorossa seuraamaan Espanjan esimerkkiä, viitataan tavallisesti, kuten tunnettua, Ranskaan ja Tšekkoslovakiaan. Kun Trotski oli siitä ylpeä - viimeksi julkaisemassaan kirjassa "La Révolution trahie" - että hän oli ennustanut Espanjan tapahtumat, on myöskin olemassa poliittisia profeettoja, jotka ennustavat samaa Tšekkoslovakiaan nähden. Ja he sanovat seuraavaa:

Neuvostoliiton edut vaativat, että jossain sen rajojen ulkopuolella on tulivuoren purkauksia. Espanjan tulivuori näyttää jo sammuneen. Siksi on haettava uusia alueita vulkaanien purkauksille. Neuvostoliiton tähänastinen historia on todistuksena siitä, että komintern toimeenpanee tällaisia poliittisia kokeiluja etupäässä niissä maissa, joihin se on ystävällisissä suhteissa. Niinpä kuuluu Moskova koonneen kaikki salaiset voimansa keski-Eurooppaa varten Tšekkoslovakian alueelle. Kenraali Millerin ryöstö on muka täältä käsin suunniteltu ja kenraali Skoblin kuuluu nykyään asuvan Prahassa.

On tietenkin mahdotonta tarkistaa näiden seikkojen todenperäisyyttä, mutta asetettuina yhteyteen alempana mainittujen tosiseikkojen kanssa, ne eivät tunnu kokonaan uskomattomilta.

Viron ja Liettuan virkaveljeni, jotka olivat olleet läsnä Prahassa äskettäin vietetyssä Neuvostoliiton 20-vuotisjuhlassa, olivat tulleet siihen

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

P R A H A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

JASIAINMIESTE

P r a h a ssa 23 p:nä marras kuuta 1937.

18 / 1028 Sal. 37.

Asia: Tšekkoslovakia ja kommunismi.

27/11-37

70

131

5

C 28

Milloin eräiden maiden lehdistössä tai poliittisissa keskusteluissa herää kysymys siitä, mikä Euroopan valtioista olisi lähinnä vuorossa seuraamaan Espanjan esimerkkiä, viitataan tavallisesti, kuten tunnettua, Ranskaan ja Tšekkoslovakiaan. Kun Trotski oli siitä ylpeä - viimeksi julkaisemassaan kirjassa "La Révolution trahie" - että hän oli ennustanut Espanjan tapahtumat, on myöskin olemassa poliittisia profeettoja, jotka ennustavat samaa Tšekkoslovakiaan nähden. Ja he sanovat seuraavaa:

Neuvostoliiton edut vaativat, että jossain sen rajojen ulkopuolella on tulivuoren purkauksia. Espanjan tulivuori näyttää jo sammuneen. Siksi on haettava uusia alueita vulkaanien purkauksille. Neuvostoliiton tähänastinen historia on todistuksena siitä, että komintern toimeenpanee tällaisia poliittisia kokeiluja etupäässä niissä maissa, joihin se on ystävällisissä suhteissa. Niinpä kuuluu Moskova koonneen kaikki salaiset voimansa keski-Eurooppaa varten Tšekkoslovakian alueelle. Kenraali Millerin ryöstö on muka täältä käsin suunniteltu ja kenraali Skoblin kuuluu nykyään asuvan Prahassa.

On tietenkin mahdotonta tarkistaa näiden seikkojen todenperäisyyttä, mutta asetettuina yhteyteen alempana mainittujen tosiseikkojen kanssa, ne eivät tunnu kokonaan uskomattomilta.

Viron ja Liettuan virkaveljeni, jotka olivat olleet läsnä Prahassa äskettäin vietetyssä Neuvostoliiton 20-vuotisjuhlassa, olivat tulleet siihen

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

käsitykseen, että kommunismi olisi täällä viime aikoina huomattavasti voimistunut. Juhla vietettiin Prahan suurimmassa juhlasalissa, joka oli täynnä väkeä eikä suinkaan uteliaita, vaan maan väestön kaikkien kerrosten edustajia, kuten tunnettu kommunismin ihailija professori Nejedlý avauspuheessaan vakuutti. Kun puhujat mainitsivat Stalinin nimen, generalnaja linjan, puna-armeijan jne. oli kuulijakunnan innostus purkautunut korvia vihloviin suosionsoituksiin. Krofta, joka hallituksen edustajana oli saapuvilla ja joka tunnetusti kaikissa mahdollisissa tilaisuuksissa on selittänyt, että kommunismilla ei ole maaperää Tšekkoslovakiassa, seurasi kalpeana ja näennäisesti hermostuneena kokouksen menoa.

Kun sudeettisaksalaisen ryhmän taholta Kroftaa moitittiin parlamentissa siitä, että hän oli mennyt tuohon juhlaan, hän puolustautui m.m. sillä, että Saksan lähetystön edustajakin ja Japanin lähettiläs olivat samana päivänä olleet ministeri Alexandrovskin teekutsuilla, mutta jätti mainitsematta, että p.o. propagandatilaisuudessa oli tšekäläisestä diplomaattikunnasta saapuvilla vain edellä mainitut kaksi Baltian maiden edustajaa.

Ulkoministerin olisi myös pitänyt käydä puna-armeijan äskettäin täällä järjestämässä konsertissa, jossa hän olisi saanut kuulla myrskyisää ulvontaa: "da zdravstvujet Stalin!" "da zdr. krasnaja armeija" jne.

Samalla tavoin suhtautua yleisö elokuvissa venäläisiin kappaleisiin. Kun näistä asioista keskustelea tšekkiläisten virkamiesten kanssa, niin he selittävät: meidän kansamme on tervettä ja järkevää, ei ole yleensä olemassa mitään kommunismin vaaraa, täytyy vain tuntea kansamme mentaliteetti, joka perustuu siihen, että Venäjä on meidän mahtava ystävämmä, joka voi vaaran tullen auttaa. Siten selitetään myös puheena olevat mielenosoitukset. Mutta kansan johtajat eivät itse enää usko tuohon apuun. Tämä koskee etenkin armeijan johtoa. On esimerkiksi kuvaavaa, että edellä mainitussa juhlassa oli ollut vain yksi tšekkiläinen kenraali ja hänkin lienee ollut sinne komennettu. Näyttää siltä kuin hallituspiireissä bolševismia pidettäisiin sangen viattomana ilmiönä, joka esiintyy vain ystävyydessä Neuvostoliittoon. Kaikessa rauhassa annetaan tuulen yltyä jopa myrskyksikin.

Budjettikeskustelussa kommunistiedustajat ilmoittivat äänestävänsä vain presidentin ja ulkomaanedustuksen määrärahojen puolesta asettuen siten oppositioon ja käyttivät tilaisuutta hyväkseen tavanmukaisen propagandan harjoittamiseksi. Mainittakoon, että heidän äänenkannattajansa "Rudé Pravo" /Punainen Oikeus/ vaati 10/11 taantumuksen ja kapitalismin edustajain häätämistä hallituksesta ja kaikkien fasisminvastaisten voimain - kommunistien, sosialistien ja demokraattien - yhtymistä kansanrintamaksi, jonka olisi otettava valtion puolustus käsiinsä. Kärki oli suunnattu lähinnä hallituksessa oleviin agraareihin ja klerikaaleihin.

- - - - -

Neuvostoliiton 20-vuotisjuhlan johdosta Tšekkoslovakian lehdistö kiinnitti erikoista huomiota Moskovaan ja sen suhteisiin Prahaan. Samalla kun vasemmistososialistiset lehdet ovat yrittäneet korostaa Neuvostoliiton- Tšekkoslovakian sopimuksen merkitystä, ovat klerikaalisen suunnan lehdet koskettelleet Neuvostoliitossa yhä vallalla olevia uskonvainoja. Tšekkoslovakialainen oikeisto-oppositio on asettunut nykyiseen Neuvostovenäjään nähden arvostelevalle ja täysin kielteiselle kannalle. Selostan tähän eräitä huomattavimpia lehtilausuntoja.

Tunnettu kansallissosialistinen lehtimies Ripka käsittelee "Lidové Novinyssä" kysymystä, onko Venäjän vallankumous siinä mielessä onnistunut, että se olisi kyennyt luomaan ja turvaamaan uuden sosialistisen yhteiskunnan järjestyksen, tullen kokonaan kielteiseen tulokseen. Viitaten Stalinin luopumiseen alkuperäisestä leninismistä ja samalla syntyneeseen ristiriitaan kommunistisen ideologian ja realitapahtumain välillä Ripka katsoo voitavan puhua "epäonnistuneesta vallankumouksesta". - "Trotski syyttää Staliniä vallankumouksen pettämisestä, mutta olisiko hän Stalinin asemassa toiminut toisin?!" - "Bolševistinen vallankumous johtaa vallan toisiin tuloksiin, kuin mitä oli tarkoitettu ja odotettu. Siinä yhtyy kaikkien vallankumousten kohtalo."

"Našinec" /klerikaali/ erottaa käsitteet Neuvostoliitto ja bolševismi toisistaan. - "Neuvostoliitto on kansainvälisessä politiikassa yhtynyt rauhanrintamaan. Ranskan ja Tšekkoslovakian liittolaisena se muodostaa vankan turvan fascististen maiden taholta sotilassopimuksiimme kohdistuneita jatkuvia

hyökkäyksiä vastaan" - "Lännen korkealle sivistykselle on neuvostokulttuuri kuitenkin vaarallisin vientiartikkeli. Bolševismi muodostaa siten suuren vaaran, mutta me tunnemme sen ja voimme sitä varoa. - Venäjän pelastaa kristinuskon sisäisen prosessin kiiruhtaminen." - "Venäläisen kristinuskon vahvistaminen herättää uudelleen eloon/slaavilaisen kansan herpautuneet voimat, kansan, joka on kestävä marksilaisuuden^{ja} valtiososialismin suuret kokeilut."

"Svoboda"/agraari/: "20 vuoden jälkeen ei ajan ratas ole pysähtynyt. Ne, jotka silloin metsästivät ja ampuivat, tulevat nyt metsästetyiksi ja ammu-
tuiksi. Vallankumous syö omia lapsiaan! Venäjän kehityksen seuraava vaihe alkaa. Ehkä se on parempi ja onnellisempi. Se on ainakin toivomuksemme seuraaville 20 vuodelle, sillä meidän tasavallallamme on puolustussopimus Venäjän kanssa. Mitä vähemmän Venäjä on diktatorinen ja bolševistinen ja mitä enemmän se on demokraattinen, sitä mahtavampi, vaikutusvaltaisempi ja slaavilaisempi se tulee olemaan."

"Národní Listy" /kans. demokr./ korostaa, että vallankumous oli johtaa Venäjän täydelliseen eristäytymiseen, mutta Stalin Leninin hyvänä oppilaana huomasi tämän ja muutti taktiikkaa. " Jo valmiit tervakset, joilla piti sytyttää maailmanvallankumous, pantiin toistaiseksi syrjään, ne vaihdettiin kansainliiton aikakautena. Maailma tahtoo tulla petetyksi. Se tulkoon petetyksi. Ja siksi seurasi uusia iskulauseita: rauhanpuolustus, taistelu demokratian puolesta!" "Miksi siis ei yhteistoimintaa? fascistiset, natsistiset ja Mikado-diktatuurit uhkaavat rauhaa. - Punanen diktaattori pelastaa rauhan ja demokratian! Ja jotta Moskovan myytti olisi vielä vaikuttavampi, antaa Stalin, "uuden natsionalismin isä" ja tsaristisen centralismin uudistaja, kansalle uuden perustuslain . . . jopa eduskuntavaalit . . . Nyt riemuitsee Kremlin. Vain Venäjän kansa vai-
kenee. . . Se ei usko vallankumouksen, demokratian eikä natsionalismin myytteihin".
Lehti viittaa lopuksi puolueensa entisen johtajan Kramář vainajan uskoon, että vapaa, demokraattinen, kansallinen Venäjä on vielä nouseva.

"Národní Politika" /kansall. demokr./ toivottaa liittolaisella, jolla ja suurimmat
on suuri armeija, ilmahyökkäysvoimat, että sen kehityksessä vallankumous päättyisi tulokselliseen sovintoon demokratian kanssa . . .

"Slovák" in / slov. kansanpuolue/ mielestä kommunistien ohjelma on muut-
tunut kaikessa, paitsi fanaattisessa Jumalan kiellossa, vihassa ja taistelussa
uskontoa kohtaan. Vain tämän vuoksi bolševismi tahtoo nujertaa maailman. Sen
vuoksi se muuttaa nahkaansa ja on halukas yhteistyöhön demokraattien jopa kris-
tittyjen kanssa. Lehti esittää "surullisen" bilanssin Venäjällä bolševistisen
hallituskauden aikana tapahtuneista teloituksista ja paheksuu sitä, että bolše-
viikit saavat osallistua Tšekkoslovakian kansallisjuhlaan ja että Tšekkoslova-
kian kansanpuolue lähetti edustajansa Moskovaan Neuvostoliiton juhlaan.

"Národ"/kansall. demokr./: Suurella humpuukilla viettävät kommunistit
meilläkin demokraattista Venäjää vastaan tehdyn bolševistisen kaappauksen 20-
vuotisjuhlaa."

"Večer" /agraari/: "Bolševistisen kokeilun epäonnistumisesta". . . .
Lenin kuoli sopivaan aikaan, muuten kehitys olisi hänet kaatanut. Trotski voi
kiittää maanpakoa elämästään. Sinovjev kumppaneineen on menettänyt henkensä.
Bucharin liittolaisineen mietti vankilassa tekemiään virheitä. Vain Stalin
elää - - - nykyisestä asemastaan hän saa kiittää kehitystä, mutta "leppymättö-
mänä lähenee myös tämän juonittelijan tilinteon hetki."

Asia inhoitaja:

W. Jöntilä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 28

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti n:o 24.

v. a. Asiamiehenä Hiltunen

18/12 1937.

Prahassa 14 päivänä joulukuuta 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No. 967.

ULKO

19 / 328 Sal. 8 . 37

18/12.37

8 C28

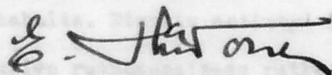
Ulkoasiainministeriölle,

H e l s i n k i.

Lähetystö kunnioittavasti ministeriölle tämän ohella lähettää raporttinsa no. 24 aiheesta

"Yhteenvedo esittäytymiskeskusteluista Prahassa".

V. a. Asiainhoitaja:

P R A H A ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

P r a h a ssa 13 p:nä joulukuuta 1937.

19/328 Val. S - 37.

18/12.37

Asia: Yhteenveto esittäytymiskeskusteluista Prahassa.

ASIASI

ASIA

5 C28

Suoritin t.k. 2 p:nä esittäytymiskäyntini ulkoasiainministeri KROFTAN sekä sen jälkeen hänen ministeriönsä korkeimpien virkamiesten luona käyden myös jo useiden tšekäläisten lähettiläiden luona esittäytymässä. Arvelen asianmukaisesti lyhyesti selostaa näiden käyntieni yhteydessä tapahtuneita keskusteluita pidättyen tällöin lyhyen täälläoloni huomioonottaen toistaiseksi kosketeltujen kysymysten tarkemmasta analysoinnista.

Ministeri KROFTA vakuutti, että Tšekkoslovakia ei arvele minkään välittömän vaaran sitä nykyään uhkaavan Saksan taholta. Etenkin esiintyi Saksan ulkoministeriö maltillisena pyrkien erimielisyyksien rauhanomaiseen ratkaisuun. Välit muihinkin naapurireihin olivat yleensä paranemassa, mikä osittain riippui siitä, että Italia nykyään suhtautui tällaiseen kehitykseen suopeasti. Jonkinlaisena jälleenvakuutuksena Rooman-Berliinin akselille, johon se ilmeisesti ei sokeasti luottanut, Italia nykyään näkisi mielellään suhteiden Tonavan laaksossa konsolidoituvan ja ymmärsi tämän olevan mahdollista vain mikäli asianomaiset maat saivat poliittiset ja taloudelliset suhteensa Tšekkoslovakiaan järjestetyksi. Ainoastaan Puolan kanssa eivät suhteet olleet tyydyttäviä, mutta toivoi Tšekkoslovakia saavansa nekin parannetuiksi. Viimemainitulla viittauksellaan tähtäsi ministeri KROFTA ehkä siihen yhteyden ottoon, joka muutamia päiviä keskustelumme jälkeen tapahtui tšekäläisen hallituksen ja puolalaisen vähemmistön edustajien välillä ja jossa hallitus lupasi koettaa harkita, missä määrin se vast'edes

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriöille.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

voisi entistä enemmän ottaa tämän vähemmistön edut huomioon niiden periaatteiden pohjalla, jotka oli viime kuluneen helmikuun 18 P:nä ilmoitettu otettavan otettavan ohjeeksi saksalaisen vähemmistön asemaa järjestettäessä. Ministeri KROFTA piti muuten maan vähemmistöky symysten järjestämistä perin tärkeänä, mutta va-
roitti arvostelemasta muiden maiden olosuhteiden mukaisesti, sillä Tšekkoslova-
niitä
kiassa nämä probleemit esiintyivät aivan omanlaatuisina.

Ulkoasiainministeriön pääsihteerä, ministeri PAVLU suhtautui myös nykytilanteeseen varsin rauhallisesti, mutta huomautti, että vaikka Wilhelmstrassen kanssa oli suhteellisen helppoa tulla toimeen, niin ei aina ollut tietoa siitä, kuka Saksassa kulloinkin määräisi. Kansallissosialistinen puolue tai ainakin sen eräät piirit olivat usein ajaneet paljon jyrkempää tai sanoisiko seikkailunomaisempaa politiikkaa kuin Wilhelmstrasse. Ministeri Pavlů huomautti myös siitä, että rotuopit ja muut sellaiset mystillisluontoiset poliittiset ajatukset eivät ole mitään täysin uutta ja keinotekoista Saksan kansalle, sillä sellaisia virtauksia oli siellä esiintynyt jo silloin, kun hän oleskeli Saksassa ennen sotaa.

Ministeriön poliittisen osaston päällikkö, ministeri Rejholec tehosti vielä enemmän kuin edelliset sitä, ettei Saksan taholta ollut lähiaikoina mitään yllätyksiä pelättävissä jo siitä syystä, ettei se vielä ollut valmis. Paitsi yleistä taloudellista epävalmiutta oli etenkin otettava huomioon, että eräillä aloilla ei vielä ollut riittävää upseerimäärää sodanaikaista tarvetta silmälläpitäen. Näin oli osin laita teknillisiin joukkoihin, mutta vielä enemmän intendentuuriin nähden. Myöskin ministeri Rejholec piti vähemmistöky symysten järjestelyä tärkeänä, mutta suhtautui optimistisesti niiden ratkaisumahdollisuuksiin.

Ulkoministerin kabinettipäällikkö Jina ja apulaispäällikkö Němeček puhuivat samaan suuntaan rauhoittavasti kuin edellisetkin. Jälkimmäinen, joka juuri oli saapunut Washingtonista, huomautti sen lisäksi siitä, että Japanin ulkoasiainhallinto oli ollut kovasti Kiinan sotaretkeä vastaan ja että esim. Japanin ambassadööri Washingtonissa oli halunnut pysyä mahdollisimman paljon erossa sitä koskevien asioiden hoidosta antaen sihteerinsä niiden kohdalta hoitaa yhteyden lehdistöön ja muualle. Hänen tietojensa mukaan oli haluttomuus sodankäyntiin Japanissa odottamattoman levinnyttä ilmeten mm. yleisessä pyrkimyksessä välttää

sotapalvelusta.

Kaupallisen osaston päällikkö, ministeri Friedmann myönsi kaupan Suomen kanssa olevan kovin yksipuolisen sekä selitti maansa olevan valmiin kannattamaan sen tasottamiseen tähtäviä toimenpiteitä. Hänen mielestään oli Tšekkoslovakian yleensäkin pyrittävä kaupallisten suhteidensa entistä suurempaan monipuolisuuteen, sillä nykyään se oli aivan liian yksipuolisesti Saksan kanssa käytävän kaupan varassa, mikä saattoi johtaa vaaralliseen riippuvaisuuteen.

Kaupallisen osaston neuvos Smetana puolestaan kertoi enimmäkseen Neuvostoliiton kaupasta todeten, ettei poliittisten suhteiden läheneminen ainaakaan Tšekkoslovakian kohdalla ollut lisännyt kauppasuhteita Neuvostoliittoon. Eräitä poikkeuksellisia poliittisia painostapauksia lukuunottamatta olikin Neuvostoliiton kauppapolitiikka ainakin käytännöllisessä sovellutuksessaan riippumaton puhtaasti poliittisista näkökohdista. Herra Smetanan mielestä vaikutti käytössä eniten eräänlainen byrokraattinen jatkuvaisuus sikäläisen kaupallisen edustajiston viljellessä säännönmukaisesti vain vanhoja totuttuja suhteita sekä välttämällä kaikkia uusia kokeiluja. Siksi oli esim. sen vanhastaan merkittävien kauppaedustajisto Berliinissä kaikesta huolimatta säilyttänyt entiset kiinteät suhteet Saksan taloudellisiin piireihin. Ja mikäli uusia suhteita etsittiin, tehtiin se mieluummin niin kaukana kuin Amerikassa asti, sillä siten saavat Neuvostoliiton kaupalliset edustajat tilaisuuden pitempiin matkoihin ja pitkäaikaisempaan ulkomailla oleskeluun kuin käymällä vain jossain lähimaassa. Tämän kaiken herra Smetana sanoi kuulleensa asianomaisilta itseltään.

Sanomalehtiosaston päällikkö Hájek vuorostaan valitteli sitä, että lehdistön Tšekkoslovakiaa koskeva uutismateriaali ei vieläkään ollut kaikkialla täysin objektiivista ja asioista oikean kuvan antavaa, joskin suurta parannusta tässä suhteessa jo oli huomattavissa. Vielä esiintyvien puutteellisuuksien korjaamiseksi oli suunniteltu säännöllistä tietojen levittämistä radiosähkeiden muodossa ja näiden vastaanottamiseksi annettaisiin sitten eri tietotoimistoille ilmaiseksi erikoiset vastaanottokoneet. Haluttaessa voitaisiin Suomeenkin

saada sellainen. Toisaalta oltaisiin Tšekkoslovakiassa valmiit vastavuoroisuuden perusteella huolehtimaan Suomea koskevien uutisten levittämisestä täkäläisiin lehtiin.

Tapaamani eri lähettiläät esittävät hekin yleensä sen käsityksen, ettei Tšekkoslovakiaa ainakaan lähiaikoina uhannut mikään ulkoinen vaara ja että nimenomaan Saksan ulkoasiainministeriö tietävästi oli esiintynyt varsin maltillisena suhteissaan Tšekkoslovakiaan. Eräät mainitsivat lisäksi kiittävässä sävyssä, että etenkin Tšekkoslovakian viralliset piirit, mutta pääasiallisesti myös tšekäläiset lehdet olivat osaltaan helpottaneet tilannetta pysymällä ^{jatkuvasti} kylmäverisinä ja rauhallisina. Tässä yhteydessä eräät lähettiläät kuitenkin viittasivat itse kansallissosialistisessa puolueessa esiintyviin jyrkempiin virtauksiin.

Itse Saksan lähettilään lausunnoissa ilmeni harras halu hänen maansa ja Tšekkoslovakian välien parantamiseen. Hän sanoikin suoraan, ettei tilanne ollut läheskään niin huono kuin miksi sitä saatettiin arvella kummassakin maassa esiintyvän liian kiihkeän ja sensaatiohaluisen sanomalehtikirjoittelun perusteella. Hän lisäsi: "Das wird nicht so heiss gegessen als gekocht". Ja joskin hän luonnollisesti katsoi velvollisuudekseen monessa suhteessa arvostella tšekäläistä asennetta eritoten maan saksalaiseen väestöön nähden, niin hän toisaalta myös, että etenkin viime aikoina oli maan johtavissa piireissä ilmenyt vilpitöntä halua kohdella saksalaista väestöä entistä huomaavaisemmin. Myöskin kumpaankin kieliryhmään kuuluva talonpoikaisväestö oli hänen mukaansa sovinnollista ja keskenään hyvin toimeentulevaa. Hänen mielestään olikin yltiökansallinen suunta lähinnä pantava tšekkiläisen keskiluokan tilille. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Liettuan tšekäläinenministeri arvioi Henleinin johtaman sudeettisaksalaisen puolueen myöskin rekryteeraavan joukkonsa pääasiallisesti keskiluokan keskuudesta. Saanen kuitenkin jo lähiaikoina tilaisuuden perusteellisemmin palata tšekäläisiin vähemmistökysymyksiin.

Saksan lähettilään muista lausunnoistamainittakoon vielä, että hän väitti Saksan ja Neuvostoliiton nykyisten huonojen välien lähinnä johtuvan siitä, että viimeainittu sallii kominternin tehdä kiihoitustyötä Saksassa, jolle

kommunismi edelleenkin muodostaa vakavan sisäisen vaaran. Hän myönsi kuitenkin suoraan, että jotkut muut maat ehkä voivat tyyneemmin kuin hänen omansa suhtautua kommunistivaaraan ja vastaavasti myös Neuvostoliittoon.

Kiinan lähettää näkökulman Euroopan oloihin nähden määräsi lähinnä se, että hän ilmeisesti toivoi Neuvostoliiton mahdollisimman suuressa määrin vapautuvan kaikista vaaramomenteista Euroopassa ollakseen sitten ehkä valmiimpi avustamaan Kiinaa Kauko-Idässä. Oli helposti huomattavissa, että Neuvostoliiton syrjässä pysyminen nykyisestä Kauko-Idän konfliktista oli ollut kiinalaisille yllättävä pettymys. Toisaalta hän kyllä väitti kiinalaisten jo useita vuosia sitten laskelmoineen, että Japani tulisi käymään heidän maansa kimppuun tänä tai viimeistään ensi vuonna. Tämän johdosta oli jo useamman vuoden/aikana koottu erikoinen vararahasto sodankäyntiä varten ja se oli niin suuri, että se riittäisi vielä parin vuoden sodankäyntiin. Se, että ulkomaankauppa oli sotatoimien johdosta oleellisesti supistunut, ei myöskään merkinnyt Kiinalle niin paljoa kuin esim. Japanille, sillä edellinen oli pääasiallisesti/omavarainen maatalousmaa, jälkimmäinen taas oleellisesti teollisuusmaa, jonka talouselämä ~~oleellisesti~~ suuresti riippui sen ulkomaisen kaupan tilasta. Myöskin hän tiesi kertoa sodanvastaisen mielialan laajasta leviämisestä Japanissa, muttei silti uskonut sen pääsevän paljon vaikuttamaan asioiden kulkuun, sillä tyytymättömyyskin merkitsi jotain vain, mikäli se oli järjestettyä ja Japanissa olivat poliittiset puolueet vielä kovin heikkoja ja ilman arvovaltaisia johtajia. Edelleen kertoi hän, että japanilaisten miehitys Kiinassa käytännössä kohdistui edelleenkin vain eräisiin tärkeimpiin solmukohtiin. Muualla oli maa vielä japanilaisten vallan ulkopuolella ja yksinpä Mandšuriassakin tekivät sissijoukot jatkuvasti japanilaisten sotavoimien elämän epävarmaksi. Tästä kaikesta tosin tiedettiin muualla varsin vähän, sillä Kiinastakin levitettiin paljon tendenssimäisiä tai puutteellisia tietoja, koskeivät he itse jaksaneet kustantaa toisenlaisten tietojen levittämistä.

V.a. Asiainhoitaja:

E. H i i t o n e n